

Den katolske Kirkes beredskab

over for seksuelle overgreb mod børn og unge

begået af præster eller andre kirkelige medarbejdere

2011

Indholdsfortegnelse

Klik på en linje i indholdsfortegnelsen for at gå til den pågældende overskrift, og klik på denne overskrift for at komme tilbage til indholdsfortegnelsen

A. Forord 4

B. Regler og vejledning om forebyggelse af seksuelle overgreb samt grænseoverskridende adfærd af seksuel karakter i forhold til børn og unge

1	Indledning	6
2	Bevidstgørelse om omfang og karakter af det, som skal forebygges	6
2a	Anvendte begreber	6
2b	Hyppighed i samfundet	7
2c	Reaktioner i samfundet	9
2d	Overgreb inden for Den katolske Kirke i andre lande	9
2e	Overgreb inden for Den katolske Kirke i Danmark	11
2f	Typer af krænker	12
2g	Præsten eller den kirkelige medarbejder som krænker	14
3	Forebyggelse af seksuelle overgreb og grænseoverskridende adfærd	17
3a	Præster og andre kirkelige medarbejdere	17
3a1	Præster	17
3a2	Andre kirkelige børne-unge-medarbejdere	25
3b	Det kirkelige børne- og ungemiljø	26
3c	Børn og unge selv	27
4	Tegn og signaler om, at et barn er udsat for seksuelle krænkelser	28
5	Formalia	29
6	Appendix om John Jay rapportens anden del	30

C. Regelsæt for behandling af sager vedrørende seksuelle overgreb og grænseoverskridende adfærd af seksuel karakter i forhold til børn og unge, begået af gejstlige og andre medarbejdere i Den katolske Kirke i Danmark

I	Læsevejledning	34
II	Anvendte begreber	
	1. Hvem er "Den katolske kirke i Danmark" eller "bispedømmet København" i regelsættets forstand?	34
	2. Hvad er "en sag"?	35
	3. Hvem er "en krænket"?	36
	4. Hvem er "en anden kirkelig medarbejder"?	36
	5. Hvad er forholdet mellem grænseoverskridende adfærd og egentlige overgreb?	36
	6. Hvem deltager, hver med sine opgaver og sin kompetence, i behandlingen af en foreliggende sag?	36
	a. Biskoppen og generalvikaren	36
	b. Sagsbehandler og talsmand	37
	c. Kontaktpersoner	37
	d. Biskoppens rådgivergruppe	37
	e. Informationschefen	38
	7. Hvem har tavshedspligt, og hvem kan udtale sig om en sag?	38
	8. Lovbestemmelser af særlig relevans for sagsbehandlingen	39
III	Forskrifter for sagsbehandlingen	39
	1. Modtagelse af henvendelse §§ 1-12	39
	2. Indledende sagsbehandling §§ 13-14	41
	a. Særligt vedrørende omsorg for den krænkede og evt. pårørende §§ 15-24	42
	b. Særligt vedrørende omsorg for den indklagede §§ 25-32	43
	c. Særligt vedrørende behandlingen i Biskoppens rådgivergruppe §§ 33-39	44
	3. Fortsat og afsluttende sagsbehandling §§ 40-45	45
IV	Strafferetligt forløb §§ 46-49	46
V	Socialretligt forløb § 50	47
VI	Kirkeretligt forløb	47
	1. Generelt § 51	47
	2. Fritagelse for tjeneste §§ 52-55	48
	3. Tjenstlig undersøgelse og eventuel sag §§ 56-59	49
VII	Civilretligt forløb §§ 60-63	49
VIII	Forvaltningsmæssige regler §§ 64-68	50

D. Bilag

Bilagsoversigt	51
----------------	----

E. Stikordsregister

Stikordsregister	52
------------------	----

A. Forord

Børn og unge har ret til at vokse op under forhold, der sikrer deres sundhed og udvikling og fremmer og beskytter deres fysiske, psykiske, åndelige og moralske integritet.

Barnet og den unge har således ret til beskyttelse mod alle former for fysisk og psykisk vold, skade eller misbrug.¹

Seksuelle overgreb krænker og undergraver denne ret. De er et angreb på barnets iboende værdighed og værd. De har dybtgående og ofte langvarige skadelige virkninger på barnet selv og dets omgivelser.

Forældre og samfund har sammen ansvar for, at børn og unge er beskyttet mod enhver form for overgreb. Inden for sine rammer har Kirken det samme ansvar. Den skal således sikre, at de miljøer, den tilbyder børn og unge, er sunde, trygge og sikre.

Med sit beredskab vil bispedømmet København derfor

- anmelde seksuelle overgreb, så de kan blive efterforsket af politiet
- forebygge seksuelle overgreb mod børn og unge i alle dele af bispedømmet
- formidle omgående støtte, hjælp og vejledning til ofre for sådanne overgreb
- føre tjenstlig sag mod enhver gejstlig og anden kirkelig medarbejder, der forgriber sig seksuelt på børn og unge
- opfordre til bodfærdighed og til nødvendige ændringer af kulturen i Kirken

Ethvert overgreb mod børn og unge er et brud på Guds bud og et svigt af menneskers tillid til dem, som har ansvar for deres udvikling og trivsel. Oplevelsen af dette svigt forstærkes, når det begås af en person med moralsk og religiøs autoritet, og som forventes selv at leve efter klart definerede etiske regler.

Seksuelle overgreb begået af gejstlige, ordensfolk eller andre, som gør tjeneste i Kirken, er tillige et svigt af deres kald til at tjene andre og af det kristne fællesskab, som har givet dem autoritet og ansvar.

For Kirken som for samfundet bliver det dermed en påtrængende opgave at gøre, hvad gøres kan, for at forebygge sådanne overgreb og tilløb hertil. Derfor regler og vejledning om forebyggelse.

Seksuelle overgreb mod børn og unge er strafbare efter landets almindelige lovgivning, og de har også altid været strafbare efter Kirkens kanoniske lov: En gejstlig, som overtræder det sjette bud i forhold til et barn eller en ung under 18 år (tidl. 16 år), skal straffes svarende til den begåede forbrydelse, herunder endog gennem udelukkelse af den gejstlige stand, hvis den pågældende sag giver grundlag herfor (Kirkeloven af 1983, can. 1395 § 2;² jf. tilsvarende i Kirkeloven af 1917,

¹ Jf. FN's *Konvention om Barnets Rettigheder* (Børnekonventionen), artikel 3.1 og .2; artikel 19.1 og .2; artikel 34

² Clericus qui aliter contra sextum Decalogi praeceptum deliquerit, si quidem delictum vi vel minis vel publice vel cum minore infra aetatem sedecim annorum patratum sit, iustis poenis puniatur, non exclusa, si casus ferat, dimissione e statu clericali. (Dansk oversættelse: En kleriker, som [på anden måde] har forbrudt sig mod det sjette bud, hvad enten forbrydelsen blev begået ved vold eller ved trusler eller offentligt eller med en mindreårig under 16 år, skal straffes med en i forhold hertil passende straf; hvis sagen berettiger til det, er afskedigelse fra den

can. 2359). Pave Johannes Paul den Anden kunne derfor med rette udtale, at "der er ikke plads i præstestanden eller ordenslivet for dem, som vil skade børn og unge".³

På denne baggrund vil behandlingen i bispedømmet af konkrete sager om overgreb skulle ske under overholdelse såvel af landets lovgivning som af kirkeloven (der i denne forbindelse til en vis grad kan sammenlignes med en tjenestemandsløve).

Det beredskab, som regelsættet er udtryk for, kan og må derfor aldrig træde i stedet for, begrænse eller forsinke nødvendig inddragelse af politiet eller andre relevante myndigheder i konkrete sager.

Forebyggelse og indgriben er alles ansvar, også lægfolkets, som bør være sig pligten bevidst til at videregive viden om eventuelle overtrædelser, begået af gejstlige eller andre medarbejdere i Kirken. Det er også menighedernes ansvar, at de, der informerer bispedømmet om seksuelle overgreb, ikke af den grund bliver udsat for direkte eller indirekte ubehageligheder.

Afsnit B om forebyggelse og afsnit C om behandling af konkrete sager handler ikke kun om strafbare overgreb, men også om grænseoverskridende adfærd af seksuel karakter. Sådant adfærd, som i sig selv er uacceptabel i Kirken, vil erfaringsmæssigt endvidere kunne have tendens til gradvis at føre til egentlige seksuelle overgreb, men den kan også give anledning til mistanke om overgreb, som siden viser sig at være uberettiget.

Det understreges, at afsnit C handler om seksuelle overgreb og grænseoverskridende adfærd i forhold til børn og unge (dvs. under 18-årige) og ikke i forhold til voksne. Regelsættet handler tillige kun om sager, hvor den indklagede er en gejstlig eller en anden kirkelig medarbejder.

Udviklingen gennem de seneste årtier har både i udlandet og i Danmark givet Kirken nye og dyrebare erfaringer, der udgør baggrunden for den eksisterende beredskabsplan fra 2008, som allerede nu må revideres. Det er samtidig tanken, at bispedømmets beredskab fremover skal opdateres efter behov, idet det dog mindst hvert andet år skal drøftes formelt, om ændringer er nødvendige.

*Vi har brug for at lære af disse sager. Vi kan ikke sige os fri for,
at noget af det, som er gået galt,
beror på en fortidig kultur i Kirken.
Den må vi gøre op med – ikke kun i teorien og i ord,
men i praktisk handling.
Vi må alle ønske at være med til at forny Kirken.
Det kan ske ved opdatering af kommunikationsformer og
måder at reagere på,
men frem for alt sker denne fornyelse ved,
at enhver af os tager Kristi budskab til sig og
efterlever det i bøn, bodfærdighed, fordybelse og
engagement i Kirkens liv.*

Biskop Czeslaw Kozon, *Brev til katolikkerne*, 5. - 6. juni 2010

gejstlige stand ikke udelukket). Ændringen af aldersgrænsen fra 16 til 18 år gennemførtes af pave Johannes Paul II i det pavelige dokument (såkaldt *motu proprio*) *Sacramentorum Sanctitatis Tutela*, 30. april 2001.

³ Møde med kardinalerne i De forenede Stater den 23. april 2002

B. Regler og vejledning om forebyggelse af seksuelle overgreb samt grænseoverskridende adfærd af seksuel karakter i forhold til børn og unge

1 Indledning

Effektiv forebyggelse kræver realistisk bevidstgørelse om omfanget og karakteren af det, som skal forebygges. Uden en sådan forudgående bevidstgørelse vil man løbe risikoen for, at den givne vejledning, de opstillede regler og den adfærdskodeks, der skal følges, får en karakter, der ikke går til kernen af problemerne – og derfor heller ikke bliver en effektiv vej til at forebygge overgreb.

Dette afsnit B indledes derfor med nogle afsnit, der sætter tingene i perspektiv og søger at identificere de dybere liggende årsager til en uacceptabel og/eller strafbar adfærd. Afsnittet henvender sig særligt til præster, diakoner og andre kirkelige medarbejdere. Det beskæftiger sig som nævnt i forordet med seksuelle overgreb og grænseoverskridende adfærd af seksuel karakter overfor mindreårige, men tager ikke stilling til sådan adfærd overfor voksne, herunder heller ikke særligt sårbare voksne og unge over 18 år.

Afsnittets vejledninger og retningslinjer forudsættes formidlet regelmæssigt på præstemøder og gennem workshops for præster og andre kirkelige medarbejdere, herunder ungdomsledere.

2 Bevidstgørelse om omfang og karakter af det, som skal forebygges

2a Anvendte begreber

Med ordet barn/børn sigtes i det følgende både på børn og unge under 18 år, medmindre det af sammenhængen fremgår, at det specifikt handler om børn. Der sigtes endvidere på seksuelle overgreb og grænseoverskridende adfærd af seksuel karakter fra præsts, diakons eller kirkelig medarbejders side.

Ved et seksuelt overgreb overfor eller misbrug af børn forstås i denne vejledning seksuel kontakt eller seksuelle handlinger mellem voksne eller ældre unge og børn, hvor den voksne udnytter sin fysiske, psykiske eller åndelige magt og autoritet i forhold til barnet og bruger barnet til at tilfredsstille egne seksuelle behov. Det seksuelle overgreb er dermed tillige et magtmisbrug.

Barnet er ofte i forvejen i et tillids- og afhængighedsforhold til den voksne og bringes ved overgrebet ind i en situation, hvor det udsættes for eller medengageres i seksuelle handlinger, som det ikke forstår, som ligger uden for dets erfaringsverden, og som det ikke har forestillinger om eller begreber til at håndtere.

Situationen kan være forbundet med vold. Den kan være et engangsfænomen, eller der kan være tale om gentagne handlinger over lang tid.

Ved *seksuelt grænseoverskridende adfærd* forstås tilsvarende i denne vejledning fysisk eller verbal kontakt eller tilnærmelser af seksuel karakter overfor mindreårige eller tilsvarende adfærd overfor andre, når mindreårige er til stede – en adfærd, som vel ikke udgør en overtrædelse af straffeloven, men dog er en krænkelse af den mindreåriges intimsfære og værdighed.

Mens mange er tilbøjelige til blot at tale om *pædofili*, når de refererer til seksuelle overgreb overfor mindreårige, skelner sagkundskaben klassisk mellem

- *pædofili* – hvor krænkeren er seksuelt tiltrukket af præpubertetsbørn og
- *ephebofili* – hvor den seksuelle interesse gælder børn i puberteten

Som beskrevet nedenfor i afsnit 2f om typer af krænkere er forholdene dog komplekse, og ikke to krænkere er ens.⁴

Seksuelle overgreb mod børn og unge kan forudgås af en periode med såkaldt *grooming*, hvor den voksne gradvis vinder barnets tillid og giver barnet fornemmelse og oplevelse af at være særlig udvalgt, påskønnet, elsket. Der skabes gennem en særlig tilsyneladende omsorg og manipulation et specielt forhold mellem krænkeren og barnet, der lægger op til den egentlige seksuelle aktivitet. Gennem overgrebet kan barnet blive draget ind i en fælles hemmelig verden, hvor fortroligheden ikke må brydes, og hvor barnet kan trues med alvorlige konsekvenser, hvis det sker.

Langt de fleste egentlige overgreb i samfundet som helhed sker inden for familien – i bred forstand – hvor barnet kender krænkeren i forvejen. Børn i socialt belastede familier er særlig udsat. Tilsvarende er også andre svage og sårbare børn særligt i farezonen: børn med fysisk eller psykisk handicap, børn med lavt selvværd og lav selvtilid. Taler vi om blufærdighedskrænkelser, gælder det omvendt, at her er krænkeren som oftest ikke kendt af barnet.

2b Hyppighed i samfundet

Den form for seksuelle overgreb, der tidligere var beskrevet i Danmark, var *børnelokkeren* – den fremmede mand, der forgreb sig på mindre børn. Endvidere var beskrevet vold og andre overgreb på børneforsorgsinstitutioner. Overgreb inden for familien, som i dag opfattes som det mest hyppige, har været tabuiseret og i vid udstrækning fortiet.

I dag ved man, at *den fremmede mand* er en relativ sjældenhed, når det gælder egentlige overgreb, omend han stadig er den hyppigste krænker, når det gælder *blufærdighedskrænkelser* som f.eks. blotteri. Til gengæld har man fået øjnene op for, at problemet "seksuelt misbrug" er større, end man tidligere har vidst – eller ønsket at vide. Seksuelle krænkelse af børn kan finde sted, hvor som helst børn og voksne er i tæt kontakt med hinanden.

Statistikker over seksuelle overgreb mod børn er behæftet med stor usikkerhed, alene fordi 1) overgrebene ofte først bliver kendte efter mange års forløb – og nogle overgreb formentlig slet ikke – og 2) fordi seksuel kriminalitet generelt har haft en lav anmeldelsesprocent. Endelig varierer kendska-

⁴ Anden del af rapporten fra det uafhængige universitet *John Jay College of Criminal Justice* skelner mellem:
a) *Pædofile* (krænker, der har mere end ét offer, der alle er yngre end 11 år, og hvor pædofili er en specifik psykiatrisk diagnose; forekomsten er under 5 % af alle overgreb, ret konstant og uafhængig af sociale og andre eksterne faktorer);
b) *Ephebofile* (krænker, der har mere end ét offer, alle drenge og alle over 12 år; noget hyppigere forekomst end for pædofile, viser nogen variation over historisk tid);
c) *Krænker med ét offer* (højere variation i forekomst over tid);
d) *Krænker med 'multiple' ofre*, som ikke falder ind under de andre grupper, alder og køn hos ofre varierer (langt den største gruppe med klar variation i forekomst over tid). John Jay Report 2, Causes and Context s. 3, 34f, 119. Maj 2011.
Rapporten bekræfter med andre ord, at det er vigtigt ikke at sætte *overgreb* lig med *pædofili*. Forebyggelsestiltag overfor den store, blandede gruppe vil skulle svare til kompleksiteten af fænomenet.

bet til sådanne overgreb fra land til land og historisk fra periode til periode, ligesom definitionen på "seksuelt overgreb" og på begrebet "barndom" kan variere. Angivelserne varierer også efter, om det er børn eller unge, der spørges, eller voksne, der spørges om forhold i deres barndom. Det fulde omfang af seksuelle overgreb mod børn og unge er således ikke kendt, og man må gå ud fra, at der er et betydeligt "mørketal" på området.

Med disse forbehold er det dog skønnet relevant at anføre enkelte tal dels fra Danmark, dels fra Irland og USA, lande, der har været særlig omtalt i forbindelse med overgreb i kirkelig sammenhæng.

Med hensyn til viden om antal i Danmark af årlige tilfælde af overgreb kan blandt andet henvises til en række publikationer og rapporter, der er udkommet de seneste 10 år.⁵ Følgende tal er hentet herfra:

- 14 % af voksne kvinder angiver, at de har været udsat for et eller flere seksuelle overgreb som børn (5.1 s. 10)
- I 1998 var der 600 anmeldte tilfælde af seksuelle overgreb mod børn (blufærdighedskrænkelser undtaget). Dette tal var i 2002 faldet til 460. Hertil kommer årligt ca 650 tilfælde af blufærdighedskrænkelser. Det største fald er sket i aldersgruppen under 12 år. Samlet er der således i 2002 1 anmeldelse pr 1000 børn. (5.2,3).
- I en selvrapporteringsundersøgelse fra 2008 blandt ca 4000 9 klasses elever angiver 4% af drengene og 17 % af pigerne, at de har været ude for 'vidtgående uønsket seksuel kontakt' med jævnaldrende eller voksne.

Alle undersøgelser peger samstemmende på, at det er børn og unge fra socialt belastede hjem med manglende evne til omsorg og beskyttelse, der er de mest udsatte for at møde overgreb.

Med hensyn til *krænkerne* bliver man i stigende grad opmærksom på det store antal *unge krænkere*, idet op mod 1/3 af alle kendte tilfælde af overgreb skyldes krænkere under 18 år (1.4 s. 9; 1.5 s 23 f)

Endelig er der i senere år kommet fokus på en ny form for overgreb mod børn og unge. Det er især Red Barnet,⁶ der peger på den stigende risiko for, at børn og unge udsættes for *internetbaseret seksuelt misbrug*. Børn og unge møder i over 40 % af tilfældene deres "virtuelle on-line ven" i virkeligheden, og i en undersøgelse angiver 5-8 % af disse at være blevet presset til uønsket seksuel adfærd – for hovedpartens vedkommende af jævnaldrende eller kun lidt ældre unge. Et andet aspekt er den stigende interesse for børneporno på nettet.

Ser man dernæst på tal fra Irland og USA fremgår det af en universitetsrapport, at ca. 30 % af *irske* kvinder og ca. 25 % af irske mænd angiver, at de har været ude for en eller anden form for seksuelt misbrug i barndommen.⁷ Størstedelen af sagerne har fundet sted i den nære eller udvidede familie-kreds, eller hos naboer og venner. Præster/ordensfolk/religionslærere tegnede sig for 3.2 % af alle tilfælde.

I USA angiver et studie i 1994, at mindst 20% af kvinder og 5–10 % af mænd oplyser at have været udsat for seksuelle overgreb som børn (dog med stor variationsbredde i angivelserne). Iflg. "The

⁵ Således for eksempel:

1) Seksuelle Overgreb mod Børn og Unge i Danmark. Problemets omfang og karakter, vurderet ud fra litteraturstudier og en række datakilder. Statens Institut for Folkesundhed (SIF) 2000.

2) Seksuelle Krænkelser af Børn og Unge inden for Idrætten. SIF 2003.

3) Bekæmpelse af seksuelle overgreb mod børn i Danmark. Forskningsnetværket om seksuelle overgreb mod børn, maj 2004.

4) Unges Trivsel år 2008. SIF, Syddansk Universitet København 2009

5) Om Forebyggelse af Seksuelle Overgreb mod Børn. Kommunernes Indsats og om Skoleundervisningen. DIF, Syddansk Universitet. 2010.

6) Handling bag Ord. Samlet strategi til forebyggelse af seksuelle overgreb mod Børn. Regeringen maj 2011.

⁶ Red Barnets Årsrapport 2009. Tilgængelig på nettet.

⁷ The Savi Report 2002, tilgængelig på nettet.

National Incidence Study of Child Abuse and Neglect" er tallene faldende i betydeligt omfang 2005/06.⁸

Gennemsnitligt på verdensplan mener man, at 10-30 % af piger og 10-15 % af drenge udsættes for seksuelle overgreb. I alle lande er mønstret det samme: hovedparten af tilfældene finder sted blandt personer, børnene kender, og der er flest piger blandt ofrene.

2c Reaktioner i samfundet

Seksuelle overgreb mod børn indskrives sig i dag internationalt i en større sammenhæng, der omfatter børnehandel, børnepornografi, sexturisme etc. Med udviklingen af internet og cyberspace med chatrooms har hele området fået større omfang og er samtidig blevet vanskeligere at kontrollere.

Seksuelle overgreb mod børn har, som det er blevet udtrykt, "ikke nogen lang offentlig historie" hverken i Danmark eller i Vesteuropa i det hele taget. I 50-erne begynder man at blive opmærksom på fysisk vold og mishandling af børn, men beskæftiger sig ikke specielt med seksuelle overgreb. I 1969 vedtager Europarådet således en erklæring om beskyttelse af børn mod vold og mishandling, men nævner ikke seksuelle overgreb.

Først i 80-erne skete et skift i holdning til seksuelle overgreb mod børn. Her begyndte man fra faglig side at blive mere opmærksom på problemet og dets omfang, og samfundet begynder at erkende, at det har en ansvarsrolle med hensyn til beskyttelse af barnet og forebyggende indsats. Lovgivningen blev skærpet – og man blev opmærksom både på børns rettigheder og på, hvor store skader og senfølger seksuelle overgreb kan have for børn og unge. Dette sammen med kriminalsager med rystende indhold (Belgien, Østrig) har været et kraftigt modargument overfor visse grupper i samfundet, der ind imellem har hævdet, at ikke al pædofili er skadelig for barnet.⁹

Herhjemme besluttede den daværende regerings børneudvalg i 1999 en forstærket indsats mod seksuelt misbrug af børn, og i 2003 kom den første handleplan herom. Denne handleplan er aktuelt under revision.¹⁰

2d Overgreb inden for Den katolske Kirke i andre lande

Siden slutningen af 1900-tallet er der sket en langsom, men dog stadig voksende bevidstgørelse i Kirken om, at overgreb også har fundet sted – og formentlig altid har gjort det – i katolske familier, på institutioner og fra præsters side.

Man har ikke set problemets omfang i øjnene og heller ikke dets alvor. Sager er blevet fortiet, biskopper har dækket over præster, ofre er ikke blevet hørt og har ikke fået hjælp. Først i de senere år har man set en langsom ændring i den katolske kultur og en gryende forståelse af, at selv om den katolske kræmper ikke er anderledes i psykoseksuel henseende end andre kræmper, så er der forhold i Kirken, som kan have forstærket problemet. Der er brug for en ny kultur, jf. biskop Czeslaws ord i slutningen af forordet.

Tidligere er problemet blevet opfattet alene *moralsk* – som en alvorlig forsyndelse fra præstens side mod Guds bud og dermed som noget, der krævede omvendelse og bod, men i en sagsbehandling,

⁸ Finkelhor et al 1994: Current information of the scope and nature of child sexual abuse og The National Incidence Study 4. 2005-06. Begge tilgængelige på nettet.

⁹ Især Doutroux-sagen i Belgien og Fritzl-sagen i Østrig

¹⁰ Se: Handling bag Ord. Regeringen Maj 2011

der foregik alene mellem den pågældende præst og hans biskop; forholdet er ikke tillige eller i første række blevet set som en strafbar *forbrydelse* med ofte langvarige og alvorlige følger for ofrene.

Med den gradvise accept i Kirken af den moderne psykologi er dernæst fulgt en opfattelse af *pædo-fili* som en psykopatologi, der kunne behandles. Nogle psykologer og psykiatere særligt i USA har i en lang periode op til for relativt nyligt understøttet denne opfattelse med det resultat, at præster er blevet sendt i behandling for seksuelle overgreb og efter endt behandling sendt tilbage i tjeneste med erklæring på, at de var "helbredte". En mulig anbefaling om, at de skulle være under tilsyn, er ofte ikke blevet omsat i effektiv praksis.

Det første, man herhjemme hørte om overgreb i Den katolske Kirke, var – bortset fra sporadiske beretninger fra Irland og enkelte film om emnet – formentlig sager fra USA i slutningen af 1900-tallet og dernæst avisen *Boston Globe's* omfattende artikelserie i 2002 om misbrugssagerne i ærkebispedømmet Boston – afsløringer, der endte med ærkebiskoppen, kardinal *Bernard Law's* tilbage-træden.

I 2009 kom to rapporter fra Irland, der rystede ikke alene den katolske verden. Først offentliggjordes Ryan rapporten¹¹ om massive omsorgsvigt, mishandling og seksuel vold på irske katolske børneforsorgsinstitutioner igennem 1900-tallet, og et halvt år efter kom Murphy-rapporten¹² om et massivt antal seksuelle overgreb mod børn fra præsters side i ærkebispedømmet Dublin.

Først på året 2010 væltede sagerne så frem i Tyskland, Østrig, Belgien – en krisesituation, der ikke er overstået endnu, og hvor det endelige omfang endnu ikke er kendt, ej heller fordelingen over historisk tid af de sager, der aktuelt anmeldes. Det karakteristiske ved sagerne i det tyske sprogområde synes at være, at mange af overgrebene er foregået på katolske drengekostskoler.

Sammenfattende kan det siges, at de seksuelle overgreb mod børn i Kirken adskiller sig fra sagerne i samfundet ved langt overvejende at rette sig mod drenge i stedet for mod piger, og her mod drenge i (præ)puberteten op til ca 17 år.

Den hidtil mest præcise og aktuelle undersøgelse af overgreb i kirkeligt regi er imidlertid foretaget på den amerikanske bispekonferences foranledning. Det drejer sig om den såkaldte John Jay rapport¹³ fra det uafhængige universitet *John Jay College of Criminal Justice*. Den første del af rapporten kom i 2004 og omhandler omfanget af misbrug og en analyse af sagerne (Om gerningsmænd og ofre). Anden del ventes i det tidlige forår 2011 og vil beskæftige sig med "Rødder og Årsager" til problemet.¹⁴

¹¹ Se: The Commission to enquire into Child Abuse. 2009. Tilgængelig på internet.

¹² Se: The Department of Justice and Law Reform: Report by the Commission of Investigation into the Catholic Archdiocese of Dublin. 2009. Tilgængelig på internet.

¹³ Et resume findes på den amerikanske bispekonferences hjemmeside, men rapporten i sin helhed kan hentes på bishopaccountability.org. Se endvidere rapporten fra den amerikanske bispekonferences 'National Review Board on the Protection of Children and Young People': A Report on the Crisis in the Catholic Church of the United States of America. 2004. Tilgængelig på internet.

¹⁴ Anden del af rapporten fra det uafhængige universitet *John Jay College of Criminal Justice* blev offentliggjort maj 2011, dvs efter færdiggørelsen og biskoppens godkendelse af afsnit B.

Den samlede rapport kan læses på internet på adressen <http://www.usccb.org/mr/causes-and-context-of-sexual-abuse-of-minors-by-catholic-priests-in-the-united-states-1950-2010.pdf>.

Rapportens konklusioner giver ikke anledning til ændringer eller væsentlige tilføjelser til nærværende tekst. Et resume af fokus for undersøgelsen og de vigtigste konklusioner er medtaget i en *appendiks*, idet det dog må understreges, at rapporten *udtrykkelig beskæftiger sig med amerikanske forhold*, der kun til en vis grad kan sammenlignes med tilsvarende forhold i andre sociokulturelle sammenhænge – uanset at det er samme Kirke, vi taler om.

Den nok vigtigste konklusion af en analyse af de indsamlede data er, at det store antal overgreb i Kirken i USA er *et historisk fænomen, der optræder mellem 1960 og 1980* – selvom overgrebene først, hvad flertallet af sager angår, bliver kendt langt senere. Selv når man indregner, at der er lang latensetid på anmeldelse af seksuelle overgreb, kommer man til dette resultat: *der var tale om et fænomen, der optrådte over 20 år og derefter aftog og landede på det niveau, der eksisterede før 1950*. Man må dog sige, at det ville være en fejlsvurdering, hvis man af den grund ville tale om 'et overstået kapitel' – det store antal ofre står tilbage med alvorlige eftervirkninger, og

Med hensyn til Den katolske Kirke oplyser rapporten, at der i USA i perioden fra 1950 til 2002 var i alt 10.667 sager om seksuelle overgreb, hvoraf de 6.700 var bevislige. Disse omfattede 4.351 verdenspræster og 41 diakoner ud af 109.964 præster beskæftiget i samtlige bispedømmer i denne periode, dvs. 4.39 %. Hertil kommer 647 ordensgejstlige. To tredjedele af anmeldelserne er først kommet efter 1993. Til sammenligning anfører rapporten – dog med nogen usikkerhed – at der i USA i 1992 samlet var 149.800 tilfælde af seksuelle overgreb mod børn. Tallet var i 2000 faldet til 89.355. (Det samlede indbyggerantal i USA er for 2010 anslået til ca. 310 millioner, hvoraf knap 68 millioner katolikker).

Af de 4.351 præster blev 1.021 meldt til politiet, og der blev rejst sigtelse mod de 384. 252 blev dømt, hvoraf cirka halvdelen fik fængselsstraf. 3.300 af sagerne blev først indrapporteret efter den formodede krænkers død.

75 % af alle kendte tilfælde fra 1950 - 2002 ligger i perioden 1960-84, med et skarpt fald i antallet herefter. Det samme gør sig gældende, hvis man tager udgangspunkt i ordinationsår: 10 % af præsteårgang 1970 blev misbrugere, 8 % af årgang 1980 og under 4 % af årgang 1990. For årgang 2000 er der ingen rapporterede tilfælde.¹⁵

56 % af gerningsmændene havde kun ét offer. 149 præster havde mere end 10 ofre – og disse 149 tegner sig for 25 % af alle tilfælde.

81 % af alle ofre er drenge, de fleste mellem 11- 14 og op til 17 år. Således er kun en lille del af krænkerne egentlig pædofile.

De fleste overgreb er sket i en social sammenhæng – og det er karakteristisk, at krænkerne tilbragte megen "social tid" med deres ofre.

Om sager, indberettet til Rom efter 2001, oplyste *mgr. Charles J. Scicluna*, der er ansat i Troslærekongregationens domstol, i foråret i et interview,¹⁶ at indberetningerne til kongregationen i perioden 2001-2010 drejede sig om ca. 3.000 sager om præsters overgreb på mindreårige gennem de seneste 50 år. Heraf tegnede USA sig i de første år for 80 % af sagerne, mens tallet var 25 % de sidste to år, hvor der i gennemsnit indberettes 250 sager om året fra hele verden. Heraf drejer 60 % sig om anmeldelser af overgreb mod pubertetsdrenge, 30 % handler om heteroseksuelle forhold og 10 % om overgreb mod præpubertetsbørn, dvs. de egentlig pædofile overgreb.

Til sammenligning er der aktuelt ca 400.000 præster og ordensgejstlige på verdensplan.

2e Overgreb inden for Den katolske Kirke i Danmark

Siden foråret 2010 er bispedømmet København blevet bekendt med 33 sager fra perioden 1890-2010, hvoraf 27 sager vedrørte ofre, der var mindreårige på gerningstidspunktet og 21 præster som krænkerne. De resterende 6 sager omhandlede dels voksne, dels var den påståede krænker ikke præst.

for den katolske Kirke i USA har sagerne uoverskuelige følger : Intet er mere det samme som før. Krisen er blevet en institutionel krise – udover det, der udløste den.

Med hensyn til *årsager* siger rapporten, at der ikke kan peges på én enkelt faktor, der kan forklare overgrebene – hverken personrelaterede faktorer (såsom præsternes psykologi; få havde egentlig psykiatrisk lidelse eller adfærdsforstyrrelser, der kunne have været risikosignal), kirkeinstitutionelle og –organisatoriske faktorer eller samfundsrelaterede faktorer. Snarere er der tale om en lang række forhold på alle de nævnte områder, der indgår i et komplekst samspil i netop denne periode af historien i USA – og hvor det ikke kan udelukkes, at et lignende destruktivt samspil vil kunne optræde igen i fremtiden, hvis man ikke lærer af historien.

¹⁵ Det må dog i denne forbindelse bemærkes, at det er almindeligt, at der går en vis årrække, før krænkede personer står frem; man kan altså ikke med sikkerhed slutte, at der ikke igen vil komme en opblussen i antallet af 'gamle', først nu anmeldte tilfælde. Men den faldende kurve svarer til, hvad man ser generelt i det amerikanske samfund.

Denne kommentar synes dog demteret af John Jay 2 - rapportens data og analyser

¹⁶ Vatikanets engelsksprogede hjemmeside: On the Abuse of Minors. Interview msgr. Charles Scicluna 13/03/10

I de fleste sager var ofrene pubertetsdrengene eller unge mænd. De blev alle anmeldt til politiet. Af de 33 sager var flere uden strafbart indhold, drejede sig om grænseoverskridende adfærd, eller var rygter, som kunne afkræftes. Politiet har ikke rejst sigtelse i nogen af tilfældene; enten har sagerne været forældede, og/eller den påståede krænker død, indholdet har ikke kunnet bevises – eller der har som nævnt ikke været tale om noget strafbart.

Spørgsmålet om bispedømmets behandling af sagerne gennem tiderne er overladt til en advokatundersøgelse. Resultatet af denne forventes at foreligge i 2011.

Reaktionen i menigheden har været en enig rystet forfærdelse ved tanken om, at pædofilt misbrug kunne have været eller aktuelt var en mulighed blandt nulevende eller døde præster i bispedømmet. Tilsvarende har der været dyb lettelse over, at problemet inden for de sidste 100 år trods alt ikke synes at have været af det omfang eller af den egentlige pædofile karakter, som man først kunne have frygtet bl.a. ved at opleve pressens omtale. Samtidig erkender man det utilfredsstillende i den manglende afklaring i de sager, der muligt har haft et strafbart indhold, men ikke har kunnet efterforskes, fordi de var forældede.

Hos dem, der sad tilbage med en krænkelse, der måske lå år tilbage, eller som kendte nogen, der var blevet krænkede, var der blandede følelser: en lettelse over endelig at kunne tale om, hvad der var sket, parret med en vrede over, at det skulle vare så længe, før nogen "ville høre efter".

Men forløbet har også peget på et generelt behov for en åben dialog i menighederne om hele problematikken, ikke mindst når der skal tales om forebyggelse i bred forstand. Det er klart, at biskoppen har en indlysende ret og pligt både som biskop og som arbejdsgiver til at udstikke rammer for *dekorum* og definere nødvendige grænser, når det gælder præsters og kirkelige medarbejderes omgang med børn og unge. Men dette er dog ikke alene et spørgsmål om formelle regler; en dialog i menighederne er nødvendig, hvor det generelle spørgsmål om betydningen af grænsesætning mellem mennesker, både fysisk og psykisk kan sættes på dagsordenen.

2f Typer af krænkerere

Som allerede nævnt er det næppe mere end mellem 5 og 10 % af de præster, der begår overgreb, som er egentlig pædofile.

John Jay rapporten opstiller således flere typer af krænkerere ¹⁷:

- den egentlig pædofile, som med hensyn til seksuel interesse er stabilt fikseret på præpubertetsbørn.
- den ephebofile, som er tilsvarende fikseret på pubertetsbørn.
- en blandingstype, ikke fikseret tiltrukket af børn, egentlig tiltrukket af voksne, homoseksuelt eller heteroseksuelt, men med en mangelfuld og ustabil psykoseksuel udvikling, hvor overgrebet må betragtes som en "erstatningshandling" – en erstatning for et gensidigt voksent seksuelt forhold.

Man kan sige, at det er her, de fleste overgreb mod unge drenge vil finde sted.

John Jay rapporten udtrykker det sådan:

"For mange krænkerere gælder det, at overgrebet sker 'impuls- eller situationsbestemt'. Her drejer det sig ofte om krænkerere, der kun har et enkelt offer, og som måske aldrig gentager overgrebet eller kun vil gøre det, hvis den samme eller en lignende situation opstår, fx [...] når deres egenkontrol er

¹⁷ Se ovenfor fodnote 1

nedsat på grund af, at de er påvirkede (af alkohol eller stoffer. O.a.), når de oplever betydelig situationsbestemt stress, eller hvis der foreligger en (nærliggende) lejlighed. Det vil sige, at deres adfærd ofte ikke er planlagt og betragtes som 'en regression', der væsentligt – men ikke udelukkende – er udløst af ydre omstændigheder.

Der er et meget mindre antal seksuelle krænkerere, hvis 'acting out' ikke er et resultat af en påvirkning fra situationsbestemt stress eller en svækkelse af indre kontrol – de opfører sig mere metodisk og anvender en høj grad af planlægning og har en stærk tvangspræget trang til at handle, som de gør [...] denne gruppe kan nå at misbruge mange, før de opdages eller pågribes".

Wunibald Müller, katolsk teolog, psykolog og psykoterapeut, som har beskæftiget sig indgående med problemer omkring homoseksualitet og omkring seksuelle overgreb i kirken, taler også om flere typer af krænkerere og betoner her ¹⁸ det udviklingspsykologiske aspekt: Hos personer, der ikke under opvæksten, i ungdommen og som unge voksne har konfronteret sig med egen seksualitet og fået den integreret i deres personlighed, må risikoen for såkaldte *erstatningshandlinger* anses for at foreligge.

Det kan dreje sig om i seksuel henseende umodne homoseksuelle eller biseksuelle mænd, som føler sig tiltrukket af drenge og ganske unge mænd, uden at dette er typisk for homoseksuelle som sådan. Ved siden heraf findes der præster, der misbruger mandlige mindreårige, altså forholder sig homoseksuelt, uden at de derfor behøver være egentligt homoseksuelle, men de har ikke virkelig konfronteret sig selv med deres seksualitet eller seksuelle identitet, og endelig er der personer, der lever cølibatært eller single, og som er blevet stående i deres psykoseksuelle udvikling.

Her finder vi mennesker, der ikke har fået udviklet deres evne til *intimitet* forstået som evne til nært og fortroligt forhold til voksne af begge køn, jf. afsnit 3a1.

Og som en videre risikofaktor peger Wunibald Müller på den alt for passive, afhængige og tilpassede personlighed: "Bryder en sådan personlighedsorganisation sammen, som det almindeligt kan ske af flere grunde, kan det manifestere sig på mange måder, også seksuelt. Og den, der her oplever børn som seksuelt tilgængelige og tiltrækkende, kan da muligt begå et seksuelt overgreb".¹⁹

Wunibald Müller går så vidt som at pege på, at man ved screening af kandidater til præsteseminari-er må være særlig opmærksom på netop denne personlighedsstruktur, som kan udgøre en potentiel risiko.²⁰

For de fleste vil tanken om en børnemisbruger fremkalde en forestilling om en klart usympatisk person. Sådan er virkeligheden ikke, snarere tværtimod. Ofte vil den pædofile fremtræde som en karismatisk person, der er god til at have med børn at gøre, én, der engagerer sig overfor børn. Han er måske en skattet ven i familien, én, man mener i hvert fald at kunne betro sine børn til.

Derfor beskriver beretningerne fx fra USA og Irland da også, hvordan afsløringen af misbrug i en menighed ofte bliver mødt med vantro og afvisning: "Det kan ikke passe. Sådan er vores præst i hvert fald ikke".

Der synes nu at være faglig konsensus om, at den egentlig pædofile person må anses for at være utilgængelig for behandling, hvis man med behandling mener "med udsigt til helbredelse". Behandling, sådan som den også finder sted i kriminalforsorgens regi i Danmark, kan mindske risiko for recidiv og gøre eventuelle recidiver mindre alvorlige, men ikke fjerne tilbøjeligheden hos den pågældende. En erkendt pædofil person skal således ikke have med børn at gøre.²¹

¹⁸ Se Wunibald Müller: *Verschwiegene Wunden. Kosel 2010*. Endvidere, samme forfatter: *Keine falsche Stärke vortäuschen. I: Herder Korrespondenz, 64/83 März 2010*. Om Wunibald Müller se fodnoten i afsnit 2g/Homoseksualitet.

¹⁹ Müller, op. cit. s. 30 - 32

²⁰ Müller, op.cit s. 32

²¹ Det er dette, der ligger bag den 'nul-tolerance politik', der aktuelt kendetegner den officielle katolske holdning. For et lægefagligt synspunkt, se fx professor E. A. Kristensen i Jyllands-Posten 29.05.08. Tilgængelig på nettet.

For den ephebofile synes behandlingsudsigterne måske knap så dårlige.

2g Præsten eller den kirkelige medarbejder som krænker

Præster, der bliver krænker, adskiller sig ikke personlighedsmæssigt fra andre krænker; der er tale om de samme typer, og den samme – komplekse – dynamik.

Det er heller ikke sådan, at der er forhold i Kirken, der *forårsager*, at præsten bliver krænker.

Men der er forhold i den kirkelige kultur, som kan *skabe grobund* for misbruget og for, at det bryder igennem hos disponerede personer, ikke alene hos den egentlig pædofile, men også hos personer med den umodne struktur, som Wunibald Müller taler om. De samme forhold kan også betyde, at et sådant misbrug ikke opdages og stoppes. De forhold, der spiller ind her, er bl.a. den *magt*, der er forbundet med et billede af præstens rolle, *lukketheden* i det kirkelige system og dets institutioner, *lydighedskulturen*, at der har været en *fortrængning af* og *et negativt syn på seksualitet også i uddannelsessammenhænge på præsteseminarier* – og at der har været en *ukritisk tillid til/afhængighed af* kirkelige autoritetspersoner.²²

Og i en vis forstand fremtræder misbruget alvorligere og mere rystende, når ord og forestillinger fra barnets gudsforhold/religiøse liv og forestillingsverden bruges til at iscenesætte overgrebet og give det dets særlige udtryk og form som en pervertering ikke alene af tilliden, men af den pastorale relations indhold og udtryk – sådan som det er blevet beskrevet i konkrete tilfælde fra andre lande.

Man kunne her sige, at misbrugssagerne er et alvorligt symptom på en kirkelig kultur, hvor noget er galt. Der er brug for en ny kultur, som det pointeres i biskop Czeslaws forord – ikke alene for at undgå overgreb i fremtiden, men for at give et sandere billede af det "at være Kirke".

Den kirkelige kultur ændres imidlertid ikke alene ved ledelsesmæssige tiltag oppefra, selv om sådanne tiltag er vigtige og nødvendige. Hver enkelt medarbejder – og her især i børne-ungearbejdet – er med til at tegne denne kultur og har medansvar for "at bygge Kirke" og for de relationer, der skal leve i Kirken.

De retningslinjer og visioner, der kommer til udtryk i denne tekst, både for præster, andre medarbejdere og for det kirkelige børne-ungemiljø, vil være et bidrag til denne ændringsproces.

Cølibatet

I medierne peges ofte på cølibatet som direkte årsag til de katolske pædofilisager. Fagligt set, er der ikke noget, der underbygger denne hypotese. Den modsiges også af flere forhold: 1) at de fleste seksuelle misbrug af børn begås af gifte mænd; 2) at der også finder seksuelt misbrug af børn sted fra gifte præsters side i andre trossamfund, og endelig 3) også af den statistiske kendsgerning, at det trods alt kun er et lille fåtal af cølibatære katolske præster, der begår seksuelle overgreb.²³

²² John Jay rapporten fremhæver tillige, at omsorgen for den præstestuderendes *menneskelige udvikling* har været forsømt under seminarieuddannelsen. (rapporten på internet side 40 f, 118 f)

²³ Allerede *Joseph Goebbels* brugte den katolske præsts cølibat som led i en diffameringskampagne mod Den katolske Kirke i en række skueprocesser i trediverne mod præster, der uretmæssigt blev anklaget for pædofili. – Omkring de aktuelle misbrugssager har bl.a. den schweiziske teolog *Hans Küng* gjort sig til talsmand for en direkte sammenhæng mellem det obligatoriske præstecølibat og præsters overgreb mod børn. For en imødegåelse af dette synspunkt se bl.a. professor *Phil Jenkins* i *Pedophilia and the Priest*, OUP 2001, samt *Stephane Jourdain*, psykoanalytiker, familierapeut og præst, i et interview i avisen *Le Monde* 14.03.2010: "Jeg har aldrig i den seriøse videnskabelige litteratur mødt noget, der understøtter Hans Küngs tese," udtaler han. Heller ikke John Jay 2 ser nogen sammenhæng mellem pligtcølibatet og præsters seksuelle overgreb (rapporten på internet side 34 f)

Men cølibatet kan være et problem i den sammenhæng, der tales om her, nemlig – igen – hvis den præst, der skal leve det, ikke i sin udvikling har nået den nødvendige psykoseksuelle modenhed, der er cølibatets forudsætning. Hos den dårligt integrerede cølibatære person kan der opstå en reel risiko for seksuelle fejlhandlinger – og også for seksuelle overgreb.²⁴ Og problematikken er kompleks i og med, at det præstelige cølibat kan siges at tiltrække nogle personer, der ikke magter det voksne heteroseksuelle parforholds krav og forventninger.

Cølibatet er i dag i manges øjne – herunder også katolikkers – lettere suspect. I en kultur som vores, der nok accepterer singler, betragtes den cølibatære person, hvad enten pågældende er heteroseksuel eller homoseksuel, som decideret underlig.

Det gælder da dels om i den præstestuderendes uddannelse at lægge afgørende vægt på en personlighedsmæssig integration og at placere cølibatet i dets teologiske sammenhæng; dels om at give katolske børn og unge en forklaring på den cølibatære livsform, som giver mening. Det gør en blot henvisning til en ydre kirkedisciplin ikke. Der skal en egentlig religiøs forklaring til, som samtidig på dynamisk vis integrerer en positiv og klar opfattelse af seksualitet.

Hvis man kan se seksualitetens aktive udfoldelse som uløseligt forbundet med den gensidige udvælgelse, eksklusivitet og frugtbarhed i forholdet til "den eneste ene" - så må cølibatet også tilsvarende kunne ses som vilkåret og det kaldsmæssige udtryk for præstens disponibilitet for Den Ene, nemlig Gud og derfor for "så mange som muligt" af Hans børn.

Homoseksualitet

I august 2005 udsendte Vatikanet en instruks med titlen "Kriterier for at bedømme præstekald med hensyn til personer med homoseksuelle tendenser". I denne instruks udtales, at der ikke kan gives adgang til præsteuddannelse for mænd, der er aktivt homoseksuelle, som frembyder dybtliggende homoseksuelle tendenser, eller som støtter en såkaldt *homoseksuel (sub)kultur*.²⁵

I begrundelserne for denne bestemmelse er der imidlertid ingen reference til misbrugsproblematikken. Instruksen er desuden fremadrettet og forholder sig ikke til homoseksuelle mænd, der allerede er præsteviet. Begrundelserne, der nævnes, er dels teologisk-antropologiske (præstens kald og liv som billede på Kristus, der hengiver sig selv for Kirken som brudgommen for sin brud; cølibatet som teologisk begrundet og ikke som en uegnet for ægteskab, præsten som "en åndelig far"), dels psykologiske (der skal være en affektiv modenhed til stede, der véd at relatere til både mænd og kvinder).

Instruksen skal sammenholdes med en anden fra juni 2008, der handler om brug af psykologisk vurdering ved udvælgelse/screening af kandidater til præsteuddannelsen og under hele uddannelsen.²⁶ Denne instruks sigter bredere end den førstnævnte og vil sikre dels, at kandidaterne er i besiddelse af en tilstrækkelig psykisk modenhed og sundhed, når de starter uddannelsen – dels deres fortsatte menneskelige udvikling under studiet. Instruksen vil altså ikke blot defensivt si ikkeegnede kandidater fra – den vil positivt interessere sig for kommende præsters også menneskelige

²⁴ Allerede Paul VI gør opmærksom på problemet i *Sacerdotalis Coelibatus* fra 1967. Se også et notat af den daværende sekretær for kongregationen for uddannelse, ærkebiskop José Saraiva Martins: *Training for priestly celibacy*. Tilgængelig på internet.

Se endvidere den ovenfor nævnte rapport fra 'The national Review Board', s. 75, citat i oversættelse: "*denne mangel på 'normal' psykoseksuel udvikling (hos den præstestuderende) kan have hindret nogle af disse præster i at tilegne sig et sundt cølibatært liv og kan forklare, hvorfor nogle søgte pubertetsdrenge selskab.*"

²⁵ Instruction concerning the Criteria for the Discernment of Vocations with regard to Persons with Homosexual Tendencies in view of their Admission to the Seminary and to Holy Orders. 31. august 2005. Tilgængelig på internet.

²⁶ Guidelines for the use of Psychology in the Admission and Formation of Candidates for the Priesthood. The Congregation of Religious Education, 13.06.08. Tilgængelig på internet.

og ikke blot faglige udvikling, og den vil sikre, at kandidaten kommer menneskeligt til sin ret i den livsform, han er gået ind til.

Men selv om der i disse to instrukser ikke er noget belæg for at sammenkæde misbrugssagerne med mandlig homoseksualitet, har spørgsmålet om en sådan mulig sammenhæng ofte været rejst – ikke mindst i USA eller med udgangspunkt i forholdene i USA.

Spørgsmålet har meldt sig, idet hyppigheden af homoseksualitet blandt amerikanske katolske præster er betydelig større (anslået til 30 %) end i befolkningen som helhed (ca. 5 %).²⁷ Samtidig er 80 % af overgrebene sket overfor drenge og unge mænd og har altså en homoseksuel karakter.

I den ovenfor nævnte bog af *Wunibald Müller* er der en grundig diskussion af dette spørgsmål.²⁸

Wunibald Müller refererer til en konference i Vatikanet i 2003. Her gjorde en professor fra det medicinske fakultet på *Harvard* gældende, at katolske gejstlige, der misbruger børn, overvejende er homoseksuelle eller biseksuelle mænd. "Det er nærliggende at antage, at der blandt katolske gejstlige, der misbruger børn, er en overrepræsentation af homoseksuelle mænd." Men videre siger pågældende: "Disse data siger ikke nødvendigvis, at homoseksualitet hos voksne er hovedårsagen til seksuelle overgreb på drenge og mandlige unge, men at en homoseksuel orientering hos en voksen mand kan være en mulig risikofaktor".²⁹

Müller fortsætter imidlertid videre ud fra sin lange professionelle erfaring, at man "må holde tingene ude fra hinanden. Alle homoseksuelle er ikke automatisk særligt i risikozonen for at begå pædofili eller ephebofile overgreb". Der er ingen indre nødvendig sammenhæng mellem homoseksualitet og seksuelle overgreb, men "den homoseksuelle mand, der samtidig har en disposition til pædofili eller ephebofili, eller som er blevet stående på et umodent stade i sin psykoseksuelle udvikling, kan udgøre en risiko med hensyn til overgreb på mindreårige. I det sidste tilfælde handler det om en seksuelt umoden homoseksuel mand, der netop ikke er egnet til præsteembedet, men som vi desværre igen og igen træffer også blandt præster. Samtidig findes der blandt homoseksuelle præster mange, der ganske udmærket er i stand til at forvalte deres seksualitet modent og ansvarsbevidst".

Også for den homoseksuelle - og for den homoseksuelle præst – betoner Müller altså vigtigheden af at nå en psykoseksuel modenhed. Det er i den manglende psykoseksuelle udvikling og i en manglende konfrontation med og accept af egen seksualitet, at han også for den homoseksuelles vedkommende ser risikoen – ikke i den homoseksuelle orientering som sådan.³⁰

²⁷ Müller, op.cit s 143

²⁸ *Op cit* s. 142 ff. Revisionsudvalget, der har ansvaret for udkastet til den foreliggende tekst, har valgt at basere afsnittet om homoseksualitet blandt præster og seksuelle overgreb på Wunibald Müllers bog, idet udvalget mener her at have fundet en sammenhængende, valid og forståelig redegørelse for forholdet. Det betyder ikke, at udvalgets medlemmer er enige i alle øvrige synspunkter, der bringes frem i bogen bl.a. med hensyn til homoseksualitet i øvrigt, gifte præster og kvindelige præster, og som i øvrigt sine steder ikke er i overensstemmelse med aktuell kirkelig lære. Det ligger dog uden for dette dokumentets rammer at diskutere disse synspunkter.

²⁹ Citeret efter Müller, s.148

³⁰ John Jay rapporten analyserer ligeledes den mulige sammenhæng mellem mandlig homoseksualitet og præsters overgreb uden at finde en sådan sammenhæng (rapporten på internet s. 62)

3 Forebyggelse af seksuelle overgreb og grænseoverskridende adfærd

Bispedømmer verden over har de senere år gjort en betydelig indsats for at forebygge seksuelle overgreb mod børn og unge i kirkeligt regi. Denne indsats har fokuseret på præsterne, på de kirkelige børne-unge miljøer og på børnene selv og deres forældre.

Med udgangspunkt i bevidstgørelsen om omfang og karakter af overgreb og grænseoverskridende adfærd koncentrerer bispedømmet Københavns forebyggende indsats tilsvarende på tre områder, nemlig

- præster og andre kirkelige medarbejdere (afsnit 3a)
- børne- og ungemiljøet i Kirken (afsnit 3b)
- børn og unge selv (afsnit 3c)

3a Præster og andre kirkelige medarbejdere

3a1 Præster

Overordnet kan man sige, at ingen ydre regler i sig selv kan hindre overgreb, men retningslinjer kan beskytte og værne om den pastorale relation.

Det væsentlige bliver dog

- at finde de potentielle krænkerer tidligt og at udelukke dem fra en præstetjeneste i Kirken.
- under studiet at sikre den præstestuderendes udvikling til et helstøbt menneske – og
- at spænde et sikkerhedsnet ud for præsten i hans virke.

Om screeningen af kandidater til præstestudiet

Vatikanets retningslinjer skal følges, når en kandidat antages til et præstestudium. Den væsentligste forebyggelse af seksuelle overgreb ligger i at si de ikke-egnede fra og at sørge for en solid uddannelse af de egnede.³¹

Da Den katolske Kirke i Danmark ikke har faglige ressourcer til en sådan screening, skal der samarbejdes med et eller flere steder i udlandet, der har erfaring på området, og som kulturelt ikke vil frembyde for store forskelle i relation til danske forhold.

Det må samtidig igen understreges, at screeningen skal ses ikke kun som en sikkerhed mod at antage potentielle misbrugere – men som en bred forebyggelse af, at unge mennesker starter på en præsteuddannelse uden at have de menneskelige forudsætninger for et liv som katolsk præst.

³¹ John Jay rapporten gør dog opmærksom på, at en screening ikke generelt kan forudsige, hvem der vil blive misbruger. Psykologisk testning kan påvise egentlig psykiatrisk lidelse, "mental disorder", herunder pædofile træk, hvor pædofili her forstås som psykiatrisk lidelse, ikke som generel betegnelse for seksuelle overgreb, samt mangelfuld psykoseksuel udvikling.

I en foreløbig – og ret indlysende - konklusion på John Jay rapporten siges, at blandt præster, der havde fået deres uddannelse på seminarier, hvor man havde været opmærksom på deres menneskelige udvikling, var der færre tilfælde af misbrug.³³

I denne forbindelse er det interessant at bemærke, at de fleste tilfælde af overgreb i USA fandt sted blandt årgangene fra slutningen af 60'erne og til 80'erne. Man har i nogle kirkelige miljøer tilskrevet dette, hvad man har opfattet som utilsigtede eftervirkninger af Andet Vatikankoncil. Forklaringen ligger dog snarere et andet sted. Det er den periode, som oplever et samfund, der ikke længere er præget af en stram ydre kontrol af seksualitet. Tilsvarende slækkes også i Kirken en rent ydre *livsstil*, som var en fast ramme omkring præstens uddannelse og liv – og de troendes liv. Men her afsløres så, om den ydre moral og livsstil blot var en skal – eller om den var udtryk for en indre stabil personlighedsstruktur, hvor også den unges seksualitet var kommet på plads i forhold til resten af hans personlighed og til hans valg af livsform. Og her viser sig så, at den hidtidige "præstelige personlighedsmodel" ikke holder til presset fra en ny og mere krævende tid.

Denne situation træffer det katolske uddannelsessystem uforberedt. Først nu er der ved at blive rettet gennemgribende op herpå i uddannelsesprogrammerne.³⁴

En anden vigtig ting under uddannelsen er at følge den præstestuderende hjemmefra og her også at være opmærksom på de problemer, der følger af, at uddannelsen sker i en anden kulturel og sproglig kontekst. Det er væsentligt at sikre den hyppige kontakt med det hjemlige miljø, som er den kontekst, hvori det fremtidige virke skal foregå. En af biskoppen udpeget støttegruppe af præster og lægfolk af begge køn varetager denne kontakt med de præstestuderende. Igen er det vigtigt at understrege, at denne tilsyns- og støttefunktion ikke blot snævert skal forebygge misbrug, men positivt støtte om den studerendes menneskelige og faglige udvikling.

Når der tales om psykoseksuel udvikling, er der et bestemt aspekt af denne, der er væsentlig i forebyggelsens sammenhæng – nemlig dét, der udviklingspsykologisk kaldes *evne til intimitet*.

"Intimitet" kalder man i udviklingspsykologisk forstand³⁵ en evne, der udvikles løbende i de unge år. Sædvanligvis forbindes ordet intimitet fortrinsvis med seksuelle forhold – men der er her tale bredt om *en evne til at indgå i nære, dybe personlige relationer til andre af begge køn* – uden at miste sig selv, dvs. den "identitet", der er bygget op og grundfæstet netop i disse år - og uden at dominere eller opsluge den anden. Personen erfarer derved, at en "generativitet", dvs. en frugtbarhed, udvikles og bliver til, mundende ud i en stadig større personlig "integritet" overfor livets forkrænkelighed og i sidste instans en accept af dødens realitet – med håb. Seksualiteten skal finde sin plads her – den skal opdages, konfronteres, komme på plads.

³² Se herom Johannes Paul II, *Pastores dabo vobis*, 1992, tilgængelig på nettet. Det er her, at begrebet "affektiv modenhed" først gang anvendes i sammenhæng med præsteuddannelsen.

³³ Både med hensyn til udvælgelsen af kandidater til præsteuddannelsen på seminarierne og selve uddannelsen, se den ovenfor omtalte rapport om krisen i Kirken i USA, s 73 f. Her refereres situationen op til ca 1990 indgående. Citat (revisionsudvalgets oversættelse): 'Nogle er blevet præster, som aldrig skulle have haft adgang til seminariet...'. 'Som nogle af kriterierne i en screeningsproces anføres: ' (undgå kandidater) med en usikker seksuel identitet, narcissisme, infantile interesser og adfærd, manglende relationer til jævnaldrende, ekstremer i seksuel udvikling (enten stor seksuel interesse fra barndom, eller det modsatte)...'. Og videre om seminariemiljøet: "de unge (kandidater) fik ikke mulighed for at udvikle sig socialt og psykologisk på grund af seminariets lukkede kultur. ..Når de blev ordineret i midten af tyverne havde de en følelsesmæssig udvikling på niveau med pubertetsdrenge".

To biskopper, der udtalte sig til rapporten, beretter, at de ingen meningsfuld undervisning fik på seminariet om psykoseksuelle forhold, og at der blev lukket af for spørgsmål herom. Undervisning om forhold vedrørende det sjette bud var på latin (hvor undervisningen i andre fag var på engelsk). Og med hensyn til omgangsformer og adfærdskodeks siger en biskop, at det var reduceret til én sætning: *numquam solus cum sola* - dvs aldrig på tomandshånd med en kvinde.

³⁴ Se John Jay 2 rapporten på internet, side 41 f

³⁵ Erikson: *Childhood and Society*, dansk udgave : Barnet og samfundet.

Intimitet forstået på denne måde indebærer en evne til smidig, situationsrelevant og aldersrelevant håndtering af nærhed og afstand i respekt af egne og andres grænser. At kunne være alene uden at blive isoleret og ensom – at kunne være sammen med uden at forsvinde i massen. At kunne give og modtage fortrolighed uden at invadere eller føle sig invaderet.

Om det konkrete præsteliv – den pastorale relation

Det forventes altså, at præsten, der forlader præsteseminariet, er "i orden" menneskeligt og religiøst. At der har været en screening ved hans adgang til uddannelsen, at han er blevet fulgt og vejledt undervejs, konfronteret med sig selv og kommet igennem som et helt menneske, parat til at engagere sig i sit pastorale arbejde – i *den pastorale relation*.

Det er, hvis dette ikke har været tilfældet, at risikoen opstår for menneskelige katastrofer i det hele taget og her også for seksuelle overgreb og grænseoverskridende handlinger.

Præstens arbejde – og ordet bruges her i den bibelske betydning, som når Jesus taler om "sin gerning" – er i dag på en helt anden måde end tidligere *relationsarbejde*. Han er langt mere eksponeret for mennesker og langt mere ubeskyttet end før.

Det betyder, at *den pastorale relation* på en anden måde kommer i fokus – frem for den blotte *pastorale betjening*.

I den pastorale relation handler det om Guds relation til os og vor til ham, og de forhold mellem mennesker indbyrdes, der vokser ud heraf.

Præsten

- forkynder og formidler denne relation
- fejrer den i liturgien, i sakramentsforvaltningen, således i skriftemålet, og
- tjener den i omsorg for de mennesker, der er ham betroet.

Men denne relation etableres og fungerer i vor tid i et sekulariseret og seksualiseret samfund. Her er den en *anderledes relation, der fungerer i en meget anderledes kontekst*. Den er sårbar og som udgangspunkt udsat for mistydninger.

Relationens kontekst er et samfund med en elastisk accept af en stor variation af menneskelig og også seksuel adfærd. Her gælder ydre normer ikke, hvis ikke de tilegnes personligt indefra. Det er en kultur, hvor der eksperimenteres mere, en kultur, der er blevet mere fysisk, og hvor der er færre og dårligere definerede grænser; dette er konteksten for den pastorale relation; dette er også konteksten for relationen mellem præsten og barnet og den unge.

Det er på denne baggrund, at denne anderledes relation mellem præsten og et barn eller en ung må beskrives:

- Den er ikke familiær: Den bygger ikke på den umiddelbare også fysiske intimitet, man har i sin familie. Præsten er ikke "far".
- Den er ikke et venneforhold: Præsten udvælger sig ikke børn eller unge som sine venner – om end barnet måske fra sin side kan betragte præsten som "en voksen ven" – i betydningen, "jeg har valgt ham til at være ven-for-mig".
- Den er ikke kammeratlig: Slet ikke. At ville være "kammerat" på lige fod er at devaluere relationen.
- Præsten er ikke coach, terapeut, socialpædagog. Det handler ikke om at socialisere, ikke om at behandle.
- Præsten er "en lærer" – men i den forstand, at han "lærer mig om Gud" ud af en levet erfaring, der rækkes videre, så dette gennemtrænger også al formel undervisning.

- Præstens relation er kendetegnet ved en særlig form for fortrolighed/intimitet. En præst skal man kunne tale med om alting. Man skal kunne have hel og fuld tillid til ham. Det ligger i relationen. Men intimiteten er ikke privat, og den er ikke fysisk. Den fysiske grænsesætning beskytter den særlige fortrolighed og gør den til at bære.

Der stilles dermed særlig store krav til præstens evne til at forvalte intimitet: at kunne tåle en nærhed – at kunne bevare en afstand. En stor sensibilitet overfor det barn, der i relationen prøver sig frem og eksperimenterer med sin uafhængighed, sine grænser, sit behov for nærhed – og sit lige så store behov for at vide distancen garanteret.

Dette medfører konkrete måder at være sammen med børn og unge på, der entydigt signalerer dette – og dét i en samfundsmæssig kontekst, hvor grænseløsheden ofte flourerer.

Om støtte til præsten

Relationsarbejde er belastende, selv for den bedst integrerede person, og det hører med til den forebyggende indsats at sikre præsten støtte i hans gerning.

En amerikansk præst skriver i et brev for nylig til en professorven:³⁶ "... mit indre føles som aske og slagger. Inden for de sidste 14 dage har jeg været i kontakt med sex-handel med børn. Et nyfødt barn, hvor moderen havde smidt det i en affaldscontainer. En politimand, død på et plejehjem, uden kontakt – familien havde slået hånden af ham. Og fem mennesker, der er uhelbredeligt syge og nu ved at dø.. Motoren kører på de allersidste rester. Jeg elsker min gerning, jeg elsker mennesker, jeg ber - men hele tiden at være udsat for menneskelig nedværdigelse, det hober sig op inden i mig, det slipper mig ikke – jeg griber mig selv i at blive irriteret, når telefonen ringer - hvad er der nu, hvad kræver de nu af mig ...?"

En sådan situation vil være svært belastende for enhver.

Men hvis det drejer sig om en usikker person med en ustabil personlighedsstruktur og en dårligt integreret seksualitet, som til stadighed belastes af krævende kontakt med voksne og børn, og hvor der i situationen forventes en voksen og moden respons, så kan der opstå risiko for et mere eller mindre åbenlyst sammenbrud – og også for seksuelle fejlhandlinger.

Det er væsentligt at hindre, at præsten kommer ud i denne situation.

Dels bør der være støtte om hans helt basale daglige leve- og arbejdsvilkår. Der må være nogen, der interesserer sig for, at "det fungerer", og dette bør være sat i system som noget, man er opmærksom på i bispedømmet, så det ikke er henvist til tilfældig velvilje, hvilket i øvrigt også kan skabe uklare situationer i en menighed.

Dels bør der være en mentorfunktion for unge præster.

Og dels bør der være råd og hjælp at få, hvis en præst selv mærker, at noget i hans liv er ved at "gå af led". Der må være et etableret tilbud, så det ikke er noget, præsten selv først skal støve op. Og det må være et tilbud uden for det kirkelige regi, der kan opsøges under fuld diskretion.

Der er således behov for en støtte- og mentorfunktion, der tager over, når seminariestøttegruppens funktion ophører.

³⁶ Citeret i artikel af prof.em. Eugene Kennedy i National Catholic Reporter: The Secret Lives of our noble Priests. Nov 2010.

Nærmere vejledning og retningslinjer for præster i deres omgang med børn og unge

Der er brug for vejledning og fælles retningslinjer – også benævnt *adfærdskodeks*³⁷ – for præster i deres omgang og samvær med børn og unge: Præsten skal ikke være overladt til alene selv at skulle skønne om, hvad der er "god praksis" og hvad ikke.

Disse retningslinjer har til *formål*

- at tegne en nødvendig *grænsesætning* mellem præsten og de børn og unge, som han har pastoral kontakt med;
- at være en *ramme* om den særlige form for intimitet, der kendetegner den pastorale relation, og være en hjælp til præsten til at administrere sig selv og finde *balance mellem nærhed og afstand* i en ofte krævende kontakt med børn og unge; dermed skal retningslinjerne være en *bekyttelse* såvel af barnet og den unge som af præsten selv;
- at være et *signal* om, hvilke *forventninger* der kan stilles til præsten i omgangen med børn og unge – og hvilke ikke.
- at *forebygge*, dels at præsten tiltrækker *mistanke*, fordi en situation er således iscenesat, at den med rette kan mistolkes af en udenforstående; dels at præsten med urette bliver offer for en sådan mistanke.

Retningslinjerne skal endvidere *bidrage* til

- at *sætte ord på* en måske sprogløs fornemmelse af, hvad der er i orden og hvad ikke i bestemte situationer.

Men retningslinjerne må *ikke*

- skabe et klima af *angiveri og mistænkeliggørelse* i en menighed. Dette må specielt menighedsrådene være opmærksomme på.

Retningslinjerne er forpligtende i den forstand,

- at de *ikke* må være en *hindring* for præsten i hans arbejde
- at de ikke må sætte hans *sunde fornuft og dømmekraft* ud af funktion
- *men at de dog tegner en norm*; der kan være enkeltstående situationer, hvor præsten af hensyn til tjenesten må fravige dem. Sådan fravigelse må præsten i givet fald kunne begrunde for sig selv og om nødvendigt over for sin foresatte og den menighed, han tjener – men fravigelse i enkeltituationer kan aldrig blive *det normale*.

Det må endvidere understreges, hvor nødvendigt det er, at alle spørgsmål kan drøftes i en åben og respekterende atmosfære, hvor præsten også i tvivlstilfælde skal kunne søge råd og vejledning – fx hvad angår hans håndtering af provokationer eller hans færden i et ungdomsmiljø, der måske møder ham med andre forventninger til hans tilstedeværelse, end han kan og vil honorere. Det gælder også den unge præst, der måske for kort tid siden var del af samme ungdomskultur, og som skal kunne finde hjælp til at sætte grænserne anderledes nu.

Og det gælder i særlig grad den udenlandske præst, der kommer fra en anden sproglig og religiøs-kulturel kontekst. Han vil have brug ikke alene for nedskrevne retningslinjer, men for at kunne tale om disse ting med kolleger og med sin menighed, især med forældre. Og han vil have brug for en formaliseret orientering om danske omgangsformer i diverse sociale sammenhænge og i forskellige aldersgrupper. Denne indføring ligger i sprog- og integrationskonsulentens regi.

³⁷ Ordet *adfærdskodeks* er brugt i afsnit C (regelsættet), som blev formuleret og godkendt, før udarbejdelsen af afsnit B om forebyggelse kunne iværksættes. Efterfølgende har det vist sig, at ordet efter nogles opfattelse fremidler et mere legalistisk og formalistisk syn, end dette afsnit B ønsker at være udtryk for. Det vil imidlertid fremgå af sammenhængen, hvilken forståelse der i dette afsnit er lagt i begrebet.

Retningslinjerne omfatter på denne baggrund

- nogle få og enkle *regler*, der går på bestemte forhold og situationer, mens det om andre situationer gælder, at der netop ikke kan opstilles regler, idet det vil være afhængigt af konkrete omstændigheder, om en adfærd er i orden eller ej.
- *en bredere og eksemplificeret* beskrivelse af andre aspekter af præstens kontakt med børn og unge.

De enkle regler:

- Børn overnatter ikke og bor ikke i præstegården – *medmindre* det drejer sig om nær familie, og der er andre voksne tilstede med ansvar for et barn/børnene.
- De sover ikke i telt med eller på værelse med præsten på ture og lejre.
- På lejr har præsten eget værelse med toilet og bad – eller overnatter i den lokale præstegård.
- På ture og lejre med børn og unge kommer præsten kun på deltagerværelser i forbindelse med de ærinder, han måtte have i sin funktion som lejrpræst. Præstens personlige samtaler på tomandshånd med deltagerne finder ikke sted på deltagerens værelser.
- Børn og unge er ikke på tur eller udflugt alene med præsten. Transporterer præsten børn og unge i sin egen bil, skal forældrene være indforståede med det.
- Præsten giver ikke dyre gaver til enkelte børn og unge og modtager heller ikke sådanne gaver fra dem. Præsten afpasser eventuelle gaver til modtagerens families sociale og økonomiske situation og giver således under ingen omstændigheder gaver, som barnets forældre ikke kan tillade sig.
- Ved samtale på tomandshånd og under skriftemål er præsten opmærksom på, at det foregår under entydige omstændigheder og i fysiske omgivelser, hvor både diskretion og nødvendig distance er sikret. Selv om rammen skal hindre, at situationen kan misopfattes, må børn og unge på lejr have mulighed for at tale med præsten, herunder gå til skrifte, uden at andre lejr-deltagere er involverede.
- Sakristiet er et åbent og tilgængeligt sted, når der færdes mindreårige ministranter.

Om forvaltningen af disse regler gælder:

Der vil formentlig være præster, der for deres eget vedkommende ønsker strammere regler, og fx generelt ikke ønsker at være alene med børn. Her må den enkelte præst være fri til at skønne, hvad han finder hensigtsmæssigt, men det er ønskeligt, at han er i dialog herom med den menighed, han tjener.

Der kan tilsvarende være forældre, der ikke ønsker, at deres børn er alene med præsten. Også dette må som udgangspunkt respekteres, men bør dog også føre til en videre dialog.

Der kan også være enkelte personer, som præsten vil vide, at han under ingen omstændigheder bør være alene med.

Generelt om præstens kontakt med børn og unge:

Helt overordnet gælder, at det altid er den voksne – og her altså præsten – der har det fulde ansvar for relationen i enhver situation, hvor der indgår børn og unge.

Præstens forhold til alle børn og unge skal være ganske åbent og tåle dagens lys. Han skal ikke have hemmeligheder med nogen; ingen foretrukne – Guds sol skinner på alle. Hans venlighed, omsorg og

disponibilitet er ikke afhængig af barnets opførsel eller sympati. Børn skal behandles forskelligt, fordi de er forskellige, men det betyder ikke mindre omsorg for nogen, kun at præstens omsorg er individualiseret og personal. Barnet skal ikke 'fortjene' hans omsorg, interesse eller kontakt.

Præsten skal være opmærksom på de signaler, han udsender – at de er entydige – og hvis han selv mærker, at det er de ikke, skal han trække sig – og tale med nogen om det. Han skal være seriøs i sin omgang med børn og unge og præget af respekt for den person han står overfor.

Børn og unge har en sårbar intimsfære og har ret til respekt for deres privatliv og for denne intimsfære.

Men præsten har også ret til respekt om sin person og tjeneste. Han skal tage vare på sig selv og kende sine grænser. Han skal ikke engagere sig i situationer og aktiviteter med børn og unge, som han ikke selv er tryk og tilpas ved, og som han måske ikke kan styre. Og han skal være tydelig i sin håndtering af optræk til grænseoverskridelser fra de børn og unge, han er sammen med.

Om situationer, der involverer fysisk kontakt med børn og unge:

Vores omgangskultur har ændret sig indenfor den seneste generation. Den er blevet mere fysisk, og at omfavne og "kramme" er blevet en normal måde at hilse og omgås på. Det gælder dog ikke uden videre mellem et barn og en voksen, som barnet ikke er i familie med eller ikke kender særlig godt.

Nogle voksne har det fint med denne kultur, andre ikke. Det gælder også præster. Det, der vil falde nogle præster helt naturligt i god forstand, vil forekomme andre kunstigt – og for atter andre vil det udgøre en risiko for grænseoverskridelser.

I en fysisk kontakt må præsten være særligt opmærksom på, hvad han signalerer. Rører en præst ved et barn, må det udtrykke entydig omsorg, glæde eller et "flot klaret!" Det må være aldersrelevant: Det, der er i orden hos en 8-årig, er det ikke nødvendigvis hos en 14-årig. Og præsten må være opmærksom på, at barnet er tilpas og oplever sine grænser respekteret – det er ikke præstens eventuelle behov for fysisk nærvær, der skal mødes.

Samtidig skal præsten ikke være utilnærmelig og af den grund mystisk. Han skal frem for alt ikke være svingende i sin kontakt med det enkelte barn – snart tæt på, snart fjern. Det er uforståeligt for et barn, der vil lede hos sig selv efter forklaringer.

Det er som anført umuligt at sætte retningslinjer op for alle typer af *konkrete situationer*, hvor præsten indgår sammen med børn og unge. Det ville heller ikke være hensigtsmæssigt at forsøge; man ville ende i en "tjekliste-kultur". Som det allerede fremgår af indledningen, har præsten ansvaret for situationen; han må bruge sin sunde fornuft – og han må være i dialog om omgangsformer med forældre og med andre voksne i menighed og ungdomsledelse.

To eksempler skal dog gives her:

En tumlekontakt med børn kan være rar og god, når den er indskrevet i en social sammenhæng, hvor børnenes familier er til stede, og/eller hvor andre voksne deltager. Det kan fx være ved en særlig lejlighed, hvor præsten læser højt, og hvor han har mindre børn "hængende på og omkring sig" – eller hvor en fælles leg indgår i programmet. Eller det kan være på en lejr, hvor der er tradition for en "slåskamp" med præsten - mens lejren ser på.

Det er i orden – hvis både børn og præst er tilpas ved situationen, og hvis den afbrydes, hvis den kommer ud af kontrol eller bliver ubehagelig. Det er igen hele tiden den eller de tilstedeværende voksne, der har ansvaret for situationen og sætter rammerne.

En helt anden og uacceptabel situation opstår derimod, hvis præsten "tumler" med et enkelt barn uden for rækkevidde af andre eller har et enkelt barn på skødet – uanset, om det er barnet selv, der lægger op til det. Eller hvis han tilrettelægger fysisk prægede lege, hvor han indgår som eneste voksen, og andre voksne ikke er til stede.

Et andet eksempel er *badeturen*. Selvfølgelig kan præsten deltage i fælles badeture på udflugter og lejre – men det er frivilligt og ikke noget, han nødvendigvis skal være med til. Det er dog i alle tilfælde ikke ham, der har voksenansvaret, idet der altid er andre voksne, der også går i vandet samtidig. Præsten tumler ikke med børnene i vandet. Og det er ikke i orden, at han går i vandet med et eller to børn alene.

Om at trøste- om sprog, chat, fotografering, om "forbudte ting" og om at administrere egne erfaringer

Der er grund til særlig opmærksomhed, når præsten vil *trøste* et barn. Det vigtigste er at være til stede for barnet, mens fysisk nærhed kan forplumre situationen helt.

Der er andre områder, hvor præsten også skal være særlig opmærksom:

Hans *sprog*; selvfølgelig er præsten ikke nedvurderende eller diskriminerende, ligesom han ikke kommer med kommentarer om det enkelte barn eller den unge, og specielt da ikke om deres udseende eller udvikling – men han må også være bevidst om de jokes, han fortæller, eller hvordan han reagerer, når nogen fortæller tvetydige jokes, mens han er til stede, eller hvordan han forholder sig til seksualiseret sprog i hans påhør – eller seksualiseret adfærd, når han er til stede.

Med hensyn til *musik, til billeder, og til film og internetverdenen* må han tænke over, hvad han lytter til og ser sammen med børn og unge – hvorfor og hvor. Og om han besøger chatrooms.

Fotografering af børn enkeltvis: Her bør forældrenes tilladelse foreligge, og præsten skal være opmærksom på, at situationen i øvrigt er fuldstændig entydig; og når præsten selv bliver fotograferet, hvordan er han så klædt på? Almindeligvis og på lejr signalerer præsten så også i fritidstøj, at han er præst? Signalerer hans udseende, at han er i orden – uden at være utilnærmelig?

I *forholdet til forældremyndigheden* skal det være helt sikkert, at præsten aldrig nogensinde inddrager sig på sammen med et barn at gøre noget, som forældrene ikke vil have – eller som samfundet afviser for børn og unge, dvs. *tobak, alkohol* – og selvfølgelig *stoffer* af enhver art.

Præsten må ikke skaffe sig point hos et barn ved at tillade, hvad der er forbudt – fx ved at lade en mindreårig køre hans bil, heller ikke selv om han selv er ved siden af.

Og sidst, men ikke mindst: Han skal kunne administrere sig selv. Han *må aldrig dele seksuelle erfaringer eller problemer med børn og unge mennesker - uanset hvilke motiver han kan have for at ville gøre det.*

Men hvad med de uregerlige eller uefterrettelige eller måske seksuelt provokerende børn og unge – i undervisningen eller på lejren?

Ved seksuelt præget konfronterende eller udfordrende adfærd fra et barn eller ung overfor præsten gælder, at denne adfærd skal stoppes med det samme, entydigt, nøgternt, neutralt og "voksent". Præsten skal kunne sætte indiskutable grænser omkring sig selv.

Der må aldrig være tale om udskældende, nedsættende eller ydmygende kommentarer eller irettesættelser.

Ved grove provokationer skal det huskes, at alle former for fysiske sanktioner overfor børn betragtes som vold og er forbudt i Danmark.

Og det sårbare eller skadede barn?

Hvordan bør en præst stille sig til et barn, som måske ved sin adfærd signalerer, at det trænger til en kontakt, det ikke får hjemme? Det meget appellerende barn?

Han skal først og fremmest være klar over, at den kontakt, barnet savner eller har savnet, kan han ikke give det. Han skal også være klar over, at det skadede barn dels kan være seksualiseret i sin kontakt, hvor det seksuelle er erstatningen for en ægte kontakt – og dels *selv* er det mest udsatte for seksuelle overgreb.

Præsten kan ikke erstatte en forældreomsorg, der ikke er der eller ikke har været der, men han skal være til at stole på – og være til stede. Her er respekten for grænserne ekstra vigtig.

Ved sin holdning til barnet kan han være med til, at barnet ikke bliver umætteligt og ukritisk i sin søgen efter kontakt og omsorg. Han kan give det en værdighed ved at støtte det til at klare sig i gruppen af jævnaldrende. Her kan han gøre noget ved at give barnet succes.

3a2 Andre kirkelige børne-unge-medarbejdere

Den kirkelige børne-unge medarbejder har medansvar for at udvikle en kultur i børne- og ungdomsarbejdet, der forhindrer misbrug og seksuelle grænseoverskridelser.

Men – mere end det: medarbejderen har ansvar for hele sin måde at være sammen med børn og unge på. Heller ikke den kirkelige medarbejders relation til barnet er "privat". Den er "opgaveorienteret", hvor opgaven er "at bygge Kirke" sammen med børn og unge. Også medarbejderen, lønnet eller frivillig, er "sat i tjeneste".

- De retningslinjer og den vejledning, der gælder præster, gælder med passende modifikationer også børne-ungemedarbejderen.
- Også for medarbejderen gælder som noget væsentligt at kunne forvalte balancen mellem nærhed og afstand i omgangen med børn og unge. Den kompetencetræning, som medarbejderen skal tilbydes, bygger således blandt andet på hans eller hendes almindelige fornemmelse for grænsesætning i mellem menneskelige relationer.
- Medarbejderen har ansvaret for relationen, for situationen, for miljøet. Han og hun sætter tonen og varetager de klare grænser mellem voksne og børn. Voksenproblemer deles ikke med børn og unge. Relationen signalerer en omsorg, der kan se bort fra egne behov.
- Medarbejderen er normalt ikke alene med et enkelt barn. Medarbejderen er opmærksom på den fysiske kontakt, på knus og kram. Det enkelte barns private sfære og blufærdighed respekteres; i det hele taget respekteres børn og unge i deres forskellighed og med deres forskellige behov. Barnet og den unge har deres egen religiøse kompetence, og der satses på deres medinddragelse i arbejdet.
- Der er en løbende åben dialog i medarbejdergruppen om omgangsformer med de børn og unge, gruppen har med at gøre, og om de problemer og tvivlsspørgsmål, der kan opstå. Gruppen er opmærksom på sit sprog og på børnenes og de unges indbyrdes sprog, og der siges fra over for tvetydighed. Der skrives ind med det samme over for tegn på mobning, udelukkelse, intimidering og chikane. Der er klare regler for brug af mobiltelefoner etc. på lejr og for fotografering.
- Og på DUK's weekends og lejre følges organisationens samværsregler

Og den uacceptable adfærd?

Det, der ovenfor blev sagt om præsten i forhold til det *uefterrettelige eller provokerende barn* på lejr eller i undervisning, gælder også medarbejderen, som vil være den, der håndhæver regler på lejre – bl.a. for forholdet mellem drenge og piger.

Ved gentagen uacceptabel adfærd på en lejr, der ødelægger miljø og formål med lejren, må lejrdeltageren hjemsendes efter underretning af forældre, der evt. må hente barnet, hvis det ikke er forsvarligt, at det sendes hjem alene.

I religionsundervisningen gælder det samme. Kateketen har ikke forældremyndighed – og ved situationer, der ikke kan tackles almindelig verbalt, skal forældre kontaktes.

Det er ikke kateketens opgave at "opdrage på" barnet.

3b Det kirkelige børne- og ungemiljø

Den katolske Kirke ønsker, at de miljøer, der tilbydes børn og unge i kirkeligt regi, skal være sunde og udviklingsfremmende, trygge og sikre.

Det skal være *sunde miljøer*, der er præget af et dynamisk kristent menneskesyn og af en holdning til seksualitet, der afledes heraf. Miljøet skal signalere en moral, der satser på indre styring ("at være herre i eget hus") mere end på ydre kontrol.

Det skal være *udviklingsfremmende miljøer*, der fremmer børn og unges selvstændighed, kritiske sans, deres parathed til at stille spørgsmål om alt og søge dialog. Miljøet skal tilskynde dem til at lytte til sig selv, finde egne grænser og træffe egne valg og kræve dem respekteret. Miljøet skal inddrage dem og tilskynde dem til at være med til at tage ansvar for de fællesskaber, de indgår i.

Det skal være *trygge miljøer*, der i alle henseender er baseret på gensidig tillid og respekt for den enkeltes værd og værdighed og for børn og unges fysiske, psykiske, åndelige og moralske integritet.

Og det skal være *sikre miljøer*, der er frie for overgreb af enhver art, også verbalt; frie for mobning og chikane, også gennem brug af elektroniske medier; frie for diskrimination og alle former for misbrug.

Sådanne miljøer skabes

- ved, at man løbende satser på den katolske leder- og medarbejderuddannelse,
- ved, at problemstillinger formaliseres gennem kurser, og
- ved, at der er mulighed for at få professionel hjælp,
- ved, at medarbejdere er i en stadig åben dialog om projektet – og i en åben dialog med børn og unge uden tabuer,
- ved, at medarbejdere er kritisk opmærksomme på – og drøfter - det undervisningsmateriale, der bruges; hvad det er for en trosverden, det formidler,
- ved, at de voksne i deres indbyrdes relationer, i relationen til børn og unge og i deres relation til præsten signalerer åbenhed, tillid, værdsættelse og respekt – og at deres tro giver mening i deres eget liv.

3c Børn og unge selv

Katolske børn og unge lever i dag i mange forskellige miljøer med vidt forskellige påvirkninger. Deres kammerater lever ofte i en anden verden, og de udsættes for mange påvirkninger, som intet har med deres liv som døbte og firmede at gøre.

De lever i en både sekulariseret og seksualiseret kultur med andre normsæt, andre værdier.

Hvis troen skal blive til liv, og livet integreres i troen, er en stadig dialog med en katolsk voksenverden afgørende, hvor barn og ung kan opleve sig respekteret og værdsat, hvor alle spørgsmål kan stilles, og hvor det er i orden, at der ikke altid kan gives svar, - men hvor det væsentlige er, at der er et vidnesbyrd om et levet liv, der betyder noget for den voksne, der bliver spurgt.

Børn og unge i dag er kun til en vis og ikke særlig høj alder tilgængelige eller modtagelige for moral som ydre påbud. De er eksperimenterende og sårbare – og de efterlyser autenticitet.

Dette gælder måske især på områder, der har med seksualitet at gøre.

De skal vokse op med en gradvis og aldersrelevant forståelse af egen seksualitet som dreng eller pige og egen seksuelle udvikling – og af den tilsvarende udvikling hos det andet køn.

Skal de beskyttes mod fortræd, nytter advarsler ikke meget, men

- de skal nå til en indre klar og sikker fornemmelse af eget værd, og af hvad der er "i orden" og hvad ikke, - og de skal nå til at turde sige fra både over for voksne og jævnaldrende.
- de skal lære at skelne mellem berøringer, der er "i orden" og dem, der er "underlige" eller direkte ubehagelige, og de skal lære, at deres krop er deres egen.
- de skal lære at skelne mellem hemmeligheder, der er gode at have med andre, og hemmeligheder, der er ubehagelige og skræmmende, og de skal lære at "sige" de sidste til nogen, de har tillid til.
- de skal lære at "spotte" optræk til *grooming* og lære, hvad de skal stille op hermed.
- de skal vide, at de kan spørge om alting, og at ingen spørgsmål er "forkerte"
- de skal vokse op med en forståelse af, hvem præsten er, hvilke forventninger de kan have til ham, og af hvad meningen er med et cølibat.

Det er klart, at hele denne opgave ikke kan løftes alene af det kirkelige miljø, ligesom de holdninger, der her er tale om, jo ikke alene skal gælde det katolske miljø, men barnets daglige færden i det hele taget: risikoen for at møde fortræd kommer jo ikke primært i det katolske miljø, men alle andre steder, hvor børn lever størstedelen af deres liv. Denne opgave tilkommer primært forældrene, men også skolen.³⁸ Det må nærmere drøftes, *om* og *hvordan* børne-ungearbejdet kan indgå her. Det bør ikke være overladt til den enkelte medarbejders eget initiativ.

Det generelt vigtige er at have et miljø, hvor barnet og den unge ved, at *de* bliver taget alvorligt; hvor de ved, at alle spørgsmål *kan* stilles og også *vil* blive taget alvorligt – og at den voksne kan håndtere disse spørgsmål ordentligt.

³⁸ Blandt andet i USA, Irland og England har Kirken udviklet kurser for børn og forældre, der "træner" børn i denne henseende. Herhjemme er fra offentlig side understreget skolernes betydning for den forebyggende indsats mod seksuelle overgreb i form af en seksualundervisning, der tager problemet op og lærer børn om deres seksuelle rettigheder, og om hvordan de kan undgå overgreb og uønskede seksuelle erfaringer. Læreren bør bl.a. kende til ... "Tilknytningsmønstre og social adfærd mellem børn og voksne og mellem mindre børn og større børn", samt ... "risikofaktorer i samværskulturen". Se rapporten Unges Trivsel, 2008. SIFF, Syddansk Universitet København 2009

Her bemærkes, at vi mangler egnet materiale til seksualundervisning i katolsk regi.

Det andet vigtige er at kende sammenhængen mellem omsorgssvigt i familien og udsathed for seksuelle overgreb: det er det omsorgssvigtede barn med sit behov for voksenkontakt og sin selvusikkerhed, der er det nemmeste bytte for overgreb.

4 Tegn og signaler om, at et barn er udsat for seksuelle krænkelse³⁹

Allerførst er det vigtigt at være opmærksom på og vide, at sådanne symptomer er uspecifikke – de viser kun, at barnet eller den unge aktuelt ikke trives.

Alle børn kan fremvise nogle af dem i perioder – uden at det egentlig kan påvises, hvad der er i vejen.

Der er dog altid grund til opmærksomhed, hvis barnet ændrer adfærd gennem en vis tid på et af nednævnte områder – ligesom det, barnet *siger* og ikke bare viser i sin adfærd, altid skal tages alvorligt.

Dernæst skal man huske, at det katolske barns kontaktflade er betydelig større med alle andre miljøer end det katolske, og med andre voksne end præster og kirkelige medarbejdere. Er der noget galt, er sandsynligheden for, at det foregår andre steder end i kirkeligt regi tilsvarende større.

Seksuelle overgreb er ofte forbundet med skyld og skam hos barnet. Dette kan især være tilfældet, hvis seksualitet i forvejen er et belastet område og noget, man ikke kan tale om i familien. Samtidig bliver barnet ved overgrebet udsat for en adfærd, det ofte ikke har ord eller begreber for. Og Katolske børn, der har været udsat for overgreb fra præsters side, fortæller også, når de efter længere tid står frem, at de var forvirrede og i tvivl, om det måske ikke nok var i orden – det var jo præsten, der gjorde det. Andre har oplevet at forsøge at tale om det, men er blevet afvist – "det vil jeg ikke have, du siger om præsten".

Selv om den nutidige kultur i Danmark nok er anderledes - og specielt efter begivenhederne i foråret 2010 – vil mange børn stadig vælge at tie stille med det, de oplever. Nogle kan også være blevet truet til at tie stille – eller være bundet af den fælles hemmelighed, de har med krænkeren.

Symptomer vil være aldersafhængige og kan vise sig på alle barnets funktionsområder. fysisk, kognitivt, emotionelt og socialt:

- Et signal kan være, at barnet pludselig ændrer adfærd – fra at være udadvendt til at blive indadvendt. Fra at være normalt sprogligt kontaktende til at blive et tavs barn, eller måske modsat et påfaldende snakkende barn.
- Der kan optræde påfaldende seksuel adfærd – enten i form af en avanceret seksuel interesse eller seksualiseret adfærd over for jævnaldrende eller voksne eller angst for seksuelle forhold.
- Der kan være ambivalens i forhold til nærhed. Signalerer måske behov for nærhed – men gør alt for at undgå nærhed.
- Der kan være uligevægtighed, angstreaktioner og påvirket søvn, koncentrationsbesvær.
- Der kan være direkte fysiske symptomer: rødme og irritation omkring kønsorganer, det mindre barn protesterer mod at blive vasket.
- Det ellers renlige barn kan igen blive sengevæder eller fremvise andre "regressive" træk.

³⁹ Se: Den professionelle Tvivl, Servicestyrelsen 2011.

- Barnet kan blive depressivt, og de lidt større børn kan blive selvdestruktive
- Også spiseforstyrrelser kan være et symptom ligesom misbrugsproblemer.
- Men også tilsyneladende uforklarlig aggressivitet kan være et signal, både overfor voksne og børn.

Hvis der er sandsynlighed for, at barnets symptomer kunne skyldes overgreb – og tillige overgreb i kirkeligt regi – følges reglerne i det næste afsnit C.

Hvis man mener, der snarere kunne være tale om overgreb inden for andre af barnets kontaktflader, vil det naturlige være at kontakte forældrene med sin bekymring. Hvis man mener, der foregår noget galt i familien, må man søge råd hos sognepræsten og/eller ved henvendelse til kommunen. Situationen kan være sådan., at man er forpligtet til at underrette de sociale myndigheder.

5 Formalia

Præster og andre kirkelige medarbejdere kvitterer med underskrift på, at beredskabsdokumenterne er udleveret, og på, at de er gjort bekendt med, hvor de i givet fald kan henvende sig.

Børneattester skal indhentes for alle præster og alle andre kirkelige medarbejdere, der er fyldt 14 år, og som under deres tjeneste kan komme i direkte kontakt med børn og mindreårige unge. Ligeledes skal der for udenlandske præsters vedkommende indhentes tilsvarende attester fra hjemlandet.

Indhentningen af attesterne påhviler den, der ansætter, beskæftiger eller tilknytter en person, der som led i udførelsen af sine opgaver skal have direkte kontakt med børn og mindreårige unge.⁴⁰ Bispekontoret indhenter således børneattester for alle præster og pastoralassistenter, mens det påhviler menighedsrådene, DUK's ledelse og andre at indhente børneattester for medarbejdere, der er involveret i børne- og ungdomsarbejde, herunder ministranttjeneste og religionsundervisning.

Attester indhentes forud for ansættelse, respektive førend arbejdet med mindreårige påbegyndes. Attesterne fornyes med jævne mellemrum svarende til, hvad der anbefales i kommunerne.

Modsætter en præst eller en anden kirkelig medarbejder sig indhentning af børneattest for sit vedkommende, kan den pågældende ikke overlades opgaver, der kræver kontakt med børn og mindreårige unge – og kan efter omstændighederne måske slet ikke være ansat eller frivillig i Kirken.

⁴⁰ Jf. lov nr. 520 af 21. juni 2005 om indhentelse af børneattest i forbindelse med ansættelse af personale m.v.

John Jay Rapportens del 2

Om Årsager til og kontekst for seksuelle overgreb på mindreårige fra katolske præsters side i USA 1950 – 2010

Resumé af dele af rapporten og kommentarer v/ Hanne Gregersen

Det følgende er et kommenteret resumé af *fokus* for John Jay Instituttets undersøgelser og af rapportens vigtigste *konklusioner*, idet det må understreges, at rapporten *udtrykkelig beskæftiger sig med amerikanske forhold*, der kun til en vis grad kan sammenlignes med tilsvarende forhold i andre sociokulturelle sammenhæng – uanset at det er samme Kirke, vi taler om.

Instituttet afsøgte fem områder for at identificere årsager til og konteksten for de dokumenterede overgreb i perioden 1950 - 2002 (2010):

- almene socio-kulturelle faktorer i det amerikanske samfund i perioden;
- kirkespecifikke forhold i perioden (herunder indflydelsen fra andet vaterkanerkoncil, ændringer i præsters uddannelse; kirkelige strukturforhold; afgang i perioden fra præstetjenesten);
- præstens arbejdsmiljø;
- psykologiske forhold (herunder forekomst af egentlig psykiatrisk lidelse, psyko-seksuelle forhold og udvikling; personlighedsmæssig sårbarhed);
- ændringer i opfattelsen af 'seksuelle overgreb på mindreårige' i samfundet og Kirken, og ændringer i lovgivningen.

Dette førte til en undersøgelse af *6 felter*:

- Den sociale og historiske kontekst, som misbrugssagerne optrådte i
- uddannelse og forberedelse til præstegerning
- psykologiske forhold hos de berørte præster
- kirkelige lederes håndtering af og svar på overgrebene
- en forløbsanalyse af de konkrete overgreb: hvad bevirkede/udløste start, varighed, ophør
- en syntese af individuelle, institutionelle og situationsbestemte risikofaktorer med henblik på at opstille modeller for forebyggelse af misbrug i den katolske Kirke i USA.

Den nok vigtigste konklusion af en analyse af de indsamlede data er, at det store antal overgreb i Kirken i USA er *et historisk fænomen, der optræder mellem 1960 og 1980* – selvom overgrebene

først, hvad flertallet af sager angår, bliver kendt langt senere. Hvordan man end analyserer alle data (fx på basis af ordinationsårgang, fødselsår eller forekomsten i samtlige bispedømmer), kommer man til samme resultat: Det er i denne periode, at der er en væsentlig stigning i præsters overgreb på mindreårige – udover det nær-konstante antal sager pr. år, der eksisterede før 1960'erne og efter 1984, hvor man ser det skarpe fald i antallet af anmeldte sager. Selv når man indregner, at der er lang latenstid på anmeldelse af seksuelle overgreb, kommer man til dette resultat: *der var tale om et fænomen, der optrådte over godt 20 år og derefter af og med markant fald i 1984.*

Det ville dog være en fejlurdering, hvis man af den grund ville tale om "et overstået kapitel" – det store antal ofre står tilbage med alvorlige eftervirkninger, og for den katolske Kirke i USA har sagerne uoverskuelige følger: Intet er mere det samme som før. Krisen er blevet en institutionel krise – udover dét, der udløste den.

Stillet overfor alvorlige, negative hændelser i store samfundsvigtige institutioner, hændelser, der klart bryder med det almindelige billede i offentligheden af institutionen, vil man gerne finde årsag og forklaring i enkelte "rotten apples" – hellere end at se på institutionen som sådan. Et eksempel fra senere år er de rystende beretninger om det amerikanske militær i Abu Ghraib fængslet i Bagdad. Således også her – de misbrugende præster, var det den katolske Kirkes "rotten apples" – eller er der noget helt galt i institutionen "Kirke"?

Her siger nu rapporten, at der ikke kan peges på én enkelt faktor, der kan forklare overgrebene, – hverken "rotten apples", dvs. personrelaterede faktorer, (såsom præsternes psykologi, få havde egentlig psykiatrisk lidelse eller adfærdsforstyrrelser, der kunne have været risikosignal), kirkeinstitutionelle og –organisatoriske faktorer, eller samfundsrelaterede faktorer. Snarere er der tale om en lang række forhold på alle de nævnte områder, der indgår i et komplekst samspil i netop denne periode af historien i USA, - og hvor det ikke kan udelukkes, at et lignende destruktivt samspil vil kunne optræde igen i fremtiden, hvis man ikke lærer af historien.

Og her fremhæves så:

- de samfundsmæssige omvæltninger i USA i perioden med ændringer af holdninger til seksualitet og seksualmoral, familie, autoritet, omvæltninger, man kan sige træffer det kirkelige miljø uforberedt;
- ændringerne på en hel række vigtige områder i Kirkens liv og praksis omkring og efter Andet Vatikankoncil med mange nye spørgsmål og med nye forventninger både til de troende og til præsterne – forventninger, man under ét måske kunne karakterisere som forventninger om at kunne bevæge sig fra at være autoritetsstyret til at være 'indrestyret';
- usikker udvælgelse af kandidater til præsteuddannelse og mangelfuld uddannelse på seminarier, hvor faget "human formation" først efterhånden udvikles;
- en større sårbarhed hos præster overfor store og voksende krav til evne til at indgå i relationer i præstegerningen, et voksende antal stressfaktorer i tjenesten og flere præster i perioden med vanskeligheder med "intimitet";
- manglende støtte til præster ved overgangen fra studium til tjeneste og senere. Præster med manglende socialt netværk, eller som var vokset op med en negativ indstilling til seksualitet eller hvor seksualitet var tabuemne, havde større risiko for at blive krænkerer;
- mønstret for misbrug i Den katolske Kirke minder om tilsvarende misbrug i andre institutioner, hvor voksne mænd har omsorgs- og opdragelsesfunktioner overfor unge drenge;
- med hensyn til "situationelle" faktorer peges der på de lejligheder, der tilbød sig for præsten. De fleste overgreb fandt sted hjemme hos præsten eller under "sociale begivenheder" – eller hjemme hos barnets familie, som præsten dyrkede social omgang med;
- med hensyn til organisationsrelaterede aspekter finder rapporten, at der er forhold i den kirkelige kultur, der kan sammenlignes med, hvad man ser i institutioner med lignende strukturer

som fx amerikansk politi: En stærk central ledelse, men med et decentralt handleniveau med store magtbeføjelser, hvor man ikke skal stå til ansvar eller regnskab overfor andre end sig selv, idet der ikke er eksterne kontrol- eller tilsynsinstanser; hvor man ikke har tradition for transparens – og med en stærk "korpsånd", hvor man dækker over hinanden og afgør sagerne internt. I en sådan kultur kan overgreb og magtmisbrug trives, uden at der gribes ind.

Når Kirken fik kendskab til en misbrugende præst, reagerede man som regel netop 'internt' med fokus på krænkeren, ikke ofret, ligesom man beskyttede 'institutionen'. Denne manglende indfølelse med ofrets situation forklares dels med, at man først sent generelt virkelig har forstået skadevirkningerne for ofret – dels med kulturen i Kirken, der traditionelt italesætter det seksuelle overgreb som 'synd' med fokus på 'synderen' - og ikke som kriminalitet eller krænkelse af et andet menneske. Og dér, hvor præsten sendes i psykologisk eller psykiatrisk behandling, er vurderingen af behandlingsudsigterne ofte urealistisk positiv, eller efterværnet mangler.

*Fra 1985 ved Kirkens ledelse, at der er et problem – men kender ikke omfanget, kun 6 % af de sager der er sket mellem 60 og 85 er kendt på daværende tidspunkt. 1992 tager Kirkens nationale ledelse nationale skridt med henblik på ensartede retningslinjer for behandling af misbrugssager, men det tager tid førend disse skridt bliver generelt accepteret og implementeret i bispedømmerne, og først efter afsløringen af Boston sagerne i 2002 vedtages det *Charter* og de *Grundlæggende Normer*, der kommer til at danne grundlag for fremtidig behandling af misbrugssager og forebyggende tiltag – ligesom John Jay undersøgelsen sættes i gang..*

Så vidt de årsagsfaktorer, der kan spille ind.

Derimod afviser rapporten, at man *på forhånd gennem screening kan udpege, hvem der vil blive misbruger* – dét, man kan, er at spotte disposition til og risiko for egentlig psykiatrisk lidelse, herunder pædofili, ligesom man kan påvise en psykoseksuel umodenhed, dvs. en 'vulnerabilitet'.

Rapporten afviser også – samstemmende med, hvad der gives udtryk for i afsnit B – at der er en sammenhæng mellem homoseksualitet og præsters seksuelle overgreb på drenge: der er intet data-mæssigt belæg for en sådan sammenhæng: *Same-sex* overgreb på mindreårige er ikke ensbetydende med homoseksualitet, men har mere med tilgængelighed at gøre – jf. i øvrigt, at der optræder flere piger blandt meget færre ofre fra det tidspunkt, hvor piger begynder at kunne ministrere. Desuden viser data, at homoseksuelle præster, der var seksuelt aktive i deres seminarietid, ganske vist har større sandsynlighed for at fortsætte med at være seksuelt aktive efter ordination, men at de fortrinsvist vil vælge voksne partnere.

Heller ikke det pligtmæssige *cølibat* tilkendes nogen årsagsbetydning for den historiske vækst af overgrebsager. Cølibatet har været en konstant faktor gennem tiden og kan derfor ikke have betydning for en øget forekomst af præsters seksuelle overgreb i en bestemt periode. Derimod peges på cølibatet som en medvirkende faktor i præstens oplevelse af *menneskelig ensomhed* og *isolation* og dermed som risikofaktor, når det gælder menneskelig udvikling og modning.

Mht *forebyggelse* har rapporten følgende anbefalinger:

Det bemærkes, at da de misbrugende præster er så blandet en gruppe, bliver det tilsvarende komplekst at definere forslag til forebyggelse: Enkle løsninger er der ikke. Det er ikke muligt på forhånd at identificere andet end de få, der vil have egentlige pædofile tilbøjeligheder – og det vil hverken være muligt eller ønskværdigt at sætte voldsomme generelle restriktioner op for præsters pastorale kontakt med og relation til mindreårige, så meget mindre som langt de fleste katolske præster *ikke* begår overgreb og heller ikke er i risiko for at komme til det.

Med dette sagt ligger rapportens anbefalinger på følgende områder:

- Seminarieuddannelsen: at der lægges vægt på 'human formation'. Undersøgelsen viser, at dette var en signifikant faktor i forskellen mellem præster med misbrugsanklager og dem uden.

- personalepolitik og personalepleje på bispedømmeniveau, der lægger vægt på og muliggør fortsat uddannelse af og støtte til præster efter ordinationen, samt efteruddannelse og sabbatsår, og hvor man er opmærksom på stressfaktorer i præstens arbejds- og personlige liv.
- at der er klare og formulerede forventninger til præsterne med hensyn til, hvad et cølibatært liv indebærer, og hvad der er uacceptabel adfærd – og at dette indgår i seminarieuddannelsen.
- med hensyn til situationelle strategier, hvor konkrete lejligheder til misbrug søges reduceret, må man forstå, at sådanne lejligheder ikke er konstante størrelser; krænkerne vil tilpasse sig ændrede sociale mønstre for omgang mellem mennesker og udvikle nye fremgangsmåder. Vigtigt bliver at gøre det vanskeligere for krænkeren, dvs. at udvikle programmer for *sikkert miljø* og for at lære børn og unge at passe på sig selv – at øge risikoen for opdagelse og have beredskabsplaner, hvor alle ved, at der vil blive grebet omgående og konsekvent ind – at gøre misbruget som mulighed mindre tiltrækkende ved at skabe muligheder for alternative alderssvarende relationer – at reducere stressfaktorer og andre provokationer – at fjerne dårlige undskyldninger ved, at der er klare retningslinjer for, hvad der er uacceptabel adfærd overfor mindreårige.
- og endelig, at der generelt, over hele linjen skabes en kirkelig kultur med gennemsækelighed, accountability, og hvor tilsynsfunktioner er en selvfølge.

C. Regelsæt for behandling af sager

vedrørende seksuelle overgreb og grænseoverskridende adfærd af seksuel karakter i forhold til børn og unge, begået af gejstlige og andre medarbejdere i Den katolske Kirke i Danmark

I. Læsevejledning

Regelsættet er opbygget sådan, at det efter en indledende afklaring af nogle af de begreber, der anvendes i sammenhængen, gennemgår en sagsbehandling under en kronologisk synsvinkel – dog med tre faser fremhævet til særlig beskrivelse, nemlig *omsorgen for den krænkede, omsorgen for den indklagede og behandlingen i Biskoppens rådgivergruppe*.

Efter denne gennemgang under kronologisk synsvinkel suppleres med fire såkaldte forløb, nemlig *strafferetligt forløb, socialretligt forløb, kirkeretligt forløb og civilretligt forløb*.

Endelig afsluttes regelsættet med nogle bestemmelser om arkivering, journalisering og andre mere forvaltningstekniske emner.

Med denne opbygning vil læserne forhåbentlig opleve en fremstilling, der både præsenterer tingene i den rækkefølge, hvori de ofte vil optræde, og samtidig samler en uddybning af visse kerneområder. Hvor det er relevant, er der indsat krydshenvisninger, som i den elektroniske udgave af dokumentet fungerer som links.

At der er tale om et regelsæt, understreges af, at der er brugt paragraftegn i forbindelse med nummereringen. Udsagn, som på den måde fremstår som paragraffer, er at betragte som forpligtende forskrifter og som en checkliste for sagsbehandlingen, mens de efterfølgende bemærkninger har til formål at forklare baggrunden og rammerne nærmere. Henvisning til en bestemt paragraf gælder altid dette regelsæt; er der tale om en paragraf i en lov, er dette anført.

II. Begreber, som de anvendes i regelsættets sammenhæng⁴¹

II.1 Hvem er "Den katolske kirke i Danmark" eller "bispedømmet København" i regelsættets forstand?

Den katolske Kirke i Danmark, dvs. bispedømmet København, består af alle katolikker i landet, i Grønland og på Færøerne, der som døbte, ligeværdigt med hinanden, er Guds børn. Når det kommer til behandling af sager om overgreb, er det imidlertid nødvendigt at fastslå, hvem der har ansvar for at reagere og kompetence til at træffe beslutninger, herunder til at delegere beslutningskompetence,

⁴¹ Der er ikke tale om en udtømmende redegørelse for alle aspekter af de behandlede begreber m.v., men kun om en påpejning af, hvordan de bruges og skal forstås i dette regelsæt

og her er kirkeloven klar: Det har biskoppen, der med en kirkeretlig betegnelse er "ordinarius", eller – med et andet udtryk – har jurisdiktion.

Biskoppen har imidlertid ikke jurisdiktion i forbindelse med al katolsk virksomhed i landet.

Normalt har han for eksempel ikke jurisdiktion over ordenssamfundene, men nok over ordenspræster i den udstrækning, hvori disse virker som præster i bispedømmet, udnævnt af ham.

Han har heller ikke jurisdiktion over alle klostre og kan i givet fald udelukkende beslutte, hhv. tage skridt til, at et bestemt kloster ikke skal være her i landet.

Han har ikke jurisdiktion i forhold til en række katolske foreninger, og han har alene kirkeretlig kompetence til at tage stilling til, om de kan kalde sig katolske.

Han har ikke jurisdiktion over katolske skoler og katolske børnehaver.

At biskoppen ikke har jurisdiktion i en bestemt sammenhæng, hindrer ikke, at han kan udtale sig, henvende sig til andre kirkelige myndigheder og eventuelt fremsætte henstillinger, men det betyder, at det i den pågældende sammenhæng ikke er ham, der står med ansvaret for en korrekt behandling af sager om grænseoverskridende adfærd og seksuelle overgreb.

I nærværende regelsæt gælder udtryk som "Den katolske Kirke i Danmark" eller "bispedømmet København" således kun sammenhænge, hvor biskoppen entydigt har jurisdiktion.

Det forudsættes, at alle katolske institutioner og organisationer, som har med børn og unge at gøre, men i forhold til hvilke biskoppen ikke har jurisdiktion, hver har nedskrevne og underskrevne retningslinjer bestående af en forebyggelsesplan og et beredskab for behandling af eventuelle anklager og overtrædelser.

Det tilføjes for fuldstændighedens skyld, at Straffelovens og Servicelovens bestemmelser gælder, uanset hvem der har jurisdiktion på et område.

II.2 Hvad er "en sag"?

For bispedømmet København foreligger der en sag, når biskoppen eller en af ham befuldmægtiget sagsbehandler eller kontaktperson, får viden eller mistanke om et seksuelt overgreb eller en grænseoverskridende adfærd af seksuel karakter.

En sådan viden eller mistanke kan bispedømmet få gennem direkte henvendelse fra en krænket person eller fra dennes omgivelser, men viden formidles tillige ofte gennem offentlig eller anden omtale, der omend ad indirekte vej giver viden om tilfældet.

For en gejstlig eller en ansat kirkelig medarbejder er det en tjenestepligt straks at videregive en sådan viden eller mistanke til bispedømmet.

Personer, som har været ofre for krænkelse, afgør selv, om og hvor de vil henvende sig – til bispedømmet, til politiet, til kommunen og/eller til en af de offentlige tjenester eller frivillige organisationer, der tilbyder hjælp og vejledning, men krænkelsen bliver først en sag for bispedømmet, når det får viden herom.

Det afgørende er, at der foreligger en sag for bispedømmet, når der foreligger en viden i bispedømmet – uanset på hvilken måde denne viden er opstået.

For at sikre en korrekt behandling i forhold til både den krænkede/forældrene, den indklagede, straffelov, servicelov og kirkelov med inddragelse af nødvendig ekspertise behandles sager om overgreb m.v., uanset hvordan de er indkommet, herefter centraliseret i bispedømmets regi, under biskoppens overordnede ansvar og i henhold til forskrifterne i nærværende regelsæt.

II.3 Hvem er "en krænket"?

En krænket er umiddelbart den person, som er eller har været offer for et seksuelt overgreb eller for grænseoverskridende adfærd af seksuel karakter. Hvis den krænkede er mindreårig (dvs. under 18 år på tidspunktet for henvendelsen), gælder regelsættets bestemmelser tillige indehaveren, subsidiært udøveren af forældremyndigheden. I det følgende omtales forældremyndighedens indehaver som "forældrene", uanset om myndigheden måtte udøves af andre.

Det bemærkes i den forbindelse, at bispedømmet altid vil informere forældrene, når det modtager henvendelse om et overgreb i forhold til deres barn.

II.4 Hvem er "en anden kirkelig medarbejder"?

Enhver ikke-gejstlig, katolik såvel som ikke-katolik, der som ansat eller frivillig varetager en opgave i forbindelse med kirkelige aktiviteter, er omfattet af begrebet. For frivillige medarbejdere gælder det, at de ved at påtage sig opgaven tillige påtager sig de samme tjenstlige forpligtelser, som ansatte medarbejdere har i henhold til dette regelsæt.

II.5 Hvad er forholdet mellem grænseoverskridende adfærd og egentlige overgreb?

I det følgende bruges ordet "overgreb" kun om seksuelle overgreb, ligesom betegnelsen "grænseoverskridende adfærd" alene bruges om en adfærd af seksuel karakter, der - uden at være i strid med dansk straffelovgivning - dog enten er ude af takt med, hvad der er katolsk morallære, eller i strid med den adfærdskodeks, som fremgår af afsnit B om den forebyggende indsats.

Når regelsættet også forholder sig til grænseoverskridende adfærd og ikke kun til strafbare overgreb, skyldes det tillige, at en sådan adfærd normalt strider mod kravet om, at en katolsk gejstlig skal vise sig værdig til den tillid og agtelse, som hans embede kræver.

I den forbindelse kan det endelig tages i betragtning, at der erfaringsmæssigt er en nærliggende risiko for en glidende overgang mellem grænseoverskridende adfærd og et egentligt overgreb. Selv om grænseoverskridende adfærd ikke i sig selv giver grundlag for anmeldelse til myndighederne, så kan den give anledning til påtale og evt. advarsel i henhold til kirkelovens regler, jf. § 57.

II.6 Hvem deltager, hver med sine opgaver og sin kompetence, i behandlingen af en foreliggende sag?

a. Biskoppen og generalvikaren

Biskoppen er som foran nævnt ordinarius og har dermed det overordnede ansvar og den endelige kompetence i forbindelse med en sags behandling i bispedømmet.

Generalvikaren fungerer inden for kirkerettens rammer på biskoppens vegne.

b. Sagsbehandler og talsmand

Biskoppen udnævner for en fireårig periode en sagsbehandler, dvs. koordinator i forbindelse med bispedømmets behandling af sager om seksuelle overgreb og grænseoverskridende adfærd.

Med henblik på varetagelsen af funktionen fx under ferie udnævner biskoppen tillige en stedfortræder for sagsbehandleren, der eventuelt kan yde praktisk bistand til sagsbehandleren i forbindelse med konkrete sager. Stedfortræderen kan endvidere overtage sagsbehandlerens funktioner, hvis denne på grund af særlig tilknytning til en sag eller til dens personer ikke bør deltage i behandlingen af den.

Sagsbehandleren varetager på biskoppens vegne og under ansvar over for denne sekretariatsfunktionen i forhold til disse sager, jf. § 64-68. Kirkeretligt har sagsbehandleren kompetence og pligter som en undersøgelsesdommer.⁴³

Sagsbehandleren tager initiativ til, at Biskoppens rådgivergruppe sammenkaldes for over for biskoppen at udtale sig om de konkrete sager, jf. §§ 14 og 33-39.

Det påhviler endvidere sagsbehandleren at sørge for, at en sag med fornødne bilag forelægges til biskoppens afgørelse i sagens forskellige faser.

Sagsbehandleren varetager kontakten med den krænkede/forældrene, den indklagede, anmelderen og desuden med politiet og evt. med kommunen, jf. §§ 13 – 49.

Sagsbehandleren fungerer i disse sammenhænge som talsmand for bispedømmet i forhold til offentligheden og medierne.

Det påhviler sagsbehandleren mindst én gang om året at samle kontaktpersoner og medlemmer af Biskoppens rådgivergruppe til et evaluerings- og opdateringsmøde.

c. Kontaktpersoner

En kontaktpersons opgave er at modtage henvendelser om seksuelle overgreb og grænseoverskridende adfærd, registrere deres indhold og derefter aflevere en skriftlig rapport til sagsbehandleren, der foretager det videre fornødne. Kontaktpersonerne fungerer i den forbindelse som medhjælpende sagsbehandlere i et team under sagsbehandlerens ledelse. Kontaktpersonernes opgaver i forbindelse med konkrete sager er nærmere beskrevet i §§ 1-12.

Biskoppen udnævner for en fireårig periode tre sådanne kontaktpersoner i bispedømmet. Den ene skal være en præst, mens de to andre skal være lægpersoner af hver sit køn. Denne bredde og indbyggede valgmulighed i teamets sammensætning skal tilstræbe at gøre det lettere for personer, der har været ude for krænkelse, at overvinde de barrierer, der erfaringsmæssigt findes for at henvende sig.

Kontaktpersonerne skal være kvalificerede til at varetage opgaven. De kan ikke samtidig være medlemmer af Biskoppens rådgivergruppe, men der er intet til hinder for, at en af dem tillige kan varetage funktionen som sagsbehandler.

d. Biskoppens rådgivergruppe

Biskoppen udpeger en rådgivergruppe, der fungerer som fortrolig rådgiver for ham. Biskoppens rådgivergruppe har en funktionstid på fire år, og medlemmerne kan genudpeges.

Rådgivergruppens opgaver i forbindelse med konkrete sager er nærmere beskrevet i §§ 33-39. Rådgivergruppen har ingen opgaver i forbindelse med den kirkeretlige behandling af en sag.

⁴³ Latin: *auditor*, jf. can. 1428

Rådgivergruppen skal bestå af lægfolk, som ikke på anden måde er ansat og lønnet af bispedømmet (Ansgarstiftelsen) eller ansat i en organisation. Mindst to medlemmer skal være kvinder og mindst to være mænd. Rådgivergruppen er et tværfagligt team, der sammensættes af fem medlemmer, nemlig

- 1 medlem, som repræsenterer børnesagkyndig kompetence
- 2 medlemmer, som repræsenterer juridisk kompetence på henholdsvis det strafferetlige og det socialretlige område
- 1 medlem, som repræsenterer kirkelig kompetence (kanonisk, pastoral og/eller teologisk)
- 1 medlem, som repræsenterer mediemæssig kompetence

I det fagetiske råd, der var nedsat i henhold til bispedømmets beredskabsplan fra 2008, var to medlemmer ikke-katolikker. Biskoppen har fundet det ønskeligt, at der også i rådgivergruppen er ikke-katolske medlemmer. På denne baggrund udpeger biskoppen to ikke-katolske medlemmer som repræsentanter for henholdsvis den strafferetlige og den socialretlige kompetence. Rådgivergruppens øvrige medlemmer skal tilhøre Den katolske Kirke.

Det vil være en fordel, hvis mindst ét af de katolske medlemmer har et eller flere mindreårige og hjemmeboende børn.

Biskoppen udpeger et af rådgivergruppens katolske medlemmer til formand for gruppen.

Sagsbehandleren er ikke medlem, men indkalder til og deltager i rådgivergruppens møder sammen med den stedfortrædende sagsbehandler, der fungerer som sekretær for gruppen.

Rådgivergruppen rådgiver biskoppen i konkrete sager samt omkring revision og optimering af beredskabet og om tiltag i forbindelse med den forebyggende indsats.

Rådgivergruppen skal ikke gennemføre efterforskning af konkrete sager, ligesom dens medlemmer ikke skal tage personer, der er involveret i en sag, i terapi eller lignende; har et medlem af gruppen tidligere haft den krænkede eller den indklagede i terapi eller ydet anden rådgivning til vedkommende, kan dette medlem ikke deltage i behandlingen af sagen.

Rådgivergruppen kan inddrage ekstern faglig kompetence, når gruppen selv finder det nødvendigt for at udføre sine opgaver.

Selv om Biskoppens rådgivergruppe ikke har opgaver i forhold til andre end biskoppen, er der intet til hinder for, at de enkelte medlemmer af gruppen også kan være behjælpelige med uddannelse og efteruddannelse af gejstlige og andre kirkelige medarbejdere.

e. Informationschefen

I forståelse med sagsbehandleren varetager bispedømmets informationschef informationen af den katolske offentlighed gennem KO, hjemmesiden og rundsendte informationsbreve. Indholdet af informationen udarbejdes i samarbejde med sagsbehandleren og godkendes af biskoppen.

Informationschefen varetager endvidere distributionen af eventuelle pressemeddelelser, der udarbejdes og godkendes på tilsvarende måde.

Informationschefens opgaver i forbindelse med konkrete sager er nærmere beskrevet i §§ 42-44.

II.7 Hvem har tavshedspligt, og hvem kan udtale sig offentligt om en sag?

Alle, som deltager i behandlingen af overgrebsager i henhold til dette regelsæt, påtager sig tavshedspligt.

Under respekt af tavshedspligten omkring en konkret personsag udtaler biskoppen og talsmanden (dvs. sagsbehandleren) sig i relevant omfang over for offentligheden, mens øvrige deltagere i behandlingen af verserende sager ikke udtaler sig.

II.8 Lovbestemmelser af særlig relevans for sagsbehandlingen

Den sociale servicelovs § 154:

Den, der får kendskab til, at et barn eller en ung under 18 år fra forældres eller andre opdragers side udsættes for vanrøgt eller nedværdigende behandling eller lever under forhold, der bringer dets sundhed eller udvikling i fare, har pligt til at underrette kommunen.

Straffelovens § 141:

Den, som er vidende om, at nogen af de i §§ 98, 99, 102, 106, 109, 110, 111, 112 og 113 omhandlede forbrydelser mod staten eller de øverste statsmyndigheder eller en forbrydelse, der medfører fare for menneskers liv eller velfærd eller for betydelige samfundsværdier, tilsigtes begået, og som ikke gør, hvad der står i hans magt, for at forebygge forbrydelsen eller dens følger, om fornødent ved anmeldelse til øvrigheden, straffes, hvis forbrydelsen bliver begået eller forsøgt, med bøde eller fængsel indtil 3 år.

Stk. 2. Den, der undlader at foretage sådanne forebyggelseshandlinger, straffes dog ikke, hvis deres foretagelse for ham selv eller hans nærmeste ville medføre fare for liv, helbred eller velfærd.

III. Forskrifter for sagsbehandlingen

III.1 Modtagelse af henvendelse

- § 1 På bispedømmets hjemmeside og i en folder, der fremlægges og uddeles i menighederne, informeres om, at hvis man ønsker at rette henvendelse til Kirken om seksuelle overgreb eller grænseoverskridende adfærd, kan det ske til en af de tre kontaktpersoner. Folderen skal oplyse, hvor man i øvrigt kan henvende sig uden for bispedømmets regi, herunder til politiet og kommunen. Det skal fremgå af folderen, at henvendelse til forældrene altid vil ske, hvis den krænkede er mindreårig, og at sager om seksuelle overgreb vil blive anmeldt til politimæssig efterforskning.
- § 2 Kontaktpersonerne skal kunne træffes på hver sin særskilte kontaktelefon (mobiltelefon eller fastnettelefon, der ikke tages af andre). De skal have en mailadresse, som kun bruges i denne forbindelse.
- § 3 Alle, herunder børn og unge, som har været ude for et overgreb eller får kendskab til et sådant eller til en grænseoverskridende adfærd, kan tage kontakt med en af kontaktpersonerne.
- § 4 En gejstlig eller en kirkelig medarbejder, som får kendskab til eller begrundet mistanke om et overgreb eller en grænseoverskridende adfærd, er tjenstligt forpligtet til at henvende sig direkte til sagsbehandleren. Hvis biskoppen får et tilsvarende kendskab, vil også han henvende sig til sagsbehandleren.

- § 5 Når en kontaktperson modtager henvendelse om et overgreb eller om grænseoverskridende adfærd, skal vedkommende notere alle relevante informationer og snarest efter henvendelsen udfærdige en så objektiv og udtømmende rapport om sagen som muligt.
- § 6 Kontaktpersonens rapport skal forelægges den, der har henvendt sig, til godkendelse.
- § 7 Kontaktpersonen skal informere den pågældende om regler og vilkår for den kommende sagsbehandling, herunder om, at den indklagede har krav på respekt for sin retssikkerhed og skal beskyttes mest muligt mod offentlig eksponering.
- § 8 Kontaktpersonen skal umiddelbart informere sagsbehandleren og snarest fremsende rapporten. Sagsbehandleren overtager herefter sagen til den videre behandling.
- § 9 Er det en mindreårig, der selv henvender sig, skal kontaktpersonen med det samme oplyse, at den pågældendes forældre vil blive orienteret om den viden, som kontaktpersonen får.
- § 10 Skønner kontaktpersonen efter at have modtaget oplysninger om forholdet, at den krænkede har behov for akut hjælp, formidler kontaktpersonen umiddelbar kontakt med kommunen og/eller anden hjælpeforanstaltning.
- § 11 I tilfælde, hvor en anden end den krænkede/forældrene henvender sig og ønsker at være anonym, eller hvor henvendelsen er ufuldstændig, idet enten den krænkedes eller krænkerens identitet er uoplyst, noterer kontaktpersonen alle øvrige data som angivet i § 5, informerer den, der henvender sig, om det videre sagsforløb og afleverer sin rapport til sagsbehandleren. Med de fornødne modifikationer foretager sagsbehandleren herefter det videre fornødne i henhold til regelsættet. Sagsbehandleren skal i den forbindelse være opmærksom på pligten til om fornødent at underrette kommunen, hvis den krænkede er mindreårig.
- § 12 Hvis henvendelsen til bispedømmet sker pr. brev eller gennem andet medie, overdrages sagen efter fornøden journalisering til sagsbehandleren til videre foranstaltning i overensstemmelse med regelsættet.

Bemærkninger

Ad § 1: Det er vigtigt, at folderen omtaler flere kanaler for at henvende sig, herunder anonymt, og at det understreges, at enhver krænket selv afgør, hvor vedkommende vil henvende sig, det være sig til politiet, bispedømmet eller andetsteds. Folderen skal endvidere gøre klart rede for, hvilken sagsbehandling, der kan forventes i bispeddømmets regi.

Ad §§ 2-4: De, som kommer til bispeddømmet med deres oplevelser skal mærke, at man lytter oprigtigt til dem, og at de bliver mødt med omsorg. Man skal derfor gøre sit yderste fra bispeddømmets side, for at forstå den virkning, oplevelsen har haft på den krænkede og hans/hendes familie, og møde den, som fortæller sin historie, på en måde som skaber trykthed. De, som beretter om sådanne erfaringer, må ikke opleve at blive mødt med tvivl om, hvorvidt de taler sandt.

Forståelse for den krænkede/forældrene skal være det overordnede hensyn i den videre sagsbehandling, men det ændrer ikke ved, at også den indklagede gejstlige eller kirkelige medarbejder har krav på respekt for sin retssikkerhed og skal beskyttes mest muligt mod offentlig eksponering.

Ad §§ 5-6: Kontaktpersonen noterer den krænkedes identitet, alder, adresse, telefonnummer og mailadresse. Hvis anmelderen ikke er identisk med den krænkede/forældrene, noteres tilsvarende data for anmelderens vedkommende. Endvidere noteres den indklagede gejstlige eller kirkelige medarbejders identitet. Om det pågældende overgreb noteres dettes karakter, tidspunkt, sted, evt. vidner og disses identitet – kort sagt noteres alle oplysninger, som vil skulle lægges til grund for den efterfølgende sagsbehandling, herunder skulle indgå i en politianmeldelse m.v. I sidstnævnte forbindelse noteres det tillige, om den, der har henvendt sig, selv ønsker at foretage politianmeldelse, og det må i det hele understreges over for vedkommende, at henvendelsen til bispeddømmet ikke står i vejen for, at vedkommende selv går til myndighederne.

Også hvor der ikke er tale om overgreb, men om grænseoverskridende adfærd, skal kontaktpersonen søge at få en så konkret beskrivelse af denne adfærd som muligt.

Hvis kontaktpersonen ikke finder, at henvendelsen giver tilstrækkelig konkrete og præcise oplysninger om, hvad der er foregået, kan der stilles uddybende spørgsmål til den, der har henvendt sig, men dette må ikke have karakter af efterforskning, og kontaktpersonen må fx ikke rette henvendelse til andre personer såsom eventuelle vidner.

Anmelderens godkendelse af kontaktpersonens rapport vil af hensyn til sagens fremskyndelse normalt ske mundtligt, idet anmelderen dog anmodes om efterfølgende at bekræfte sin godkendelse ved at underskrive rapporten, jf. bemærkningerne til § 67.

Sagsbehandleren kan udarbejde og vedligeholde en vejledning til kontaktpersonerne, herunder en checkliste til brug for modtagelse af en henvendelse og udfærdigelse af rapporten.

Henvendelser, hvor anmelderen ikke er identisk med den krænkede/forældrene, kræver særlig påpasselighed fra kontaktpersonens side, da det ikke er givet, at den krænkede/forældrene selv ønsker denne henvendelse eller, at man skal gå videre med den. Dette skal i givet fald tages i betragtning, når sagsbehandleren efter modtagelse af rapporten retter henvendelse til den krænkede/forældrene, jf. §§ 15-16.

Ad § 7: Kontaktpersonen orienterer den, der har henvendt sig, om rammerne for den videre sagsbehandling, herunder om, at politianmeldelse som udgangspunkt vil ske (se §§ 46-49), og om fortrolighed og anonymitet i forhold til offentligheden, men ikke i forhold til den indklagede person, idet denne er berettiget til at blive informeret om, hvem der har klaget over ham eller hende, og hvad klagen går ud på. Kontaktpersonen orienterer tillige om, at den krænkede/forældrene kan forvente at blive orienteret om mulighederne for at modtage hjælp, råd og vejledning.

Ad § 8: Også selv om den udfærdigede rapport endnu ikke er godkendt af den, der har henvendt sig, bør kontaktpersonen senest dagen efter henvendelsen informere sagsbehandleren.

Ad § 9: Det påhviler kontaktpersonen straks fra starten at gøre den mindreårige opmærksom på, at forældrene vil blive informeret om det, som kontaktpersonen får at vide under samtalen. Hvis den mindreårige modsætter sig, at forældrene bliver informeret, skal dette respekteres, men i så tilfælde kan samtalen ikke fortsætte, idet sagsbehandlingen i bispedømmet forudsætter, at forældrene involveres. Den mindreårige oplyses om dette, og kontaktpersonen vejleder om andre muligheder for rådgivning, jf. bilag 1. Om den viden, som kontaktpersonen måtte have fået, inden samtalen afbrydes, skriver vedkommende rapport til sagsbehandleren.

Ad § 10: Det kan ske, at behovet for hjælp er så umiddelbart påtrængende, at det er nødvendig at formidle adgang til den uden at afvente yderligere sagsbehandling. Det kan både gælde, hvis der er tale om en mindreårig, der aktuelt er udsat for overgreb, og for en krænket, der først efter mange år kommer frem med sin sag, men som stadig har brug for hjælp – også akut.

Ad § 11: En person, der henvender sig og ønsker at være anonym, bør opfordres til at vedstå henvendelsen med sit navn. Fastholder vedkommende imidlertid sin anonymitet, må kontaktpersonen desuagtet gå videre med den viden, som han eller hun har fået gennem henvendelsen.

III.2 Indledende sagsbehandling

§ 13 Når sagsbehandleren modtager en sag, skal biskoppen og generalvikaren omgående underrettes.

§ 14 Medmindre sagen er åbenbart grundløs, skal sagsbehandleren derefter

- informere politiet, hvis en konkret anmeldelse må forudses udarbejdet og indgivet
- orientere og hasteindkalde Biskoppens rådgivergruppe, jf. §§ 33-39
- iværksætte omsorg for den krænkede og eventuelle pårørende, jf. §§ 15-24
- iværksætte omsorg for den indklagede, herunder formidle, at biskoppen tager personlig kontakt med vedkommende, jf. §§ 25-32
- formidle, at biskoppen for ordensmedlemmers vedkommende orienterer den pågældende ordensforesatte
- formidle, at biskoppen for verdenspræsters vedkommende orienterer andre bispedømmer, hvor præsten tidligere har været i tjeneste
- forelægge spørgsmålet om den indklagedes eventuelle fritagelse for tjeneste for biskoppen, som træffer afgørelse jf. §§ 52-55
- iværksætte information af pågældende menighedsråd eller den relevante leder af den pågældende katolske institution eller aktivitet

- underrette kommunen, hvis betingelserne i servicelovens § 154 umiddelbart ses at være opfyldt, og underretning ikke allerede har fundet sted

Bemærkninger:

Ad §§ 13-14: Bispedømmet København skal reagere hurtigt og resolut ved enhver begrundet mistanke, og det kræver, at sagsbehandleren nogenlunde samtidigt tager en række skridt. Sagsbehandleren kan i den forbindelse have behov for at trække på bistand fra den stedfortrædende sagsbehandlers side.

Medlemmerne af Biskoppens rådgivergruppe må være indstillet på at mødes med dags eller timers varsel, evt. i form af et telefonmøde, der indledes med sagsbehandlerens forelæggelse af den foreliggende rapport om sagen.

Både den krænkede/forældrene og den indklagede har krav på straks fra sagens start at få tilbudt bispedømmets omsorg, se i den forbindelse nærmere §§ 15-24 og §§ 25-32.

Biskoppen vil skulle tage stilling til, om en indklaget gejstlig straks fra sagens start skal fritages for tjeneste i en nærmere bestemt periode, jf. §§ 52-55. Det påhviler sagsbehandleren at forelægge spørgsmålet herom for biskoppen, som træffer afgørelse. Efter omstændighederne kan biskoppens afgørelse udsættes til et senere stade af sagen fx til efter rådgivergruppens behandling af denne.

Når en så alvorlig sag, som en overgrebs sag er, optræder i en menighed, har menighedsrådet krav på straks at blive korrekt orienteret, så usikkerhed og rygtedannelse så vidt muligt kan undgås. Under hensyn til den indklagedes retssikkerhed og grundlæggende krav på beskyttelse af sit navn og rygte bør informationen gives med krav om fortrolighed.

Se nærmere i § 50 om pligten til at underrette kommunen.

a. Særligt vedrørende omsorg for den krænkede

- § 15 Sagsbehandleren skal snarest tage kontakt med den krænkede/forældrene for at bekræfte, at henvendelsen er modtaget, og at sagen er under behandling.
- § 16 Hvis henvendelsen er kommet fra en anden end den krænkede/forældrene, skal sagsbehandleren tillige tage kontakt med den, der har henvendt sig.
- § 17 Sagsbehandleren skal orientere om den forventede sagsgang, herunder om en forventelig kommende anmeldelse til politiet, hvis det indklagede forhold omhandler noget strafbart.
- § 18 Hvis forældrene skriftligt modsætter sig yderligere sagsbehandling i bispedømmets regi, skal bispedømmet desuagtet fortsætte sagsbehandlingen så langt, som straffelovens § 141, servicelovens § 154 og kirkelovens regler måtte kræve, samt meddele forældrene dette.
- § 19 Sagsbehandleren skal gøre opmærksom på behovet for diskretion mht. den indklagedes identitet.
- § 20 Sagsbehandleren skal informere om og formidle adgangen til professionel hjælp og rådgivning, herunder i andet regi end bispedømmets.
- § 21 Sagsbehandleren skal i den forbindelse orientere om, at bispedømmet er indstillet på at dække nødvendige udgifter til hjælp i den udstrækning, hvori sådan hjælp ikke kan dækkes af det offentlige eller på anden måde.
- § 22 Efter behov og muligheder skal sagsbehandleren formidle tilbud om pastoral omsorg for den krænkede/forældrene.
- § 23 Efter forudgående aftale med biskoppen skal sagsbehandleren meddele, at biskoppen står til rådighed for en samtale med den krænkede og/eller de pårørende
- § 24 Det påhviler sagsbehandleren at holde den krænkede/forældrene orienteret om sagens udvikling

Bemærkninger

Ad § 15-16: Den krænkede/forældrene og en eventuel anmelder har krav på at få at vide, at deres henvendelse er nået frem, og at sagsbehandlingen er indledt. Kontakten fra sagsbehandlerens side har dermed karakter af en kvittering for modtagelsen, og den må ikke give anledning til en efterforskende samtale om det indklagede forhold. Hvis sagsbehandleren ikke finder, at rapporten giver tilstrækkelig konkrete og præcise oplysninger om, hvad der er foregået, kan der stilles uddybende spørgsmål til den, der har henvendt sig, men dette må ikke have karakter af efterforskning; sagsbehandleren må fx ikke rette henvendelse til andre personer såsom eventuelle vidner, idet al efterforskning skal overlades til politiet. Er den krænkede mindreårig, skal kontakten tages med forældrene, idet den krænkede dog også skal have selvstændig besked, hvis vedkommende er over 15 år.

Ad § 17: Det er hensigtsmæssigt, at politianmeldelsen indgives både af den krænkede/forældrene og af bispedømmet, som derved får bedre muligheder på at følge op på den i forhold til politiet.

Ad § 18: At forældrene modsætter sig videre sagsbehandling, fritager ikke bispedømmet fra forpligtelsen til i givet fald at underrette de sociale myndigheder eller fra forpligtelsen til at foretage politianmeldelse, hvis overgreb ikke på anden måde kan afværges. Det fritager heller ikke bispedømmet fra forpligtelsen til i givet fald at tage tjenstlige skridt i forhold til den indklagede, selv om forældrenes afvisning af at medvirke hertil skal respekteres.

Ad § 19: Gennem denne diskretion søges risikoen undgået for, at en forurettet føler sig presset til at trække en ellers berettiget anmeldelse tilbage, fordi vedkommende oplever sig som stillet over for en trussel om sagsanlæg for bagvaskelse. Selv om den krænkede/forældrene ikke kan pålægges tavshedspligt, bør vedkommende dog opfordres til ikke at udtale sig om sagen og specielt ikke om den indklagedes identitet.

Ad § 20-21: Det må først og fremmest gøres klart for den krænkede/forældrene, hvad Kirkens holdning til overgrebet er, og hvilke muligheder der eksisterer for tiltag, som kan hjælpe den krænkede til at håndtere oplevelserne. Hvis ikke der ydes rigtig hjælp, kan virkningerne blive langvarige og bidrage til en række problemer senere i livet.

Bispedømmet er ikke i stand til at opretholde et professionelt beredskab i eget regi. Opgaven for sagsbehandleren vil derfor i betydelig grad bestå i dels at trække på eksterne fagpersoner, dels at henvise til eksisterende tjenester og organisationer, som påtager sig at yde hjælp og vejledning, jf. bilag 1, som er tilvejebragt af Socialministeriet.

Ad § 22: Når det gælder overgreb begået af personer knyttet til Kirken, må man desuden være opmærksom på den skade, som øves i forhold til personens tro. I sin yderste konsekvens kan det betyde, at vedkommende holder sig borte fra Kirken og måske endda mister sin tro på Gud. Bispedømmet skal derfor være parat til at yde særlig hjælp og omsorg til dem, som har været udsat for krænkelser og til deres familie, også udover den første tid efter, at sagen er bragt for dagens lys. Det må dog betones, at ydelse af en sådan pastoral omsorg kræver specielle forudsætninger, som muligvis ikke altid kan findes.

Ad § 24: Når der sker noget nyt i en sag, må den krænkede/forældrene straks oplyses om det, og vedkommende må ikke være henvist til at skulle gøre en ekstra indsats for at få de relevante oplysninger. Specielt information om, at sagen tager længere tid eller er udsat, er vigtig at formidle. Mangel på information lægger en unødvendig ekstra byrde på den krænkede/forældrene, mens tilstrækkelig og rigtig information kan være helt afgørende for, hvordan familien kommer gennem sagen. Det er også vigtigt, fordi vedkommende dermed kan have tillid til, at sagen tages alvorligt og behandles derefter.

b. Særligt vedrørende omsorg for den indklagede

§ 25 Så snart rapport er modtaget fra en kontaktperson, eller en henvendelse på anden måde er rettet til bispedømmet, skal sagsbehandleren orientere den indklagede om sagens indhold.

§ 26 Sagsbehandleren skal informere den indklagede om den forventede sagsgang, herunder om en forventelig kommende politianmeldelse og om muligheden for, at han eller hun vil blive fritaget fra tjenesten.

§ 27 På biskoppens vegne skal sagsbehandleren pålægge den indklagede tavshedspligt med hensyn til den krænkedes og en eventuel anmelders identitet. Sagsbehandleren skal tillige nedlægge forbud mod, at den indklagede henvender sig til den krænkede/forældrene eller til den, der har henvendt sig om sagen. Det skal herved meddeles den indklagede, at overtrædelse af dette forbud og af tavshedspligten vil medføre omgående fritagelse fra tjenesten.

- § 28 Sagsbehandleren skal opfordre den indklagede til at søge advokatbistand og skal oplyse, at bispedømmet om fornødent vil dække udgifterne hertil såvel i forbindelse med en politisag som med et eventuelt kirkeretligt efterspil.
- § 29 Sagsbehandleren skal opfordre den indklagede til at vedgå forholdet, hvis han eller hun er sig bevidst, at anklagen er berettiget; er der tale om anklage om noget strafbart, og den indklagede erkender dette, skal vedkommende tillige opfordres til at melde sig til politiet. Sagsbehandleren skal i den forbindelse endvidere opfordre den indklagede til at søge behandling og meddele, at bispedømmet er indstillet på at dække nødvendige udgifter til behandling i den udstrækning, hvori sådan hjælp ikke kan dækkes af det offentlige eller på anden måde.
- § 30 Sagsbehandleren skal indstille til biskoppen, at der udpeges en pastoral kontaktperson for den indklagede.
- § 31 Sagsbehandleren skal tilbyde og formidle, at biskoppen mødes med den indklagede, jf. ovenfor § 14, 4. pind.
- § 32 Det påhviler sagsbehandleren at holde den indklagede orienteret om sagens udvikling.

Bemærkninger

Ad § 25: Den indklagede har fra sagens start krav på at få kendskab til indholdet af kontaktpersonens rapport, herunder til den krænkede identitet og til de nærmere omstændigheder omkring det indklagede forhold. Den indklagede har mulighed for, men er ikke forpligtet til at give sit syn på sagen tilkende i form af en skriftlig redegørelse.

Ad § 30: Det er nødvendigt at skelne mellem sagsbehandling og den pastorale omsorg, som en indklaget gejstlig eller anden kirkelig medarbejder kan have brug for. Denne omsorg kan vanskeligt samtidig ydes af personer, der i sagens forbindelse udøver myndighed i forhold til den indklagede. Ydelse af pastoral omsorg for den indklagede må betragtes som en specialopgave. Det må i øvrigt understreges, at udpegningen af en pastoral kontaktperson er et tilbud til den indklagede, som vedkommende er fri til at afslå.

Ad § 31: Det nære bånd, der efter katolsk embedsforståelse skal være mellem en biskop og hans præster og diakoner, indebærer dog, at biskoppen bør være i personlig kontakt med den præst eller diakon, der som indklaget for et overgreb befinder sig i en særdeles alvorlig situation. Det samme gælder med nødvendige modifikationer også, hvis der er tale om en anden kirkelig medarbejder end en gejstlig. Kontakten mellem biskoppen og den indklagede bør dog ikke optages, før der efter rådgivergruppens sagsbehandling er taget stilling til indgivelse af politianmeldelse, og denne i givet fald er foretaget.

Ad § 32: Når der sker noget nyt i en sag, må den indklagede straks oplyses om det, og vedkommende må ikke være henvist til at skulle gøre en ekstra indsats for at få de relevante oplysninger. Specielt information om, at sagen tager længere tid eller er udsat, er vigtig at formidle. Mangel på information lægger en unødvendig ekstra byrde på den indklagede, mens tilstrækkelig og rigtig information kan være helt afgørende for, hvordan vedkommende kommer gennem sagen. Det er også vigtigt, fordi den indklagede dermed kan have tillid til, at sagen tages alvorligt og behandles derefter, herunder med respekt af den retssikkerhed, som han eller hun har krav på.

c. Særligt vedrørende behandlingen i Biskoppens rådgivergruppe

- § 33 Det påhviler sagsbehandleren at give Biskoppens rådgivergruppe alle informationer om sagen, herunder kontaktpersonens rapport og andre relevante informationer, som bispedømmet måtte være i besiddelse af.
- § 34 På grundlag af den foreliggende rapport og en eventuel udtalelse fra den indklagede skal Biskoppens rådgivergruppe vurdere og rådgive biskoppen med hensyn til, om beretningen om det indklagede forhold virker tilstrækkelig sandsynlig til, at der er grundlag for at gå videre med sagen.
- § 35 Med udgangspunkt i, at bispedømmet politianmelder sager om overgreb mod børn og unge, jf. §§ 46-49, skal rådgivergruppen yderligere vurdere gerningsindholdet i det indklagede forhold og rådgive biskoppen med hensyn til, om politianmeldelse alligevel bør undlades, fordi

gerningsindholdet med sikkerhed ikke indeholder strafbare elementer, men i givet fald alene må karakteriseres som grænseoverskridende adfærd. Foreligger der tvivl med hensyn til den strafbare karakter af det indklagede forhold, skal spørgsmålet afklares gennem henvendelse til politiet.

- § 36 Hvis den krænkede er mindreårig, skal Biskoppens rådgivergruppe tillige vurdere, om betingelserne for en underretning til kommunen er opfyldt, hvis en sådan underretning ikke allerede har fundet sted.
- § 37 Rådgivergruppen skal endelig vurdere, om den konkrete sag må give anledning til ændring og styrkelse af den forebyggende indsats, og rådgive biskoppen herom.
- § 38 Rådgivergruppens vurdering forelægges biskoppen i form af en samlet skriftlig udtalelse, der også skal rumme eventuelle mindretalssynspunkter.
- § 39 Biskoppen deltager ikke i rådgivergruppens møder, men kan indkalde gruppen til et møde.

Bemærkninger

Ad § 33: Biskoppens rådgivergruppe behandler sagen på grundlag af dennes dokumenter m.v. Rådgivergruppen foretager ikke efterforskning og indkalder hverken den krænkede/forældrene, den indklagede eller andre til samtale. Hvis rådgivergruppen ikke finder det muligt at tage stilling til sagen på grundlag af de forelagte dokumenter, kan den anmode sagsbehandleren om at indhente uddybende oplysninger fra den, der har henvendt sig, men ikke fra andre.

Ad § 34: Det handler i den forbindelse ikke om at afgøre skyld eller ikke skyld eller om at anse en påstand som bevist, men alene om at vurdere, om der er tilstrækkeligt grundlag for at gå videre med sagen, fordi beretningen i sig selv ikke kan afvises som umiddelbart usandsynlig. Hverken rådgivergruppen eller sagsbehandleren skal som nævnt iværksætte nogen efterforskning, men overlade dette til politiet.

Ad § 35: Eksempelvis vil det være irrelevant at foretage politianmeldelse, hvis sagen er åbenbart grundløs. Under hensyn til, at dette regelsæt ikke omhandler overgreb mod voksne, vil det heller ikke have mening at anmelde et strafbart forhold, hvis den krænkede på gerningstidspunktet var 18 år eller ældre, og der dermed ikke kan have været tale om et overgreb mod et barn eller en ung – hvormed naturligvis ikke være sagt, at overgreb mod voksne ikke skal anmeldes. Biskoppens rådgivergruppe skal ikke tage stilling til, om et strafbart forhold er forældet, idet en sådan stillingtagen bedst tages af politiet. Med hensyn til den nærmere karakter af strafbare forhold henvises til bilag 2.

Undladelse af politianmeldelse betyder imidlertid ikke, at sagen dermed er slut for bispedømmets vedkommende, idet der fx fortsat kan være tale om grænseoverskridende adfærd, som kan give anledning til tjenstlige skridt. En sådan adfærd skal vurderes i lyset af dens nedbrydende indflydelse på det miljø, Kirken ønsker at tilbyde børn og unge, jævnfør forordet.⁴³ I forbindelse med en sådan grænseoverskridende adfærd må der også lægges vægt på en kirkelig medarbejders betydning for børn og unge eller på en gejstligs forpligtelse til at vise sig værdig til den agtelse og tillid, som hans embede som katolsk gejstlig kræver.

Ved sin vurdering af, om et indklaget forhold må karakteriseres som grænseoverskridende adfærd, skal rådgivergruppen lægge den forståelse af begrebet til grund, som er gengivet ovenfor, se afsnit II. 5.

III.3 Fortsat og afsluttende sagsbehandling

- § 40 Når biskoppen har taget stilling til udtalelsen fra rådgivergruppen, påhviler det i givet fald sagsbehandleren at foretage eventuel politianmeldelse, jf. §§ 46-49.
- § 41 Hvis det ikke allerede sket, og hvis betingelserne i servicelovens § 154 er opfyldt, skal sagsbehandleren endvidere underrette kommunen, jf. § 50.
- § 42 Det påhviler herefter sagsbehandleren at tage initiativ til, at den berørte menighed informeres, og sammen med informationschefen at bistå biskoppen med at give denne information.
- § 43 I samarbejde med sagsbehandleren skal informationschefen informere den katolske offentlighed bredt samt efter omstændighederne de almindelige medier.

⁴³ Side 2

§ 44 Hvis sagens udfald i retsvæsenets regi giver grundlag herfor, og såfremt der ikke i øvrigt er anledning til nogen tjenstlig undersøgelse eller påtale, skal biskoppen med bistand af sagsbehandleren og informationschefen aktivt medvirke til at genoprette den indklagedes gode navn og rygte.

§ 45 I fornødent omfang påhviler det sagsbehandleren også efter sagens afslutning at formidle fortsat hjælp til den krænkede, dennes familie og om fornødent menigheden.

Bemærkninger

Ad § 42: Information til den berørte menighed skal være tilstrækkelig, åben og saglig, således at man kan forebygge rygtedannelse og spekulation, men det må erkendes, at det altid vil være en vanskelig opgave, fordi informationen skal gives under samtidigt hensyn til både den krænkede/forældrene, den indklagede og disses pårørende og venner. Der skal endvidere fortsat tages hensyn til de begrænsninger, som tavshedspligten sætter, ligesom hensynet til beskyttelsen af den enkelte person hele tiden skal vejes op mod det faktiske behov for information.

Som led i informationen over for menigheden bør biskoppen mødes med menighedsrådet.

For en menighed kan negative virkninger af en overgrebssag være så voldsomme, at det herudover vil være nødvendigt for biskoppen, det lokale præsteskab og menighedsrådet at tage særlige initiativer for at afbøde krisen.

Ad § 43: Det er rimeligt at antage, at en sådan sag under hele forløbet kan få stor opmærksomhed fra offentligheden og medierne; i den forbindelse er det vigtigt at være opmærksom på, at såvel den krænkede/forældrene som den indklagede har krav på beskyttelse mod offentlig eksponering.

Informationen til den katolske offentlighed i landet bør søges givet gennem alle de kanaler, der står til informationschefens rådighed, herunder bispedømmets hjemmeside, Katolsk Orientering, herunder bladets hjemmeside, samt udsendelse af rundbreve pr. mail, herunder til andre katolske medier og publikationer. Pressemeddelelser, som sendes til såvel trykte som elektroniske medier og pressetjenester, kan med fordel også sendes til menighederne med anmodning om opslag i våbenhuse og gengivelse på menighedens egen hjemmeside; derved får Kirkens medlemmer mulighed for at følge informationerne, uden at disse først gennemgår en redaktionel proces i medierne.

Normalt bør det være sagsbehandleren, der i en pressemeddelelse nævnes som den talsmand, til hvilken medierne kan rette yderligere henvendelse. Sagsbehandleren skal derfor være inddraget i udformningen af pressemeddelelser og andre meddelelser til offentligheden såvel i som uden for Kirken.

IV. Strafferetligt forløb

§ 46 Hvis biskoppen på grundlag af rådgivergruppens vurdering finder, at en mistanke om et strafbart forhold ikke kan afvises, foretager sagsbehandleren – så vidt muligt sammen med den krænkede/forældrene og efter høring af vedkommende – anmeldelse til politiet.

§ 47 Hvis den krænkede/forældrene ikke har ønsket selv at deltage i politianmeldelsen, påhviler det sagsbehandleren snarest at informere vedkommende om, at anmeldelsen er indgivet.

§ 48 Hvis den indklagede ikke allerede modtager advokatbistand, skal sagsbehandleren bistå med at sikre, at vedkommende i forbindelse med politisagen bliver repræsenteret af en jurist med de rettigheder, som retsplejeloven giver en forsvarer.

§ 49 Det påhviler sagsbehandleren at bidrage til, at bispedømmet bistår politiet med efterforskningen.

Bemærkninger

Ad § 46-47: Uanset, at der - med en enkelt undtagelse, for hvilken der redegøres nedenfor - ikke er pligt i Danmark til at politianmelde overgreb mod børn og unge, er det bispedømmets holdning, at overgreb bør efterforskes af politiet.

Det er vigtigt, at overgreb anmeldes til politiet, før sagerne er forældede. En forældelse kan bevirke, at lovovertrædere ikke kan blive dømt, og uskyldigt anklagede ikke kan blive frikendt og renset. Forældelse kan også betyde, at krav om erstatning og godtgørelse for tort ikke kan gennemføres.

Den, som anser sig for at have været udsat for et strafbart overgreb, skal derfor tilskyndes til og bistås med at politianmelde det, ligesom bispedømmet for sit vedkommende i givet fald vil gøre det senest to døgn efter sagens behandling i rådgivergruppen.

At politianmeldelse af overgreb i dette regelsæt foreskrives som normen i forbindelse med bispedømmets sagsbehandling, hviler på en afvejning af flere hensyn:

For det første bør en mistanke om et forhold, der er strafbart i henhold til straffeloven, altid efterforskes. En sådan efterforskning kan og skal ikke gennemføres af bispedømmet, men af politiet. En tanke om, at bispedømmet selv skulle efterforske en anklage mod en gejstlig eller anden kirkelig medarbejder om et strafbart forhold, ville stride mod den almindelige retsfølelse, hvortil kommer, at politiet råder over de relevante efterforskningsmuligheder.

For det andet er det – uanset den krænkedes eller forældrenes ønsker – altid en lovfæstet pligt at foretage politianmeldelse, hvis det er den eneste realistiske mulighed for at afværge overgreb mod børn og unge, jf. straffelovens § 141 (se afsnit II. 8). Erfaringerne fra en række sager i udlandet viser, at krænkerne i vekslende, men uforudsigelig grad har tendens til at fortsætte med nye overgreb, og at især pædofile tilbøjeligheder synes ubehandlelige. Den eneste realistiske mulighed for at afværge nye overgreb – og dermed den eneste ansvarlige reaktion – vil derfor være at politianmelde den pågældende krænker. Bispedømmet bør i så henseende heller ikke løbe nogen risiko på potentielt kommende ofres bekostning.

For det tredje er det også i både den indklagede gejstliges og den pågældende menigheds velforståede interesse, at sagen efterforskes af politiet, så han, hvis han er uskyldig, kan blive renset for anklagen og få genoprettet sit gode navn og rygte.

Over for ovennævnte betragtninger står et modsat rettet hensyn til den krænkede/forældrene, som muligvis ikke har ønske om at foretage politianmeldelse, og som måske endda vil opleve anmeldelsen som en yderligere forøgelser af den lidelse, som overgrebet allerede har medført.

En samlet afvejning af de modstående hensyn har ført bispedømmet til at fastlægge som forskrift, at politianmeldelse skal finde sted, når bispedømmet har fået viden om et strafbart forhold eller om en begrundet mistanke herom.

I øvrigt kan det for fuldstændighedens skyld tilføjes, at den krænkede/forældrene til enhver tid har mulighed for at henvende sig til politiet og for sit vedkommende trække anmeldelsen tilbage.

Ad § 48: Den indklagede bør repræsenteres af en advokat, som er uafhængig af bispedømmets eller kongregationens/ordenssamfundets andre advokater.

V. Socialretligt forløb

§ 50 Hvis biskoppen på grundlag af rådgivergruppens vurdering finder, at betingelserne i servicelovens § 154 er opfyldt, påhviler det sagsbehandleren at underrette kommunen, hvis det ikke allerede er sket.

Bemærkninger

Ad § 50: Servicelovens § 154 pålægger enhver, der får kendskab til, at et barn eller en ung under 18 år fra forældres eller andre opdrageres side udsættes for vanrøgt eller nedværdigende behandling eller lever under forhold, der bringer dets sundhed eller udvikling i fare, pligt til at underrette kommunen. Om der underrettes til kommunen eller ej, må således ikke afhænge af, om den krænkede og dennes familie/pårørende ønsker dette, men alene af om betingelserne i § 154 er opfyldt. Er de det, kan forældrene ikke modsætte sig underretning til kommunen.

VI. Kirkeretligt forløb

VI.1 Generelt

§ 51 Det kirkeretlige forløb angår stort set kun gejstlige, dvs. biskopper, præster og diakoner, idet det hovedsagelig er disse, der er omfattet af kirkelovens sanktions- og procesbestemmelser.

VI,2 Fritagelse for tjeneste

§ 52 Biskoppen afgør, om en indklaget gejstlig skal fritages for tjeneste i sagens anledning.

§ 53 I forbindelse med biskoppens stillingtagen til fritagelse skal det lægges til grund, at en sådan fritagelse er et alvorligt indgreb såvel over for den indklagede som over for den berørte menighed. Fritagelse skal derfor kun ske, når det efter en samlet vurdering må betragtes nødvendigt, og princippet om beskyttelse af den indklagede mod offentlig eksponering skal i videst muligt omfang respekteres, jf. kirkeloven, can. 1341, 1342 § 1, 1717 § 2.

§ 54 Biskoppens eventuelle beslutning om at fritage en gejstlig for tjeneste skal ske ved kirkeligt forvaltningsdekret og med angivelse såvel af begrundelsen for fritagelsen som af dennes rækkevidde, jf. can. 1722..

§ 55 Det påhviler sagsbehandleren at sørge for, at en kopi af det nævnte dekret tilstilles menighedsrådet i den berørte menighed til orientering.

Bemærkninger

Ad § 52: En sådan fritagelse har hjemmel i den ledelsesret, som kirkeloven tillægger biskoppen.

Ad § 53: Der er ikke bestemmelser i dansk lovgivning, som kræver, at biskoppen tjenestefritager en gejstlig, der anmeldes for overgreb. Heller ikke kirkeloven rummer bestemmelser, der indebærer en pligt til uden hensyntagen til de nærmere omstændigheder i en sag at foretage en fritagelse for tjeneste.

Fritagelse for tjeneste kan imidlertid være nødvendig for at undgå berettiget forargelse i en menighed, hvis en gejstlig, der er anklaget for et aktuelt eller nyligt overgreb blot fortsætter sit virke i den menighed. Fritagelse kan i den forbindelse være nødvendig for at beskytte den krænkede for at møde krænkeren. Fritagelse kan endvidere være nødvendig for at begrænse, at den indklagede på illegitim vis søger at påvirke sagens gang, fx gennem henvendelse til vidner eller ved at søge at rejse en stemning i menigheden til fordel for sig selv. Fritagelse for tjeneste kan ikke betragtes som en nødvendighed, alene fordi der er foretaget politianmeldelse, idet afgørelsen altid må bero på de nærmere omstændigheder. Hvis politiets efterforskning derimod fører til, at der rejses sigtelse mod den indklagede, vil denne være at fritage for tjeneste, indtil sagen er afsluttet.

Ad § 54-55: Den, der fritages for tjeneste, har ret til at kende begrundelsen herfor. Det er endvidere nødvendigt, at tjenestefritagelsens nærmere omfang er udtrykt i dekretet og kendt såvel af vedkommende som af menighedsrådet i den berørte menighed. Der vil herved være at tage nærmere stilling til, hvad fritagelsen omfatter, jf. følgende checkliste:

- udøvelse af forskellige præstelige eller ledelsesmæssige funktioner, f.eks. en sognepræsts funktioner, herunder kirkebogsføring og forvaltningsfunktioner
- udøvelse af offentlig præstetjeneste, herunder offentlig koncelebration eller liturgisk deltagelse i offentlig gudstjeneste, f. eks. tidebøn, andagter og offentlig rosenkrans; en præst vil fortsat kunne læse messe privat, som dog ikke må annonceres
- udøvelse af andre kirkelige handlinger såsom dåb, udbringning af kommunion, bryllup og begravelse
- forvaltning af bodens sakramente og de syges salvelse; i denne forbindelse ophæves fritagelsen for tjeneste dog altid, hvor et menneske i livsfare har brug for præstelig omsorg og sakramentsforvaltning.

Endvidere vil der skulle tages stilling til

- forbud mod at udtale sig offentligt, herunder på hjemmeside og i andre medier samt evt. i andre sammenhænge.
- forbud mod at udøve ikke gejstlige funktioner i kirkeligt regi (f.eks. sakristantjeneste, organistjeneste) og medlemskab af kirkelige gremier.
- forbud mod at bo i præsteboligen, forbud mod at opholde sig på bestemt område, pålæg om ophold på et anvist eller selvvalgt sted
- den gejstliges økonomiske forhold

Fritagelsen for tjeneste skal tages op til prøve senest en nærmere fastsat dato

VI.3 Tjenstlig undersøgelse og eventuel sag

- § 56 Hvor politianmeldelse er indgivet, skal gennemførelse af en tjenstlig undersøgelse afvente udfaldet af politiets efterforskning og stillingtagen. Det påhviler herefter sagsbehandleren at forelægge spørgsmålet for biskoppen, der træffer afgørelse af, om en tjenstlig undersøgelse skal indledes.
- § 57 Hvor politianmeldelse ikke er indgivet, fordi sagen ikke drejer sig om et forhold, der er strafbart i Danmark, men om grænseoverskridende adfærd, skal sagsbehandleren forelægge spørgsmålet om kirkeretlige sanktioner for biskoppen, der træffer afgørelse af, om en påtale eventuelt skal meddeles eller en tjenstlig undersøgelse indledes.
- § 58 Indberetning til Troslærekongregationen skal ske i henhold til bestemmelserne i kirkeloven samt til de særlige bestemmelser, der i tillæg hertil er gældende.
- § 59 Hvis en tjenstlig sag fører til, at en gejstlig ikke længere kan fortsætte i aktiv tjeneste i Kirken, vil der skulle tages stilling til, hvorledes bispedømmets fortsatte omsorg for ham skal tilrettelægges.

Bemærkninger

Ad § 56-57: En tjenstlig undersøgelse i bispedømmets regi vil være at gennemføre i henhold til kirkelovens can. 1717-1719.

Ad § 58: Jf. Johannes Paul II, motu proprio *Sacramentorum sanctitatis tutela* af 30. april 2001 og Troslærekongregationen, brev af 15. juli 2010 til biskopperne vedrørende kongregationens behandling af en række alvorligere forseelser.

Ad § 59: Som ikke udtømmende eksempler på grundlaget for eventuelt at tage en gejstlig ud af aktiv tjeneste kan nævnes, at han har forgrebet sig seksuelt på en eller flere mindreårige eller gennem gentagen grænseoverskridende adfærd endegyldigt har vist sig uegnet til at have med børn og unge at gøre og/eller uværdig til den tillid og agtelse, som hans embede kræver, eller har bragt sig i en situation, hvor biskoppen ikke finder at kunne tage ansvaret for hans fortsatte tjeneste i en menighed.

VII. Civilretligt forløb

- § 60 Spørgsmål om bispedømmets ydelse af erstatning og godtgørelse for tort skal rejses på den krænkede/forældrenes initiativ.
- § 61 Modtager bispedømmet henvendelse om erstatning og godtgørelse, skal sagsbehandleren opfordre den krænkede/forældrene til uafhængigt af bispedømmet at søge advokatbistand, idet bispedømmet principielt ikke bør rådgive en potentiel modpart i sammenhænge, hvor en interessekonflikt er nærliggende.
- § 62 Der må ikke indgås økonomiske aftaler med en krænket, som i nogen som helst henseende har til formål at forpligte vedkommende til at fortie et overgreb eller til at undlade politianmeldelse.
- § 63 Som udgangspunkt udbetaler bispedømmet kun erstatning og godtgørelse for tort i henhold til modtagen dom. Efter omstændighederne kan bispedømmet dog beslutte at udbetale beløb, uden at der foreligger dom, hvis gældende lovgivning og hidtidig domspraksis efter bispedømmets opfattelse gør det overvejende sandsynligt, at det under en retssag ville blive dømt til at betale en nærmere bestemt erstatning eller godtgørelse for tort.

Bemærkninger

Ad § 60: Det er som udgangspunkt krænkeren, som i givet fald skal betale erstatning og godtgørelse for tort, men det kan ikke på forhånd afvises, at bispedømmet kan tillægges medskyld. Hvis noget sådant er den krænkedes/forældrenes opfattelse, må vedkommende tage initiativ til at rejse spørgsmålet.

Ad § 61: Der kan i den forbindelse henvises til en rapport fra en af Justitsministeren og Socialministeren nedsat arbejdsgruppe, siderne 14-22, der er medtaget som bilag 3.

Ad § 63: Det er bispedømmets opfattelse, at sager om erstatning og godtgørelse skal afgøres i overensstemmelse med dansk lovgivning og domspraksis, men bispedømmet vil ikke kræve af en krænket, at vedkommende skal anlægge sag ved retten for at opnå erstatning eller godtgørelse, hvis bispedømmet må antage, at en sådan sag med overvejende sandsynlighed vil føre til, at det tilpligtes at betale en tilsvarende erstatning eller godtgørelse for tort.

VIII. Forvaltningsmæssige regler

- § 64 Det påhviler sagsbehandleren i samarbejde med bispedømmets arkivar at sikre, at alt skriftligt materiale vedrørende en konkret sag journaliseres, hvad enten det befinder sig i arkivet eller midlertidigt beror hos sagsbehandleren i forbindelse med behandlingen af den pågældende sag. Ved enhver henvendelse om et overgreb eller en grænseoverskridende adfærd oprettes en selvstændig sag, hvor sagsforløbet skal dokumenteres. Skriftligt materiale journaliseres såvel på denne sag som på den pågældende medarbejders personalesag.
- § 65 Alt skriftligt materiale i elektronisk form, der vedrører en sag, skal udskrives og journaliseres.
- § 66 Det påhviler sagsbehandleren at sikre, at materiale, der midlertidigt beror hos ham, opbevares sikkert og utilgængeligt for andre. Når en sag er afsluttet, påhviler det sagsbehandleren at aflevere materialet til arkivaren.
- § 67 Det påhviler endvidere sagsbehandleren at sørge for, at der gøres notat om alle afgørelser og oplysninger vedrørende en sag, der afgives eller modtages mundtligt, medmindre disse oplysninger i øvrigt fremgår af sagens dokumenter. Sådanne notater skal journaliseres som andet skriftligt materiale.
- § 68 Personers anmodning om at få indsigt i dokumenter i en overgrebs sag, der vedrører dem selv, skal som udgangspunkt imødekommes; under hensyn til kirkelovens arkivregler skal anmodning om aktindsigt dog af sagsbehandleren forelægges for generalvikaren, der træffer afgørelse.

Bemærkninger

Ad § 64: Uanset at en sags dokumenter af praktiske grunde befinder sig hos sagsbehandleren, så længe en sag behandles, kræver kirkelovens arkivregler, at de løbende journaliseres, jf. can. 486 §§ 1-3.

Ad § 65: Denne bestemmelse gælder også mails, som modtages eller afsendes, samt vedhæftede filer.

Ad § 67: Efter omstændighederne kan der tillige være behov for, at en part i en overgrebs sag underskriver et sådant notat og dermed bekræfter dets indhold, jf. §§ 1-12 ovenfor vedrørende modtagelse af henvendelser og efterfølgende kontakter med den krænkede/forældrene og den indklagede.

Ad § 68: Der henvises herved til kirkelovens can. 487 § 2 og standardkommentarer hertil. Det bemærkes tillige, at dokumenter kan være klausuleret af andre og i givet fald derfor kun kan læses ved fremmøde og ikke udleveres i fotokopi.

D. Bilagsoversigt

- Bilag 1 Frivillige og private rådgivnings- og behandlingstilbud i Danmark til børn og voksne udsat for seksuelle overgreb.
- Bilag 2 Gennemgang af straffelovens kap. 24, §§ 216 – 236 om forbrydelser mod kønssædeligheden
- Bilag 3 Socialministeriets og justitsministeriets rapport med beskrivelse af de juridiske aspekter i forhold til sager om seksuelle overgreb og ofrenes muligheder for at få rådgivning og støtte

E. Stikordsregister

De anførte tal er sidetal. Se endvidere kapiteloversigten på side 2 ff. Forordet er ikke indekseret

- Accountability 33
- Adfærdskodeks 6, 21, 36
- Advokatbistand 44, 46, 47, 49
- Aktindsigt i egen sag 50
- Anmelderen 37, 40, 42
- Anonym henvendelse 40
- Ansgarstiftelsen 38
- Anvendte begreber 6
- Badeturen 24
- Behandling af krænkere 10, 13, 44
- Belgien 9, 10
- Beredskabsplan fra 2008 38
- Beredskabsplan 35
- Bevidstgørelse 6
- Bisexualitet 13
- Biskoppen 35, 36, 39, 41, 42, 44, 45
- Biskoppens rådgivergruppe 37, 41, 42, 44, 45, 46
- Bispedømmer, andre 41
- Bispedømmet København 35
- Blufærdighedskrænkelse 7
- Boston Globe 10
- Børneattester 29
- Børnehaver, katolske 35
- Børnelokkeren 7
- Børneporno 8
- Cølibatet 14, 32
- Dekorurn 12
- Den katolske Kirke i Danmark 35
- Diskretion 42
- DUK's samværsregler
- Efterforskning 39, 43, 45, 46, 47
- Efteruddannelse af gejstlige og medarbejdere 38
- Ekstern faglig kompetence og hjælp 38, 40, 42, 43, 46
- Enkle regler, de 22
- Ephebofili 7
- Erstatning og godtgørelse for tort 46, 49, 50
- Erstatningshandling 13
- Fagetiske råd, det 38
- Folder 39
- Forbud mod henvendelse til den krænkede 43
- Forebyggelsesplan 35
- Forældelse af strafbart forhold 45, 46
- Forældre 24, 35, 36, 37, 39, 40, 41, 42, 43, 47
- Fotografering 24
- Fritagelse for tjeneste 41, 42, 43, 48
- Frivillige organisationer 35, 40, 43
- Fysisk kontakt med børn og unge 23
- Gejstlige 35
- Generalvikaren 36
- Gennemskuelighed 33
- Goebbels, Joseph 14 (note)
- Grobund for misbrug 14
- Grooming 7
- Grænseoverskridende adfærd 6, 7, 12, 36, 45, 49
- Handling bag ord 9
- Henvendelse, anonym 40
- Henvendelse, mindreårige 40, 41
- Henvendelse, seksuelle overgreb 37, 39
- Homoseksualitet 13, 15
- Indklagede, den 37, 40, 41, 43, 44, 46, 47, 48
- Information af den indklagede 44
- Information af den krænkede/forældrene 43
- Information af menighedsråd m.v. 41, 42, 45, 46, 48
- Informationschefen 38, 46
- Internetbaseret seksuelt misbrug 8, 9
- Intimitet, evne til 13, 18, 20
- Irland 10
- Jenkins, Phil 14 (note)
- John Jay College of Criminal Justice 7 (note), 10
- Jourdain, Stephane 14 (note)
- Journalisering 40, 50
- Jurisdiktion 35
- Justitsministeriet 50
- Katolske børnehaver 35
- Katolske foreninger 35
- Katolske skoler 35
- Kirkelig kultur 14
- Kirkelig medarbejder 35, 36
- Kirkeloven 35, 42, 47
- Kommunen 35, 37, 40, 42, 43, 45, 47
- Kontaktperson 35, 37, 39
- Kontaktpersoner, vejledning til 41
- Koordinator 37
- Krænkedede, den 35, 37, 41, 42, 43
- Krænkeren 35, 49
- Küng, Hans 14 (note)
- Law, Bernard 10
- Leder- og medarbejderuddannelse 26
- Magtmissbrug 6
- Mailadresse, kontaktpersoners
- Medierne 37, 45, 46
- Mentorfunktion for unge præster 20
- Murphy rapporten 10
- Müller, Wunibald 13, 14, 16
- Notatpligt 50
- Offentlige rådgivningsorganer 35, 40, 43
- Offentlighed, den katolske 38, 45, 46
- Ordenssamfund 35, 41
- Ordinarius 35, 36
- Overgreb i familier 7
- Pastoral kontaktperson 44
- Pastorale relation, den 19
- Personalepleje på bispedømmeniveau 33
- Politianmeldelse 35, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47
- Politiet 37, 42, 43, 45, 46
- Præstemøder 6
- Præsteuddannelsen 18
- Pædoofili 7
- Rapport om henvendelse 40, 43, 44
- Relationsarbejde 19

Restssikkerhed 40, 44
Revision af beredskabet 38, 45
Ryan rapporten 10
Rådgivergruppe, se biskoppens rådgivergruppe
Sagsbehandler 35, 37, 38, 39, 41, 42, 43, 46, 50
Samværsregler for DUK 25
Scicluna, Charles J. 11
Screening af præstekandidater 13, 15, 17, 32
Sekretariatsfunktion 37
Seksuelt provokerende børn og unge 24
Seminariestøttegruppen 20
Serviceloven 35, 39, 42, 47
Skoler, katolske 35
Skyld og skam som følelse hos børn 28
Socialministeriet 43, 50
Sprog- og integrationskonsulenten 21
Stedfortrædende sagsbehandler 37, 38, 42
Straffeloven 35, 39, 42, 45, 47
Støtte til præster 20
Sund fornuft og dømmekraft 21
Sårbare og skadede barn, det 24
Talsmand 37, 46
Tavshedspligt 38, 43, 46
Telefon, kontaktpersoners 39
Tillid og agtelse, gejstlige 36, 45
Tjenstlig forpligtelse til indberetning 39
Tjenstlig undersøgelse 49
Troslærekongregationen 49
Tumlekontakt med børn 23
Typer af krænkere 12
Tyskland 10
Uddybende oplysninger 45
Udenlandske præster 21
Udgifter til hjælp til krænkede
Undersøgelsesdommer, kirkeretlig
Undersøgelsesrapporter 8
Ungdomsledere 6, 14
Unge krænkere 8
USA 10, 11
Vidner 40, 48
Økonomiske aftaler med den krænkede 49
Østrig 9, 10

Bilag I

Frivillige og private rådgivnings- og behandlingstilbud i Danmark til børn og voksne udsat for seksuelle overgreb

Rådgivnings- og behandlingstilbud i Danmark til børn og voksne udsat for seksuelle overgreb

Dette bilag indeholder en oversigt over en del af de aktuelle private og frivillige rådgivnings- og behandlingstilbud, som findes til børn og voksne, der har været udsat for seksuelle overgreb.

Den sociale indsats for voksne, der har været udsat for seksuelle overgreb i barndommen, og som har senfølger af overgrebene, er i vidt omfang forankret gennem en række tilbud i frivilligt regi. Indsatsen over for børn og unge, der har været udsat for et seksuelt overgreb, er ikke på samme måde forankret i frivilligt regi, da hjælpen til børn og unge primært ydes ved initiativer og foranstaltninger iværksat af kommunen på baggrund af en undersøgelse og efterfølgende behandlingsmæssig foranstaltning jf. servicelovens §§ 50 og 52, stk. 3, nr.3. Disse initiativer og foranstaltninger er beskrevet i rapportens afsnit 5.

Oversigten er en bruttoliste, der kort beskriver målgruppe, indhold og kontaktoplysninger i de eksisterende tilbud. Der indgår ikke en kvalitetsmæssigt vurdering eller prioritering i beskrivelsen af de enkelte tilbud, og oversigten er således ikke en anbefaling af de enkelte tilbud, der beskrives. Det må generelt anbefales, at børn og unge henvises til behandling hos personer, der uddannelsesmæssigt er autoriseret til at forestå en sådan behandling.

Det skal bemærkes, at der lokalt kan findes behandlings- eller rådgivningstilbud eller initiativer, som ikke fremgår af oversigten.

Oversigt over frivillige/private tilbud

Tilbud til børn og unge

Albahus

Målgruppe

Børn og unge, der udsættes for seksuelle overgreb, samt voksne med følger af seksuelle overgreb i barndommen. Pårørende til seksuelt krænkede mennesker, krænkere, professionelle, der arbejder med problematikker om seksuelle krænkelser, samt studerende.

Tilbud

Rådgivning og behandling.

Åbningstid: 18 timer om ugen.

Organisering

Privat, bemandet af 6 lønnede medarbejdere, 12 frivillige.

Kontaktoplysninger

Prinsesse Maries Allé 14 st.,

1908 Frederiksberg C

Telefon: 33 23 21 23

Åbningstider: Mandag og onsdag: 16-19, tirsdag og fredag: 9-12, torsdag: 9-12 og 16-19.

www.albahus.dk

Børns Vilkår**Målgruppe**

Børn og unge.

Tilbud

Rådgivning – både over telefon (børnetelefonen) og på chat (børnechatten). Bisidderordning, hvor børn og unge får en bisidder, der går med barnet eller den unge til møder hos bl.a. socialforvaltningen.

Organisering

Privat

Kontaktoplysninger

Trekronergade 126F, 2500 Valby

Telefon: 116 111

Åbningstider: Mandag - torsdag: 12-21, fredag: 12-19

www.bornsvilkar.dk

Center for seksuelt misbrugte – Fyn**Målgruppe**

Kvinder, mænd og unge over 18 år samt teenagere (15-17 år), der har været udsat for seksuelle overgreb, pårørende til seksuelt krænkede mennesker samt professionelle, der arbejder med problematikker om seksuelle krænkelser.

Tilbud

Rådgivning,

Åbningstid: 13 timer om ugen.

Organisering

Privat, bemandet af 1 lønnet og 15 frivillige medarbejdere.

Kontaktoplysninger

Kongensgade 72, 1., 5000 Odense C

Telefon: 6614 6633

www.csm-fyn.dk

Kvisten Viborg

Målgruppe

Kvinder og mænd over 18 år og teenagere (15-17 år), der har været udsat for seksuelle overgreb, samt pårørende til seksuelt krænkede mennesker.

Tilbud

Rådgivning, gruppesamtaler.

Åbningstid: 45 timer om ugen.

Organisering

Privat, bemandet af 17 frivillige medarbejdere.

Kontaktoplysninger

Vesterbrogade 1, 8800 Viborg

Telefon: 6070 7257

www.kvistene.dk

Thora Center – Center for seksuelt misbrugte i Danmark

Målgruppe

Børn, teenagere og voksne, der har været udsat for seksuelle overgreb. Desuden pårørende til seksuelt krænkede mennesker, krænkere samt professionelle, der arbejder med problematikker om seksuelle krænkelser.

Tilbud

Telefonrådgivning, rådgivning, behandling.

Åbningstid: 20,5 timer om ugen.

Organisering

Privat, bemandet med 7 lønnede og 5 frivillige medarbejdere.

Kontaktoplysninger

Borgergade 38, 1300 København K

Telefon: 3332 6850

www.thoracenter.dk

KRIS Herning – Kristen rådgivning for incestofre og seksuelt misbrugte

Målgruppe

Teenagere og voksne, der har været udsat for seksuelle overgreb, pårørende til seksuelt krænkede mennesker.

Tilbud

Telefonrådgivning og rådgivning.

Åbningstid: 10 timer om ugen.

Organisering

Privat, bemandet af 1 lønnet og 4 frivillige medarbejdere.

Kontaktoplysninger

Bredgade 55, 1.sal, 7400 Herning

Telefon: 2195 0209

www.kris-dk.dk

Tilbud til voksne

Center for seksuelt misbrugte – Fyn

Målgruppe

Teenagere (15-17 år) og voksne over 18 år, der har været udsat for seksuelle overgreb, pårørende til seksuelt krænkede mennesker samt professionelle, der arbejder med problematikker om seksuelle krænkelser

Tilbud

Rådgivning

Åbningstid: 13 timer om ugen.

Organisering

Privat, bemandet af 1 lønnet og 15 frivillige medarbejdere.

Kontaktoplysninger

Kongensgade 72, 1., 5000 Odense C

Telefon: 6614 6633

www.csm-fyn.dk

ChristineCentret

Målgruppe

Kvinder og mænd, der har været udsat for seksuelle overgreb i barndommen, samt pårørende til seksuelt

krænkede mennesker.

Tilbud

Rådgivningssamtaler og behandling/terapi hos ekstern terapeut.

Åbningstid: 11 timer om ugen.

Organisering

Privat, bemandet af 2 lønnede og 6 frivillige medarbejdere.

Kontaktoplysninger

Helgenæsgade 6, Baghuset 2.sal, 8000 Århus C

Telefon: 8619 9950/2175 1550

www.christinecenteret.dk

CISEM – Center for incestramte & seksuelt misbrugte

Målgruppe

Kvinder og mænd, der har været udsat for seksuelle overgreb i barndommen, samt pårørende til seksuelt krænkede mennesker.

Tilbud

Rådgivning.

Åbningstid: 10 timer om ugen.

Organisering

Privat, bemandet af 8 frivillige medarbejdere.

Kontaktoplysninger

Galstergade 3, 1.tv., 9400 Nørresundby

Telefon: 9817 0150/2066 0150

www.cisem.dk

FrejaCentret

Målgruppe

Kvinder og mænd over 18 år, der har været udsat for seksuelle overgreb, samt teenagere, der har været udsat for seksuelle overgreb, pårørende til seksuelt krænkede mennesker, professionelle, der arbejder med problematikker om seksuelle krænkelser, samt medier og politikere.

Tilbud

Telefonrådgivning og rådgivning.

Åbningstid: 10 timer om ugen. Telefontid 6 timer om ugen, herudover krisetelefon 24 timer i døgnet.

Organisering

Privat, bemandet af 2 lønnede og 3 frivillige medarbejdere.

Kontaktoplysninger

Norgesgade 7, 6700 Esbjerg

Telefon: 7512 9997 / 7516 7441

www.freja-center.dk

Incestcenter Fyn**Målgruppe**

Kvinder og mænd over 18 år, der har været udsat for seksuelle overgreb, pårørende til seksuelt krænkede mennesker samt professionelle, der arbejder med problematikker om seksuelle krænkelser

Tilbud

Telefonrådgivning, rådgivning og behandling.

Leverandør til VISO.

Organisering

Privat, bemandet af 7 lønnede psykologer.

Kontaktoplysninger

Mageløs 1, 2.tv., 5000 Odense C

Telefon: 6311 0712

www.incestcenterfyn.dk

Joan-søstrenes rådgivning i Århus**Målgruppe**

Kvinder, der har været udsat for seksuelle overgreb, samt volds- og voldtægtsramte personer.

Tilbud

Rådgivning.

Åbningstid: 2 timer om ugen.

Organisering

Privat, bemandet af 6 frivillige medarbejdere.

Kontaktoplysninger

Klosterport 5, kld. th, 8000 Århus C

Telefon: 4030 4212

www.joan-soestrene8000.dk

Joan-søstrenes rådgivning i København**Målgruppe**

Kvinder, der har været udsat for vold, voldtægt, incest og/eller seksuel chikane.

Tilbud

Telefonrådgivning, rådgivning, selvhjælpsgrupper.

Åbningstid: 5 timer om ugen.

Organisering

Privat, bemandet af frivillige medarbejdere.

Kontaktoplysninger

Dannerhuset, Nansensgade 1, 1366 København K

Telefon: 3314 7484

www.joan-soestrene.dk

Kolding Selvhjælp – Støttecenter for seksuelt misbrugte**Målgruppe**

Kvinder og mænd over 18 år, der har været udsat for seksuelle overgreb, pårørende til seksuelt krænkede mennesker samt krænkere.

Tilbud

Telefonrådgivning, selvhjælpsgrupper, socialt gruppearbejde.

Åbningstid: 28 timer om ugen.

Organisering

Privat, 2 lønnede medarbejdere og 55 frivillige medarbejdere.

Kontaktoplysninger

Slotsgade 22, 6000 Kolding

Telefon: 7550 7902

www.koldingselvhjaelp.dk

KRIS Fredericia – Kristen rådgivning for incestofre og seksuelt misbrugte**Målgruppe**

Kvinder og mænd over 18 år, der har været udsat for seksuelle overgreb, pårørende til seksuelt krænkede mennesker samt professionelle, der arbejder med problematikker om seksuelle krænkelser.

Tilbud

Telefonrådgivning og rådgivning.

Åbningstid: Centret har ikke fast åbningstid, men rådgivning efter aftale, dog er telefonen åben om dagen med telefonsvarer på.

Organisering

Privat, bemandet af 4 frivillige medarbejdere.

Kontaktoplysninger

Midlertidig adresse:

Fredens Torv 2, 1. sal tv. (Landskontoret i Århus)

Postboks 5023

8100 Århus

Telefon: 8618 3394

www.kris-dk.dk

KRIS Herning – Kristen rådgivning for incestofre og seksuelt misbrugte

Målgruppe

Teenagere og voksne kvinder og mænd over 18 år, der har været udsat for seksuelle overgreb og pårørende til seksuelt krænkede mennesker.

Tilbud

Telefonrådgivning og rådgivning.

Åbningstid: 10 timer om ugen.

Organisering

Privat, bemandet af 1 lønnet og 4 frivillige medarbejdere.

Kontaktoplysninger

Bredgade 55, 1.sal, 7400 Herning

Telefon: 2195 0209

www.kris-dk.dk

KRIS – København

Målgruppe

Kvinder og mænd over 18 år, der har været udsat for seksuelle overgreb, pårørende til seksuelt krænkede mennesker samt professionelle, der arbejder med problematikker om seksuelle krænkelser. .

Tilbud

Telefonrådgivning og rådgivning/behandling, selvhjælpsgrupper.

Åbningstid: 15 timer om ugen.

Organisering

Privat, bemandet af 2 lønnede og 7 frivillige medarbejdere.

Kontaktoplysninger

Sankt Lukas Vej 7 A, 2900 Hellerup

Telefon: 39407294

www.kris-dk.dk

KRIS – Ålborg

Målgruppe

Kvinder og mænd over 18 år, der har været udsat for seksuelle overgreb, pårørende til seksuelt krænkede mennesker samt professionelle, der arbejder med problematikker om seksuelle krænkelser.

Tilbud

Rådgivning.

Åbningstid: 8 timer om ugen.

Organisering

Privat, bemandet af 3 frivillige medarbejdere.

Kontaktoplysninger

Hadsundvej 75, 9000 Ålborg

Telefon: 2611 7294

www.kris-dk.dk

KRIS – Næstved

Målgruppe

Kvinder og mænd over 18 år, der har været udsat for seksuelle overgreb, pårørende til seksuelt krænkede mennesker samt professionelle, der arbejder med problematikker om seksuelle krænkelser.

Tilbud

Rådgivning.

Åbningstid: 11 timer om ugen.

Organisering

Privat, bemandet af 1 lønnet og 5 frivillige medarbejdere.

Kontaktoplysninger

Nordre Farigmagsvej 6b

4700 Næstved

Telefon: 4131 88003

www.kris-dk.dk

KRIS – Århus

Målgruppe

Kvinder over 18 år, der har været udsat for seksuelle overgreb.

Tilbud

Rådgivning.

Åbningstid: 30 timer om ugen.

Organisering

Privat, bemandet af 2 lønnede og 12 frivillige medarbejdere.

Kontaktoplysninger

Fredens Torv 2, 1.sal tv. (Landskontoret i Århus), Postboks 5023, 8100 Århus

Telefon: 8618 3394 / 7022 7294

www.kris-dk.dk

Kvisten Viborg

Målgruppe

Kvinder og mænd over 18 år og teenagere (15-17 år), der har været udsat for seksuelle overgreb, samt pårørende til seksuelt krænkede mennesker.

Tilbud

Rådgivning, gruppesamtaler.

Åbningstid: 45 timer om ugen.

Organisering

Privat, bemandet af 17 frivillige medarbejdere.

Kontaktoplysninger

Vesterbrogade 1, 8800 Viborg

Telefon: 6070 7257

www.kvistene.dk

Kvisten Århus

Målgruppe

Kvinder og mænd over 18 år, der har været udsat for seksuelle overgreb, samt pårørende til seksuelt krænkede mennesker.

Tilbud

Rådgivning, gruppesamtaler.

Åbningstid: 15 timer om ugen.

Organisering

Privat, bemandet af 10 frivillige medarbejdere.

Kontaktoplysninger

Brendstrupvej 72 E, kld. 8200 Århus N

Telefon: 8615 8150/5054 565

www.kvistene.dk

Støttecenter mod incest i Danmark

Målgruppe

Kvinder og mænd over 18 år, der har været udsat for seksuelle overgreb, pårørende til seksuelt krænkede mennesker, professionelle, der arbejder med problematikker om seksuelle krænkelser, samt skoleelever og studerende.

Tilbud

Rådgivning og gruppeterapi/samtaler.

Åbningstid: 30 timer om ugen.

Organisering

Privat, bemandet af 5 lønnede og 11 frivillige medarbejdere.

Kontaktoplysninger

Thorvaldsensvej 3, 1871 Frederiksberg C

Telefon: 3313 6383

www.incest.dk

Thora Center – Center for seksuelt misbrugte i Danmark

Målgruppe

Kvinder og mænd over 18 år, teenagere (15-17 år) samt børn (0-12 år), der har været udsat for seksuelle overgreb. Desuden pårørende til seksuelt krænkede mennesker, krænkere samt professionelle, der arbejder med problematikker om seksuelle krænkelser.

Tilbud

Telefonrådgivning, rådgivning og behandling.

Åbningstid: 20,5 timer om ugen.

Organisering

Privat, bemandet med 7 lønnede og 5 frivillige medarbejdere.

Kontaktoplysninger

Borgergade 38, 1300 København K

Telefon: 3332 6850

www.thoracenter.dk

Aabenraa Selvhjælpscenter

Målgruppe

Kvinder og mænd over 18 år, der har været udsat for seksuelle overgreb, samt pårørende til seksuelt krænkede mennesker.

Tilbud

Telefonrådgivning og selvhjælpsgrupper.

Åbningstid: 28 timer om ugen.

Organisering

Privat, bemandet med 2 lønnede og 23 frivillige medarbejdere.

Kontaktoplysninger

Skibbrogade 21 st., 6200 Aabenraa

Telefon: 7463 1586

www.aabenraa-selvhaelp.dk

Øvrige relevante organisationer**Landsorganisationen Mod Seksuelle Overgreb**

Landsorganisationen Mod Seksuelle Overgreb (LMSO) er en nyoprettet landsorganisation af støttecentre og andre organisationer, hvis hovedopgave er at bekæmpe alle former for seksuelle overgreb ved at aftabuisere, synliggøre, forebygge og afhjælpe følgerne af seksuelle overgreb.

Kontaktinformation

Landsorganisationen har endnu ikke eget sekretariat eller egen adresse, men kan kontaktes ved telefonisk eller skriftlig henvendelse til:

Landsorganisationen mod Seksuelle Overgreb

c/o Kris, Landskontoret i Århus

Fredens Torv 2, 1. sal tv. Postboks 5023, 8100 Århus

Telefon/fax: 8618 3394 eller 7022 7294

e-mail: kris@kris-dk.dk eller til foreningens mailadresse: kontakt@lmso.dk

Hjemmeside

På hjemmesiden www.lmso.dk findes flere oplysninger, bl.a. en adresseliste over de 25 centre/foreninger, der er medlem af landsorganisationen.

BILAG 2

Straffelovens kap. 24 om forbrydelser mod kønssædeligheden, §§ 216 – 236

Fremstillingen i dette bilag er ikke detaljeret og fyldestgørende, men er ment som et hjælpemiddel til den, som ønsker at skabe sig et hurtigt overblik over emnet. Oversigten beskriver alene, om forskellige forhold er strafbare eller ej. Længden af en eventuel straf er et kapitel for sig selv og vil ikke blive beskrevet.

Straffelovens kapitel 24 om forbrydelser mod kønssædeligheden kan groft sagt inddeles i seks tilfældegrupper:

- 1) Voldtægt, opnåelse af samleje ved anden ulovlig tvang eller udnyttelse
- 2) Samleje med børn under 15 år
- 3) Anden kønslig omgængelse end samleje
- 4) Blufærdighedskrænkelser
- 5) Alfonseri, bordeldrift mv.
- 6) Fremstilling, udbredelse og besiddelse af børnepornografi

Denne oversigt omhandler de fire første.

Som hovedregel gælder i dansk ret, at alene forsætlige overtrædelser af straffeloven kan medføre strafansvar. Uagtsomhed straffes kun, når det er særlig hjemlet, se som eksempel Strfl. § 226.¹ Forsæt foreligger, når gerningsmanden har tilstræbt en bestemt følge eller har anset følgen som overvejende sandsynlig. Ved forbrydelser, hvor det er selve handlingen (og ikke en bestemt følge), der kriminaliseres, taler man om *direkte* forsæt, når gerningsmanden handlede med viden om, at de til et strafbart forhold hørende omstændigheder foreligger. Ved *sandsynlighedsforsæt* har gerningsmanden anset det for overvejende (over 50 %) sandsynligt, at disse omstændigheder foreligger. Der tales om *hypotetisk* forsæt, når gerningsmanden anser noget for blot "muligt" (dvs mindre end 50 % sandsynligt), men må antages at ville have handlet på samme måde, selv hvis han havde haft vished. Han har indvilget i risikoen. Grænsen til den grove uagtsomhed er hårfin². Strfl. § 226 betyder, at denne sondring mellem forsæt og uagtsomhed ikke er afgørende for, om der kan straffes, hvis det strafbare består i, at offeret har en bestemt alder. Men det kan have betydning for straffens længde.

Eksempel: en person har samleje med et barn under 15 år. Der er ikke tale om voldtægt, men på grund af barnets alder er handlingen objektivt strafbar. Gerningsmanden forklarer, at han troede, barnet var over 15 år gammel. Hvis retten lægger denne forklaring til grund, kan gerningsmanden ikke straffes for en forsætlig handling og må som udgangspunkt frifindes. Kun hvis det af en eller anden grund kan statueres, at gerningsmanden burde have indset, at barnet var under 15 år, kan det komme på tale at dømme for uagtsomhed efter den særlige bestemmelse i Strfl. § 226. Dømmes der for uagtsomhed udmåles en forholdsvis mindre straf.

Forsøgshandlinger er strafbare på samme måde som fuldbyrdede forbrydelser, men straffen kan nedsættes.

¹ Strfl. § 226. Har i de tilfælde, hvor efter foranstående bestemmelser gerningens strafbarhed afhænger af den krænkede persons fra det normale afvigende åndelige eller legemlige tilstand eller af personens alder, gerningsmanden handlet uden kendskab til pågældendes tilstand eller alder, og handlingen af denne grund ikke kan tilregnes ham som forsætlig, bliver, hvis han dog har handlet uagtsomt, en forholdsmæssig mindre straf at anvende.

² Se nærmere Gorm Toftegaard Nielsen: *Strafferet I* (2008), s. 66 ff.

Man kan sige, at det er "den onde vilje", der får konsekvenser.

Personer, som hjælper med gennemførelsen af en forbrydelse, kan straffes for medvirken.

1) Voldtægt m.v.

Ved fuldbyrdet voldtægt forstås, at krænkeren tiltvinger sig samleje ved vold eller trussel om vold.

Vold omfatter såvel mekanisk tvang, eksempelvis fastholdelse af offeret mens voldtægten gennemføres, som kompulsiv tvang, det vil sige råden over en anden persons vilje ved anvendelse af trusler eller vold, der dog ikke berøver den tvungne enhver evne til viljesudfoldelse.

Trusler om vold kan være trusler om vold over for offeret selv, men også trusler om vold over for tredjemand, fx et familiemedlem eller en ven til offeret, er omfattet

Strafbart er det også, hvis krænkeren skaffer sig samleje ved at hensætte offeret i en tilstand, hvor det ikke kan modsætte sig krænkelsen. Det kan fx ske ved at give offeret bedøvelsesmidler.

Ligeledes er det strafbart at skaffe sig samleje ved at fremsætte trusler om andet end vold. Det kan fx være trusler om at gøre skade på nogens ejendom, trusler om frihedsberøvelse eller trusler om at røbe private oplysninger.

Særligt er der grund til at fremhæve, at personer der arbejder i visse institutioner kan straffes blot for at have samleje med dem, der er optaget i institutionen. Det samme gælder den, det har mindreårige, det vil sige personer *under 18 år*, betroet til undervisning eller opdragelse.

Ved samleje forstås, at mandens penis indføres i kvindens vagina. Det er ikke afgørende, om jomfruhinden evt. er uskadt efter overgrebet, eller om krænkeren har fået sædafgang. Det er selve penetrationen, der gør, at der er tale om samleje.

Det afgørende for, at der kan være tale om voldtægt er, at krænkeren havde forsæt eller populært sagt "den onde vilje" til at gennemføre samleje mod den andens vilje.

Eksempel: Hvis A truer B med vold, hvis ikke hun går i seng med ham, og de derefter har samleje, er der med al sandsynlighed tale om voldtægt. Hvis A truer B med vold, fordi hun har taget hans cykellygter, og de 8 dage efter har samleje, er der med al sandsynlighed ikke tale om voldtægt, fordi den tidligere fremsatte trussel næppe har den nødvendige tidsmæssige sammenhæng med samlejet.

2) Samleje med børn

Bemærk, at hvis overgrebet er sket over for et barn under 15 år,³ er der intet krav om, at samlejet er sket gennem nogen form for tiltvingelse. Alene det at have samleje med et barn under 15 år er strafbart – uanset om barnet er blevet tvunget eller ej. Straffen kan stige til fængsel i 12 år, hvis barnet har været under 12 år.

3) Anden kønslig omgang end samleje

Bestemmelserne om voldtægt og opnåelse af samleje ved forskellige former for udnyttelse finder tilsvarende anvendelse med hensyn til anden kønslig omgængelse end samleje, herunder anden kønslig omgængelse end samleje med en person af samme køn.

Gennemførelsen af det strafbare kan ske på samme måder som beskrevet ovenfor under 1).

Anden kønslig omgængelse end samleje kan f. eks. være analt samleje, oralsex eller indførelse af en finger eller genstand i skede eller anus. Der vil normalt være tale om situationer, hvor der har været direkte

³ Som nævnt under 1) ovenfor kan personer, der har mindreårige, det vil sige personer *under 18 år*, betroet til undervisning eller opdragelse, straffes blot for at have samleje med dem. Præster, lærere, kateketer, lejrledere og lignende vil typisk være omfattet af denne bestemmelse.

berøring mellem i hvert fald den enes kønsdel og den andens legeme. Der skelnes ikke mellem om overgrebet foretages over for en person af modsatte eller af samme køn som krænkeren.

4) Blufærdighedskrænkelse

Blufærdighedskrænkelse kan populært sagt beskrives som en seksuel krænkelse, der hverken består i samleje eller anden kønslig omgang end samleje. Det må dog kræves, at handlingen har relation til det kønslige og har en vis grovhed.

Blufærdighedskrænkelse kan være beluring, befølinger, onani i andres påsyn og meget andet.

Handlingen skal objektivt set være egnet til at krænke blufærdigheden. Derimod er det ikke en betingelse, at offeret rent faktisk følte sig krænket.

Hvis A og B har samleje på offentlig strand, hvor andre personer er til stede, kan det betragtes som blufærdighedskrænkelse, ikke fordi de tilstedeværende nødvendigvis føler sig krænkede, men fordi handlingen i sig selv er egnet til at krænke andre tilstedeværendes blufærdighed.

Handlinger, som sker på offentlige steder, og som ikke er grove nok til at karakteriseres som blufærdighedskrænkelse, kan muligvis straffes efter ordensbekendtgørelsen, udstedt i medfør af politiloven (lov om politiets virksomhed, tidligere politivedtægten).

RAPPORT MED BESKRIVELSE AF DE JURIDISKE ASPEKTER I FORHOLD TIL SAGER OM SEKSUELLE OVERGREB OG OFRENES MULIGHEDER FOR AT FÅ RÅDGIVNING OG STØTTE

SOCIALMINISTERIET OG JUSTITSMINISTERIET
JUNI 2010

Af den tværministerielle arbejdsgruppe, der blev nedsat i april 2010 for at beskrive de juridiske aspekter i forhold til sager om seksuelle overgreb og ofrenes muligheder for at få rådgivning og støtte.

Juni, 2010

Socialministeriet
Holmens Kanal 22
1060 København K
T: 33 92 93 00

Justitsministeriet
Slotholmsgade 10
1216 København K
T: 72 26 84 00

INDHOLD

1. INTRO	4
2. FØLGER AF SEKSUELLE OVERGREB BEGÅET I BARNDOMMEN	6
2.1. Risikoen for senfølger ved seksuelle overgreb begået i barndommen....	6
2.2. Hvad er senfølger af seksuelle overgreb?	6
2.3. Tegn på at et barn eller en ung bliver udsat for seksuelle overgreb.....	7
2.4. Hvordan hjælpes personer, der har været udsat for seksuelle overgreb?9	
3. STRAF OG ERSTATNING	11
3.1. Straf	11
3.1.1. Bestemmelser om straf for seksuelle overgreb	11
3.1.2. Forældelse af strafansvaret	13
3.2. Erstatning.....	14
3.2.1. Krav på erstatning ved seksuelle overgreb	14
3.2.2. Forældelse af erstatningskrav	15
3.3. Gennemførelse af sager om straf og erstatning	16
3.3.1. Anmeldelse af et seksuelt overgreb til politiet.....	16
3.3.2. Behandling af erstatningskrav ved retten	17
3.3.3. Erstatning via staten	18
3.3.4. Advokathjælp mv.	20
4. UNDERRETNINGSPLIGTEN	23
4.1. Den skærpede underretningspligt	23
4.2. Den almindelige underretningspligt	25
4.3. Underretningspligt og tavshedspligt	25
4.4. Afværgepligten i straffeloven.....	26
5. RÅDGIVNING, HJÆLP OG STØTTE EFTER SERVICELOVEN	27
5.1. Børn og unge	27
5.1.1. Rådgivning til børn og unge og deres familier	27
5.1.1.1. Anonym rådgivning	28
5.1.2. Særlig støtte til børn og unge	28
5.2. Voksne.....	32
5.2.1. Rådgivning til personer med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne	32
5.2.2. Tilbud af behandlingsmæssig karakter.....	33
5.3. Hvor kan man henvende sig for at få hjælp?	34
5.3.1. Børn og unge	34
5.3.2. Voksne.....	35
5.4. VISO	37
5.5. Behovet for oplysning om mulighederne for støtte og hjælp	37
6. SAMMENFATNING	38

1. INTRO

Seksuelle overgreb begået mod børn kan være meget traumatiserende oplevelser, der ofte kan sætte dybe spor gennem offerets opvækst og i voksentilværelsen. Bliver man udsat for et seksuelt overgreb, er det vigtigt, at man kender sine rettigheder og muligheder for at modtage hjælp.

Med den megen omtale af seksuelle overgreb begået i den katolske kirke blev det klart, at der ikke var tilstrækkelig viden og klarhed over de gældende regler på området samt overblik over ofrenes muligheder for at få rådgivning og hjælp. Socialministeren og justitsministeren nedsatte derfor den 7. april 2010 en tværministeriel arbejdsgruppe for at afdække disse områder.

Arbejdsgruppen fik til opgave at beskrive de erstatningsretlige og strafferetlige regler i forbindelse med seksuelle overgreb og redegøre for omfanget af underretningspligten i serviceloven. Arbejdsgruppen skulle herudover afdække de muligheder, som ofre for seksuelle overgreb har for at få hjælp ifølge Serviceloven.¹ Denne rapport indeholder arbejdsgruppens redegørelse.

Kapitel 2 indeholder en beskrivelse af de følger, som et seksuelt misbrug begået i barndommen kan have på et offers ungdoms- og voksenliv. En række signaler og symptomer, som kan indikere, at et barn eller en ung bliver seksuelt misbrugt, beskrives, og der redegøres kort for de behandlingsbehov, som personer med senfølger kan have. I *kapitel 3* gennemgås reglerne om straf og erstatning i anledning af seksuelle overgreb mod navnlig børn og unge, herunder hvornår strafansvar og erstatningskrav forældes. Kapitlet indeholder endvidere oplysninger om gennemførelsen af sager om straf og erstatning, herunder om anmeldelse til politiet, muligheder for advokathjælp mv. *Kapitel 4* indeholder en beskrivelse af dels den skærpede underretningspligt for bl.a. offentligt ansatte, dels den almindelige underretningspligt, som alle borgere er underlagt. Sidst i kapitlet beskrives borgernes pligt efter straffeloven til at afværge forbrydelser, der medfører farer for bl.a. menneskers liv eller velfærd. *Kapitel 5* omhandler kommunernes forpligtelse til at tilbyde både rådgivning og hjælp til børn, unge og voksne. Kapitlet indeholder herudover en kort beskrivelse af nogle af de forskellige tilbud, bl.a. kommunale og private, der er til ofre for seksuelt misbrug. *Kapitel 6* indeholder en sammenfatning af redegørelserne i kapitel 2-5.

¹ Rapporten omhandler således ikke de muligheder for rådgivning og behandling, der findes i sundhedssystemet.

Bilag I indeholder en oversigt over de frivillige og private rådgivnings- og behandlingstilbud til børn og voksne udsat for seksuelle overgreb. Bilag II indeholder en oversigt over de relevante myndigheder, som man kan kontakte, hvis man har været udsat for et seksuelt overgreb.

2. FØLGER AF SEKSUELLE OVERGREB BEGÅET I BARNDOMMEN

2.1. Risikoen for senfølger ved seksuelle overgreb begået i barndommen

Undersøgelser viser, at ca. 60 pct. af ofre for seksuelle overgreb i barndommen, vil udvikle senfølger, dvs. følger, der indtræder efter, at den periode, hvor det/de seksuelle overgreb har stået på, er ovre.² Der er mange faktorer, der har betydning for, hvorvidt en person, der har været udsat for et seksuelt overgreb i sin barndom, udvikler senfølger. Særligt tre faktorer spiller en stor rolle:³

- *Overgrebets karakter.* Jo mere alvorligt et overgreb barnet udsættes for, jo større er risikoen for, at barnet eller den unge udvikler senfølger.
- *Tilknytningen til krænkeren.* Risikoen for at udvikle senfølger stiger, hvis overgrebene begås af en person, der har en tæt relation til barnet. Et overgreb begået af en nær slægtning vil ofte medføre en større risiko for udvikling af senfølger end et overgreb begået af en person, som offeret ikke kender.
- *Varigheden.* Jo længere perioden, hvor barnet bliver krænket, er, jo større er risikoen for at udvikle senfølger.

2.2. Hvad er senfølger af seksuelle overgreb?

Personer, der har været udsat for seksuelle overgreb i barndommen, kan ikke karakteriseres med en bestemt diagnose eller sygdom. Ofre for seksuelle overgreb kan udvikle mange forskellige former for senfølger, der har stor betydning for deres psykiske og sociale velbefindende.

Blandt de hyppigst forekommende senfølger kan nævnes posttraumatisk stress forstyrrelse (PTSD), herunder angst og depression. Herudover kan nævnes lavt selvværd, tvangsforestillinger, problemer med krop og seksualitet, spiseforstyrrelser, selvskadende eller seksualiseret adfærd, stofmisbrug og selvmord/selvmodsforsøg.⁴ Der er tale om meget alvorlige lidelser, som kan have meget indgribende konsekvenser for de pågældendes familie- og arbejdsliv.

² Fergusson & Mullen 1999, p. 89.

³ Fergusson & Mullen 1999, p. 89.

⁴ Fergusson & Mullen 1999, p. 92.

Mange ofre for seksuelle overgreb beskytter sig selv psykisk ved at fortrænge de ubehagelige, smertefulde og ydmygende oplevelser, som de seksuelle overgreb har medført. Erindringerne vil dog sjældent fuldstændig forsvinde og kan dukke op, når offeret mindst venter det. Fortrængningen er en forsvarsreaktion, som på længere sigt kan påføre offeret psykiske lidelser.

Personer, der lider af senfølger efter seksuelle overgreb, er ofte socialt isoleret.⁵ Mange har som led i de seksuelle krænkelser oplevet svigt i barndommen og har derfor svært ved at etablere, opretholde og udvikle sociale relationer. Følgevirkningerne efter seksuelle overgreb i barndommen kan ofte give vanskeligheder med at opretholde en stabil arbejdsmarkedstilknytning og med at indgå i almindelige familiære relationer til en partner/ægtefælle/børn. Hvis overgrebene har fundet sted inden for familien, kan offeret tillige have et dårligt forhold til forældre, søskende og andre slægtninge, der kan have reageret negativt på 'afsløringen', eller som, offeret føler, har svigtet ved ikke at have grebet ind over for det seksuelle overgreb. Senfølger fra seksuelle overgreb i barndommen giver således ofte ofrene problemer med at opretholde en normal tilværelse med arbejde, familie og venner.⁶

2.3. Tegn på at et barn eller en ung bliver udsat for seksuelle overgreb

Som nævnt oplever ca. 60 procent af alle, der har været udsat for seksuelle overgreb i barndommen, senfølger på grund af overgrebet. Det er derfor vigtigt, at der gribes hurtigt ind, hvis man står med en mistanke om, at et barn eller en ung bliver udsat for seksuelle overgreb, så barnet eller den unge kan få den nødvendige hjælp og behandling og dermed de rette værktøjer til at bearbejde sine oplevelser.

Børn og unge, der udsættes for seksuelle overgreb, udviser ikke en bestemt type symptomer eller en bestemt adfærd, og det kan derfor være svært at se, om et barn eller en ung bliver seksuelt misbrugt. Det er ofte forbundet med skyld og skam for barnet at afsløre de seksuelle overgreb, og derfor vælger mange børn og unge at tie om overgrebene. Det er derfor vigtigt at være opmærksom på de signaler, børnene via deres opførsel og væremåde udviser. Videnscenter for Sociale Indsatser ved Seksuelle Overgreb mod børn (SISO) har udarbejdet følgende liste over tegn og signaler, som kan

⁵ Barlach 2007.

⁶ Eriksen 2010, s. 18.

indikere, at et barn er eller har været udsat for seksuelle overgreb.⁷ Det skal nævnes, at signalerne ikke er entydige, og at de kan have andre årsager end seksuelle overgreb.

Ændring af adfærd og påfaldende seksuel adfærd

Har man kendt barnets tidligere adfærd, og oplever man pludselig ændringer, der bekymrer en, bør man reagere. Hvis det seksuelle overgreb har stået på i årevis, vil man dog ikke nødvendigvis opleve nogen ændring i barnets adfærd.

Et barn, der har været udsat for seksuelle overgreb, kan vise det ved avancerede seksuelle lege og ved at sende seksuelle signaler til voksne. Årsagen hertil er bl.a., at disse børn blander kontakt og seksuel kontakt sammen, fordi de ikke kender forskellen.

Angstreaktioner og søvnløshed

Et barn, der er udsat for seksuelle overgreb, og som føler, at det ikke kan tale med andre om det, lever i en følelsesmæssig spænding. Det kan vise sig ved pludselig og tilsyneladende ubegrundet gråd eller angstreaktioner. Søvnløshed kan herudover være et symptom, som den voksne bør reagere på, hvis barnet ikke tidligere har lidt af søvnløshed.

Fysiske symptomer

Det er samtidig vigtigt, at man er opmærksom på de fysiske symptomer, da disse kan være en direkte følge af et seksuelt misbrug. Disse symptomer kan bl.a. være mærker/irritation/blødninger ved kønsorganer, munden eller endetarmsåbning, ubehag når barnet tisser eller har afføring, underlivssmerter eller ufrivillig vandladning eller afføring.

Depression og selvdestruktiv adfærd

Et barn, der har været udsat for seksuelle overgreb kan opleve stor ensomhed, der kan resultere i depressive reaktioner, hvor det lukker af for omverdenen og er ked af det. Hos de lidt større børn vil man nogle gange kunne se depressionen føre til selvmordstanker eller anden selvdestruktiv opførsel, hvor barnet f.eks. skærer i sig selv med kniv, brænder sig selv og lignende. Det er derfor vigtigt, at den voksne er opmærksom på, om barnet eller den unge virker depressiv og lukker sig inde i sig selv.

⁷ Listen over signaler på børns mistrivsel pga. seksuelle overgreb stammer fra pjecen "Seksuelle overgreb og fysisk/psykisk vold. Inspirationskatalog til udarbejdelse af et skriftligt kommunalt beredskab" (SISO, 2010).

Aggressivitet og hyperaktivitet

Nogle børn vil reagere på overgrebet ved at blive aggressive over for andre børn og voksne og eventuelt have uforklarlige raserianfald. Det kan også resultere i fysiske angreb på andre. Andre børn reagerer med hyperaktivitet, hvor det ustandselig skifter aktivitet i et meget højt og uligevægtigt tempo.

Regression - stemmeføring - adfærd

Regression vil sige, at barnet "går tilbage i udvikling" og pludselig får nogle adfærdstræk, det ellers var vokset fra. Et signal om, at et barn har været udsat for et seksuelt overgreb, kan således være, at barnet tisser i sengen, har afføring i bukserne, taler med (over)barnlig stemme eller går helt i baglås i ellers kendte situationer.

Manglende selvværdsfølelse og spiseforstyrrelser

Et barn, der har været udsat for seksuelle overgreb, synes dårligt om sig selv og får en mindre selvværdsfølelse. Udvikling af en spiseforstyrrelse kan ligeledes være et signal om, at barnet bliver seksuelt misbrugt.

2.4. Hvordan hjælpes personer, der har været udsat for seksuelle overgreb?

Seksuelle overgreb er ubehagelige, smertefulde og ydmygende for dem, der er ofre for dem. Derfor er det vigtigt, at personer, der har været udsat for seksuelle overgreb, får tilbudt behandling for på den måde at få hjælp til at ændre eventuelle uhensigtsmæssige tanke- og handlemønstre, der er opstået som følge af de seksuelle krænkelser.

Omverdenens reaktioner har stor betydning for barnet. Det er derfor vigtigt, at barnets nærmeste pårørende modtager rådgivning og eventuel krisebehandling, så de styrkes og kan hjælpe barnet med at takle dets traumatiske oplevelser.

Personer, der har været udsat for seksuelle overgreb, er som nævnt ikke en gruppe med en fælles diagnose eller med et sæt fælles problemer. Både den tidsmæssige afstand til overgrebet, overgrebets karakter, tilknytningen til krænkeren samt varigheden af krænkelsen har betydning for, hvilken situation ofrene står i. Ofrene lider således af forskellige sammensatte problemer, og det er derfor vigtigt, at der eksisterer flere forskellige typer af behandlingstilbud.

Under alle omstændigheder er det helt essentielt, at der i alle tilfælde sker en behandling og bearbejdning af de seksuelle overgreb. Hvis der er tale om børn, kan det ligeledes

være aktuelt med krisehjælp for hele familien. De, der lider af nogle af de typiske senfølger så som posttraumatisk stress, angst, depression og seksualiseret adfærd, har ofte brug for en periode med professionel terapi hos en psykiater, psykolog eller psykoterapeut, før andre indsatser som gruppeterapi, selvhjælpsgrupper mv. vil have nogen positiv effekt.

Det er herudover helt essentielt, at personer, der har været udsat for seksuelle overgreb, bliver oplyst og får rådgivning om, hvor de kan henvende sig for at få hjælp til deres problemer. Det er samtidig vigtigt, at de pårørende tilbydes støtte, da de kan lide under deres partners, forældres eller barns senfølger. Hjælpeforanstaltningerne bør derfor i nogle tilfælde have et bredt perspektiv og ikke udelukkende have fokus på behandling af den krænkede person.

Se bilag I for en oversigt over de private og frivillige tilbud, hvor man kan henvende sig og modtage rådgivning og støtte.

3. STRAF OG ERSTATNING

3.1. Straf

3.1.1. Bestemmelser om straf for seksuelle overgreb

Straffeloven⁸ indeholder i kapitel 24 om forbrydelser mod kønssædeligheden en række bestemmelser, som sigter til at beskytte bl.a. børn og unge mod seksuelle overgreb.

Nedenfor følger en gennemgang af de bestemmelser i straffeloven, som er særligt relevante i denne forbindelse.

Straffelovens § 216:

Voldtægt er, hvis en person tiltvinger sig samleje ved vold eller trussel om vold. Straffen for voldtægt er fængsel i indtil 8 år. Med vold sidestilles hensættelse i en tilstand, i hvilken den pågældende er ude af stand til at modsætte sig handlingen (f.eks. bedøvelse af offeret).

Har voldtægten haft en særlig farlig karakter, eller foreligger der i øvrigt særligt skærpende omstændigheder, kan straffen stige til fængsel i indtil 12 år. Skærpende omstændigheder kan f.eks. være, at der er brugt våben i forbindelse med voldtægten, at voldtægten er begået af flere i forening, eller at offeret er blevet påført (betydelige) skader.

Straffelovens § 217:

En person, der har skaffet sig samleje ved anden ulovlig tvang end vold eller trussel om vold, straffes med fængsel i indtil 4 år.

Anden ulovlig tvang (jf. straffelovens § 260) kan f.eks. være trusler om betydelig tingsskade, frihedsberøvelse, offentliggørelse af forhold, der hører privatlivet til, eller anmeldelse af et strafbart forhold.

Straffelovens § 222:

Den, der har samleje med et barn under 15 år, straffes med fængsel i indtil 8 år.

Har barnet været under 12 år, eller har gerningsmanden skaffet sig samlejet ved tvang eller fremsættelse af trusler, kan straffen stige til fængsel i indtil 12 år.

⁸ Lovbekendtgørelse nr. 1034 af 29. oktober 2009, som ændret ved lov nr. 1107 af 1. december 2009.

Straffelovens § 219:

En person, der er ansat eller tilsynsførende ved bl.a. børne- eller ungdomshjem, straffes med fængsel i indtil 4 år, hvis den pågældende har samleje med nogen, der er optaget i institutionen.

Straffelovens § 223:

En person, som har samleje med en person under 18 år, der er den pågældendes adoptivbarn, stedbarn eller plejebarn eller er betroet den pågældende til undervisning eller opdragelse, straffes med fængsel i indtil 4 år.

En person, som under groft misbrug af en på alder og erfaring beroende overlegenhed forfører en person under 18 år til samleje, straffes ligeledes med fængsel i indtil 4 år.

Samlet gælder for alle de ovennævnte bestemmelser, at der ved samleje forstås indførelse af mandens penis i kvindens skede.

Straffelovens §§ 224 og 225:

Det følger af straffelovens §§ 224 og 225, at alle de bestemmelser om voldtægt mv., som er nævnt ovenfor, finder tilsvarende anvendelse med hensyn til anden kønslig omgængelse end samleje, herunder anden kønslig omgængelse med en person af samme køn.

Anden kønslig omgængelse end samleje kan f.eks. være analt samleje, oralsex eller indførelse af en finger eller genstand i skede eller anus. Der vil normalt være tale om situationer, hvor der har været direkte berøring mellem i hvert fald den enes kønsdel og den andens legeme.

Straffelovens § 232:

Ud over muligheden for at straffe visse tilfælde af samleje og anden kønslig omgængelse end samleje er der i medfør af § 232 mulighed for at straffe en person, der ved uterligt forhold krænker blufærdigheden eller giver offentlig forargelse. Et sådant forhold straffes med bøde eller fængsel i indtil 4 år.

Der skal være tale om et "uterligt" forhold, hvilket indebærer, at forholdet skal have relation til det kønslige (seksuelle) og være af en vis grovhed, uden at det nødvendigvis skal være utugtigt. Ved utugtigt forstås typisk samleje eller samlejelignende forhold med en eller flere partnere.

Der stilles efter retspraksis ikke noget krav om, at nogens blufærdighed rent faktisk er krænket. Det anses for tilstrækkeligt, at handlingen har været egnet til at krænke blufærdigheden.

Bestemmelsen omfatter bl.a. visse befølinger, fotografering eller beluring af afklædte personer, uterlige opfordringer og blottelse af kønsdele eller samleje mv. i andres påsyn.

3.1.2. Forældelse af strafansvaret

Der gælder ingen egentlige frister for anmeldelse af strafbare forhold, men en forbrydelse vil på et tidspunkt blive forældet. Hvis der indtræder forældelse, medfører det, at forbrydelsen ikke længere kan straffes.

Forældelsesfristen fremgår af straffelovens § 93, der lyder således:

Straffelovens § 93

”§ 93. Forældelsesfristen er

- 1) 2 år, når der ikke er hjemlet højere straf end fængsel i 1 år for overtrædelsen.*
- 2) 5 år, når der ikke er hjemlet højere straf end fængsel i 4 år.*
- 3) 10 år, når der ikke er hjemlet højere straf end fængsel i 10 år.*
- 4) 15 år, når der ikke er hjemlet højere straf end fængsel på bestemt tid.*

Stk. 2. ...

Stk. 3. For overtrædelse af denne lovs § 223, stk. 1, og §§ 224 og 225, jf. § 223, stk. 1, er forældelsesfristen i intet tilfælde mindre end 10 år.

Stk. 4. Har nogen ved samme handling begået flere lovovertrædelser, for hvilke der efter stk. 1-3 gælder forskellige forældelsesfrister, skal den længste af disse frister anvendes med hensyn til samtlige overtrædelser.”

Udgangspunktet er, at forældelsesfristen regnes fra den dag, hvor den strafbare virksomhed (dvs. overgrebet/misbruget) er ophørt, jf. straffelovens § 94, stk. 1. Men for alle de typer af overgreb, som er omtalt ovenfor – undtagen blufærdighedskrænkelse, jf. § 232 – gælder, at forældelsesfristen tidligst regnes fra den dag, hvor den forurettede fylder 18 år, jf. § 94, stk. 4.

Det betyder f.eks., at forældelsesfristen for samleje eller anden kønslig omgængelse med et barn under 15 år (hvor loven giver mulighed for at straffe med fængsel i op til 8 år) er 10 år regnet fra den dag, hvor forurettede fylder 18 år. Forældelsesfristen for voldtægt (hvor loven også giver mulighed for at straffe med fængsel i op til 8 år) er også 10 år, og

hvis forurettede er under 18 år på det tidspunkt, hvor voldtægten bliver begået, løber de 10 år fra den dag, hvor forurettede fylder 18 år.

Forældelsesfristen afbrydes, når gerningsmanden gøres bekendt med en sigtelse mod vedkommende for den pågældende forbrydelse.

3.2. Erstatning

3.2.1. Krav på erstatning ved seksuelle overgreb

Et offer for en sædelighedsforbrydelse (dvs. et seksuelt overgreb) kan af gerningsmanden kræve erstatning for skader, der er en følge af forbrydelsen, efter dansk rets almindelige regler om erstatning. Det betyder bl.a., at erstatningen udmåles efter reglerne i erstatningsansvarsloven.

Det følger af erstatningsansvarsloven, at der kan tilkendes erstatning for tabt arbejdsfortjeneste, helbredelsesudgifter og andet tab som følge af skaden samt godtgørelse for svie og smerte. Hvis skaden har haft varige følger, kan der tillige tilkendes godtgørelse for varigt mén samt erstatning for tab eller forringelse af erhvervsevne. Herudover kan der tilkendes godtgørelse for tort.

I praksis vil der i sager om sædelighedsforbrydelser typisk være tale om tilkendelse af godtgørelse for tort.

Efter erstatningsansvarslovens § 26, stk. 1, skal den, der er ansvarlig for en retsstridig krænkelse af en andens frihed, fred, ære eller person, betale den forurettede godtgørelse for tort. Overtrædelse af en af de straffelovsbestemmelser, der er nævnt under afsnit 3.1.1, vil være en retsstridig krænkelse, hvis forholdet er af en vis grovhed.

Størrelsen af godtgørelsen for tort i anledning af seksuelle overgreb blev forhøjet ved en lovændring i 2001⁹ med virkning for forhold begået efter den 1. januar 2002. Det fremgår af lovens forarbejder, at ændringen som udgangspunkt skulle føre til en fordobling af godtgørelsesbeløbene i forhold til det hidtidige niveau.

For så vidt angår voldtægt var udgangspunktet for tilkendelse af tortgodtgørelse før lovændringen i 2001, at forurettede ved forsøg på voldtægt blev tilkendt en godtgørelse i størrelsesordenen 15.000-20.000 kr., og at forurettede ved fuldbyrdet voldtægt blev tilkendt en godtgørelse for tort i størrelsesordenen 30.000-35.000 kr., der i ganske

⁹ Lov nr. 463 af 7. juni 2001.

særlige tilfælde kunne stige op til 40.000-45.000 kr. Udgangspunktet efter lovændringen i 2001 er, at forurettede ved forsøg på voldtægt tilkendes en godtgørelse i størrelsesordenen 30.000-40.000 kr., og at forurettede ved fuldbyrdet voldtægt tilkendes en godtgørelse for tort i størrelsesordenen 60.000-70.000 kr., der i ganske særlige tilfælde kan stige op til 80.000-100.000 kr. Det fremgår i øvrigt af lovens forarbejder, at fastsættelsen af tortgodtgørelse fortsat skal ske ud fra en samlet vurdering af de konkrete omstændigheder i den enkelte sag.

Anden kønslig omgængelse end samleje omfatter en meget forskelligartet gruppe af sager, og godtgørelse for tort fastsættes i hvert enkelt tilfælde på grundlag af sagens konkrete omstændigheder.

For så vidt angår godtgørelse for tort til børn, der har været udsat for seksuelle overgreb, fremgår det af retspraksis, at der ved fastsættelsen af godtgørelsen bl.a. lægges vægt på overgrebenes grovhed, barnets alder, aldersforskellen mellem gerningsmanden og barnet, de psykiske og fysiske følger for barnet og varigheden af den periode, hvor overgrebene har fundet sted.

3.2.2. Forældelse af erstatningskrav

Krav på erstatning og godtgørelse forældes (dvs. bortfalder) efter reglerne i forældelsesloven¹⁰, der trådte i kraft den 1. januar 2008.

Det følger af forældelseslovens § 3, stk. 1, at forældelsesfristen som udgangspunkt er 3 år. Forældelsesfristen for krav på erstatning eller godtgørelse for skade forvoldt ved bl.a. seksuelle overgreb regnes fra tidspunktet for skadens indtræden, jf. lovens § 2, stk. 4.

Efter forældelseslovens § 3, stk. 2, kan forældelsesfristen suspenderes ved utilregnelig (dvs. undskyldelig) ukendskab til kravet eller skyldneren. Forældelseslovens § 14 indeholder endvidere en tillægsfrist for fordringshaveren (dvs. den person, der har et krav) på 1 år i tilfælde, hvor den pågældende på grund af forskellige typer af hindringer har været afskåret fra at afbryde forældelsen. Forældelse indtræder dog senest 30 år efter den skadevoldende handlingens ophør for krav på erstatning eller godtgørelse i anledning af personskade, jf. lovens § 3, stk. 3, nr. 1.

Forældelsesfristen kan afbrydes på flere måder. Afbrydelse kan f.eks. ske ved, at fordringshaveren foretager retslige skridt mod skyldneren, jf. lovens § 16, stk. 1. Når

¹⁰ Lov nr. 522 af 6. juni 2007 om forældelse af fordringer.

forældelsen afbrydes, løber en ny forældelsesfrist, hvis længde bestemmes efter forældelseslovens regler, jf. lovens § 19, stk. 1.

Forældelseslovens § 13 indeholder særlige regler for så vidt angår krav, der udspringer af strafbart forhold. Udløb af forældelsesfristen er således ikke til hinder for, at det under en straffesag, hvor tiltalte findes skyldig, kan pålægges tiltalte at betale erstatning eller godtgørelse til forurettede i anledning af det strafbare forhold. Et sådant krav kan også gøres gældende under et særskilt søgsmål, der anlægges inden 1 år efter endelig afgørelse i en straffesag, hvor tiltalte er fundet skyldig, eller inden 1 år efter skyldnerens vedtagelse af bøde eller anden strafferetlig sanktion.

Det følger af forældelseslovens § 30, stk. 1, at forældelseslovens regler ikke kun omfatter krav opstået efter lovens ikrafttræden den 1. januar 2008, men også krav, der er opstået forud herfor, medmindre kravet allerede før lovens ikrafttræden var forældet efter de hidtil gældende regler (se straks nedenfor). Der gælder dog en overgangsperiode på 3 år, dvs. indtil den 1. januar 2011, hvor forældelse kun indtræder, hvis dette tillige følger af de hidtidige regler. I denne overgangsperiode anvendes det seneste af de tidspunkter for forældelsens indtræden, der følger af henholdsvis forældelsesloven og de hidtil gældende regler.

Efter de hidtil gældende regler er forældelsesfristen for krav på erstatning for skade, der er tilføjet ved et seksuelt overgreb, og hvor gerningsmanden under offentlig straffesag pålægges straf, 20 år regnet fra det tidspunkt, hvor skadelidte har fået sådan kundskab, at vedkommende bliver i stand til at gøre sit krav gældende ved dansk domstol, jf. § 16 i lov om ikrafttræden af borgerlig straffelov m.m. Hvis gerningsmanden ikke pålægges straf, er forældelsesfristen 5 år.

3.3. Gennemførelse af sager om straf og erstatning

3.3.1. Anmeldelse af et seksuelt overgreb til politiet

I Danmark findes der ikke en almindelig pligt til at anmelde forbrydelser til politiet. Se dog afsnit 4.4 om afværgepligten efter straffelovens § 141.

Hvis man vælger at anmelde et seksuelt overgreb til politiet, iværksætter politiet efterforskning, hvis der er rimelig formodning om, at et strafbart forhold (som forfølges af det offentlige) er begået, jf. retsplejelovens¹¹ § 742, stk. 2.

Efter en sag er anmeldt til politiet, er det politiet, der træffer afgørelse om sagens videre forløb, jf. bl.a. retsplejelovens §§ 721, 722 og 749. Politiet kan f.eks. afvise en indgivet anmeldelse, hvis politiet ikke finder grundlag for at indlede efterforskning, eller indstille efterforskning, hvis politiet ikke finder grundlag for at fortsætte en påbegyndt efterforskning. Politiet underretter i givet fald den forurettede (dvs. offeret for det seksuelle overgreb) om det.

Hvis efterforskningen medfører, at der er grundlag for at føre sagen som en straffesag for retten, vil anklagemyndigheden også underrette den forurettede herom, jf. retsplejelovens § 741 f.

3.3.2. Behandling af erstatningskrav ved retten

Politiet og anklagemyndigheden skal i fornødent omfang vejlede den forurettede, bl.a. om vedkommendes retsstilling, straffesagens gang og om muligheden for at få påkendt borgerlige (civile) krav – navnlig erstatningskrav – under straffesagen.¹²

Den forurettede kan som udgangspunkt vælge mellem, om et erstatningskrav skal gøres gældende under selve straffesagen eller under en civil sag (se dog afsnit 3.3.3 om erstatning via staten). De fleste vælger at gøre erstatningskravet gældende under straffesagen. Både anklagemyndigheden og retten kan imidlertid afvise at forfølge kravet under straffesagen, bl.a. hvis kravet ikke kan forfølges uden væsentlig ulempe, eller hvis retten finder, at oplysningerne er ufuldstændige. Hvis anklagemyndigheden eller retten afviser at forfølge kravet, står det den forurettede frit for at anlægge en civil sag om kravet.

Under en *straffesag* har forurettede ikke partsstatus, men er omfattet af andre regler, navnlig reglerne om vidner. Retsplejeloven tillægger dog forurettede en række særlige beføjelser, bl.a. har forurettede adgang til at få beskikket en advokat, jf. afsnit 3.3.4 om advokathjælp mv.

¹¹ Lovbekendtgørelse nr. 1053 af 29. oktober 2009 om rettens pleje med senere ændringer (retsplejeloven).

¹² Jf. retsplejelovens § 741 e, stk. 1, og bekendtgørelse nr. 1108 af 21. september 2007 om politiets og anklagemyndighedens pligt til at vejlede og orientere forurettede i straffesager og til at udpege en kontaktperson for forurettede.

I en *civil sag* har den forurettede partsstatus (som sagsøger). Blandt de væsentlige forskelle i forhold til forurettedes status under en straffesag kan nævnes, at en part i en civil sag ikke har en egentlig pligt til at afgive forklaring for retten, jf. retsplejelovens § 168.¹³ Herudover kan nævnes, at en part har ret til selv at føre bevis i sagen, f.eks. ved at afhøre vidner og ved at fremlægge dokumenter¹⁴, jf. retsplejelovens §§ 183, 351, 353, 355 og 365.

Den forurettede skal i en civil sag selv foreløbig betale for de omkostninger, der er forbundet med processuelle skridt (dvs. rettergangsskridt), som forurettede har foretaget eller anmodet om, jf. retsplejelovens § 311, stk. 1. Hvis den forurettede ønsker bistand af en advokat, må forurettede også selv (foreløbig) betale omkostningerne hertil, jf. dog afsnit 3.3.4 nedenfor. Den tabende part skal som hovedregel erstatte de udgifter, retssagen har påført modparten. Bestemmelse herom træffes af retten – som regel i forbindelse med sagens afgørelse, jf. retsplejelovens §§ 312-314.

3.3.3. Erstatning via staten

Staten udbetaler erstatning og godtgørelse til personer, der har lidt personskade i forbindelse med en overtrædelse af straffeloven, hvis skaden ikke godtgøres af andre (f.eks. skadevolderen eller et forsikringselskab), jf. offererstatningslovens §§ 1 og 7. Det er Erstatningsnævnet, som behandler ansøgninger om erstatning efter offererstatningsloven.

Politiet skal vejlede en skadelidt om retten til at få erstatning efter denne lov, jf. lovens § 10, stk. 3.

Erstatningens størrelse fastsættes efter reglerne i erstatningsansvarsloven, jf. offererstatningslovens § 6 a. Se nærmere om erstatningsansvarsloven i afsnit 3.2.1.

Der er en række betingelser, der skal være opfyldt, for at staten kan udbetale erstatning:

Anmeldelse til politiet uden unødigt ophold

Staten udbetaler som udgangspunkt alene erstatning, hvis forbrydelsen uden unødigt ophold (dvs. inden for 24 timer) er anmeldt til politiet, jf. offererstatningslovens § 10, stk. 1.

¹³ Ved bevisbedømmelsen kan retten dog tillægge en parts unkladelse af at udtale sig virkning til fordel for modparten (processuel skadevirkning), jf. retsplejelovens § 344, stk. 2.

¹⁴ I praksis får forurettede også adgang til at føre særskilt dokumentbevis for kravet under en straffesag.

Erstatningsnævnet har mulighed for at fravige udgangspunktet, hvis forholdene taler for det. Efter praksis ser nævnet f.eks. i almindelighed bort fra, at en anmeldelse ikke er indgivet uden unødigt ophold, hvis det – trods den sene anmeldelse – lykkes at pågribe og retsforfølge gerningsmanden. Herudover ser nævnet – i sager hvor en mindreårig udsættes for et seksuelt overgreb – som regel bort fra 24-timersreglen, hvis blot politianmeldelse foretages inden for rimelig tid efter, at den mindreåriges forældre, andre nærtstående eller ansvarlige voksne har fået kendskab til overgrebet.

Påstand om erstatning under en eventuel straffesag

Det er endvidere udgangspunktet, at der i forbindelse med en eventuel straffesag mod skadevolderen skal nedlægges påstand om erstatning, jf. offererstatningslovens § 10, stk. 1. Erstatningsnævnet har dog også her mulighed for at fravige udgangspunktet, hvis forholdene taler for det.

Det bemærkes, at det er Erstatningsnævnets opfattelse, at hvis skadelidte ikke nedlægger påstand om erstatning (eller tager forbehold herfor) under straffesagen, så er nævnet som udgangspunkt afskåret fra efter straffesagens afslutning at tilkende skadelidte erstatning, uanset at skadelidte efterfølgende opnår en civil dom om erstatning. Dette gælder dog ikke, såfremt skadelidte ikke har været repræsenteret af en advokat under straffesagen. I disse tilfælde dispenserer nævnet efter offererstatningslovens § 10, stk. 2, og behandler skadelidtes krav.

Det er derimod ikke en betingelse for, at Erstatningsnævnet kan tilkende erstatning, at kravet er fastslået ved dom, hvis sagen ikke har ført til en straffesag.

Erstatningsnævnet kan i øvrigt godt tilkende skadelidte erstatning, selv om anklagemyndigheden eller retten har afvist at forfølge kravet under en straffesag, jf. afsnit 3.3.1 ovenfor. Det afgørende er, at skadelidte har nedlagt påstanden om erstatning.

Frist for indgivelse af ansøgning til Erstatningsnævnet

Erstatningsnævnet kan ikke behandle en ansøgning om erstatning, der er indgivet over 2 år efter, at lovovertrædelsen er begået, medmindre der foreligger særlige grunde, jf. offererstatningslovens § 13.

Efter nævnets praksis regnes fristen normalt først fra det tidspunkt, hvor der foreligger endelig dom i sagen eller, hvis sagen ikke har været behandlet ved domstolene, fra efterforskningen er afsluttet. Hvis ansøgeren var mindreårig, da lovovertrædelsen blev

begået, er Erstatningsnævnet mere tilbøjelige til at se bort fra 2-årsfristen, som så i visse tilfælde først regnes fra den dag, hvor den skadelidte fyldte 18 år.

3.3.4. Advokathjælp mv.

I straffesager om bl.a. de straffelovsbestemmelser, der er nævnt i afsnit 3.1.1, har den forurettede som udgangspunkt mulighed for at få beskikket en advokat, der kan bistå den pågældende under sagen, jf. retsplejelovens § 741 a. Politiet vejleder den forurettede om muligheden for at få beskikket en advokat, jf. retsplejelovens § 741 b.

I civile sager om erstatning i anledning af seksuelle overgreb kan den forurettede søge advokathjælp efter reglerne om offentlig retshjælp eller fri proces. Det er også i nogle tilfælde muligt at føre sagen efter særlige procesregler, hvor der ikke – eller i mindre grad – er behov for advokatbistand. De forskellige muligheder er beskrevet nærmere nedenfor.

Offentlig retshjælp

Der opereres med tre trin for offentlig retshjælp.¹⁵ Enhver har ret til at få helt grundlæggende (og gratis) mundtlig rådgivning om juridiske spørgsmål af betydning for en tvist og om de praktiske og økonomiske muligheder for at gå videre med en sag (trin 1).

Forurettede, som opfylder de økonomiske betingelser for at få fri proces (se herom nedenfor), har endvidere ret til delvis gratis retshjælp i form af rådgivning og udfærdigelse af enkelte skriftlige henvendelser, herunder ansøgning om fri proces mv. (trin 2). Udgiften til advokater for retshjælp på trin 2 udgør 930 kr. (inkl. moms) i 2010. Heraf betaler staten 75 procent, mens den forurettede betaler resten.

Når der foreligger en tvist, og der skønnes at være udsigt til, at sagen ved yderligere bistand fra en advokat vil kunne afsluttes forligsmæssigt, har den forurettede endvidere ret til delvis gratis retshjælp ved advokat (trin 3). Udgiften til advokater for retshjælp på trin 3 udgør 2.130 kr. (inkl. moms) i 2010. Heraf betaler staten og den forurettede hver halvdelen.

Staten betaler dog hele vederlaget for retshjælp i forbindelse med en ansøgning om fri proces.

¹⁵ Jf. retsplejelovens § 323 og bekendtgørelse nr. 1250 af 14. december 2009 om offentlig retshjælp ved advokat.

Der kan som udgangspunkt ikke ydes tilskud fra staten til retshjælp på trin 2 og 3, hvis det på forhånd er klart, at sagen ikke kan afsluttes inden for de beløbsmæssige rammer på henholdsvis 930 kr. og 2.130 kr. Endvidere omfatter tilskud fra statskassen til retshjælp på trin 2 og 3 alene vederlag, der ikke er dækket af en retshjælpsforsikring eller anden form for forsikring.

Ved henvendelse til retten kan man få oplyst, hvilke advokater i retskredsen der tilbyder offentlig retshjælp.

Privat retshjælp

I langt de fleste større danske byer er der mulighed for at få gratis privat retshjælp. Det kan enten ske via Advokatvagten, hvor advokater yder hjælpen, eller via private retshjælpsinstitutioner, hvor en række frivillige yder juridisk rådgivning, f.eks. advokater, jurastuderende eller andre med en relevant viden.

I Advokatvagten tilbydes der udelukkende mundtlig rådgivning. I de private retshjælpsinstitutioner er der også i begrænset omfang mulighed for skriftlig bistand, f.eks. i forbindelse med klage over opsigelse af bolig eller ansættelsesforhold.

På Advokatsamfundets hjemmeside (www.advokatsamfundet.dk) er der en oversigt over Advokatvagtens åbningstider og adresser. Kontaktoplysninger på de private retshjælpsinstitutioner vil kunne findes på internettet.

Fri proces

Hvis den forurettede opfylder nogle nærmere angivne økonomiske kriterier¹⁶ og ikke har en forsikring, der dækker omkostningerne ved sagen, kan parten få fri proces til at føre sagen, hvis den pågældende skønnes at have en rimelig grund hertil.¹⁷ Fri proces kan bl.a. medføre beskikkelse af en advokat til at udføre sagen mod vederlag af statskassen og fritagelse for at erstatte modparten sagens omkostninger, jf. retsplejelovens § 331, stk. 1.

Når særlige grunde taler for det, kan den forurettede få fri proces, selvom de almindelige betingelser i retsplejelovens §§ 325 og 328 ikke er opfyldt. Dette gælder navnlig i sager, som er af principiel karakter eller af almindelig offentlig interesse, eller som har væsentlig

¹⁶ Indtægtsgrænsen udgør som udgangspunkt 275.000 kr. (i 2010) eller mindre for enlige. For samlevende er grænsen for parrets samlede indtægtsgrundlag som udgangspunkt 350.000 kr. (i 2010) eller mindre. Indtægtsgrænsen forhøjes med 48.000 kr. for hvert barn under 18 år, som enten bor hos ansøgeren eller i overvejende grad forsørges af denne. Indtægtsgrænserne reguleres årligt, senest i bekendtgørelse nr. 1236 af 9. december 2009 om fri proces.

¹⁷ Jf. retsplejelovens §§ 325 og 328 og bekendtgørelse nr. 1236 af 9. december 2009 om fri proces.

betydning for ansøgerens sociale eller erhvervsmæssige situation, jf. retsplejelovens § 329.

Det er Civilstyrelsen, der behandler ansøgninger om fri proces efter retsplejelovens §§ 328 og 329.

Småsagsprocessen og den forenkede inkassoproces

I situationer hvor forurettedes erstatningskrav er på højst 50.000 kr., kan det overvejes, at lade sagen behandle efter reglerne om den særlige småsagsproces¹⁸ eller den forenkede inkassoproces. Anvendelse af disse regler kan f.eks. være aktuelt, hvis den forurettede ikke har fået fri proces til at føre sagen.

Reglerne om småsagsprocessen fremgår af retsplejelovens kapitel 39. Retten har en udvidet vejledningspligt i sager, der behandles efter småsagsprocessen, og dette indebærer, at behovet for advokatbistand reduceres.

Reglerne om den forenkede inkassoproces fremgår af retsplejelovens kapitel 44 a.¹⁹ Ud over betingelsen om at erstatningskravet højst udgør 50.000 kr., er det en betingelse, at den forurettede ikke forventer, at kravet bestrides af krænkeren. Den forenkede inkassoproces indebærer også, at behovet for advokatbistand eller anden juridisk assistance reduceres.

¹⁸ Hvis erstatningskravet er større end 50.000 kr., kan parterne dog aftale, at det er reglerne i småsagsprocessen, der skal finde anvendelse, jf. retsplejelovens § 400, stk. 1, nr. 2.

¹⁹ Den forenkede inkassoproces går ud på, at erstatningskravet (et betalingspåkrav) forkyndes for skyldneren, hvorefter skyldneren har en frist til at gøre indsigelse mod kravet. Fremsætter skyldneren ikke rettidigt indsigelser mod kravet, kan betalingspåkravet både tjene som grundlag for tvangsfuldbyrdelse og i øvrigt have samme bindende virkning som en dom.

4. UNDERRETNINGSPLIGTEN

Service-loven indeholder to typer af underretningsforpligtelser. Den skærpede underretningspligt og den almindelige underretningspligt. Hensigten med reglerne, som er beskrevet nedenfor i afsnit 4.1 og 4.2, er at sikre, at kommunen bliver opmærksom på, at et barn eller en ung kan have behov for særlig støtte.

Når kommunen modtager en underretning om, at et barn eller en ung kan have behov for særlig støtte, skal kommunen senest 6 hverdage efter modtagelsen af underretningen sende en bekræftelse på modtagelsen.

Hvis kommunen på baggrund af underretningen må antage, at barnet eller den unge har behov for særlig støtte, skal kommunen iværksætte en undersøgelse af barnets eller den unges forhold, jf. service-lovens § 50.

4.1. Den skærpede underretningspligt

Service-lovens § 153

Stk. 1. Indenrigs- og socialministeren kan i en bekendtgørelse fastsætte regler, hvorefter personer, der udøver offentlig tjeneste eller offentligt hverv, skal underrette kommunen, hvis de under udøvelsen af tjenesten eller hvervet får kendskab til forhold, der giver formodning om, at et barn eller en ung under 18 år har behov for særlig støtte.

Stk. 2. Indenrigs- og socialministeren kan i en bekendtgørelse fastsætte regler om underretningspligt for andre grupper af personer, der under udøvelse af deres erhverv får kendskab til forhold, som bevirker, at der kan være anledning til foranstaltninger efter denne lov.

...

Service-lovens § 153 og den tilhørende bekendtgørelse om underretningspligt over for kommunen efter lov om social service²⁰ giver bl.a. personer, der udfører offentlig tjeneste eller offentligt hverv, en skærpet underretningspligt. Det betyder, at de er forpligtet til at underrette kommunen, hvis de under deres arbejde får kendskab til forhold, der giver formodning for, at et barn eller en ung har behov for særlig støtte. Disse personer har således et særligt ansvar over for børn og unge.

I den nævnte bekendtgørelse er der fastsat nærmere regler om underretningspligten. Af bekendtgørelsen fremgår det, at alle offentligt ansatte og folk med offentligt hverv samt visse andre grupper er omfattet af den skærpede underretningspligt.

²⁰ Socialministeriets bekendtgørelse nr. 1336 af 30. november 2007.

Personer, der er i offentlig tjeneste, er personer, der er ansat til at udfylde offentlige opgaver på vegne af offentlige myndigheder, bl.a. ministerier, politi, sundhedsvæsenet, domstole, folkekirken og kommunale forvaltninger med tilhørende institutioner som eksempelvis dagpleje, daginstitutioner, skoler, klubber og fritidstilbud. Personer, der fungerer i offentligt hverv, er ikke ansat til at udfylde offentlig tjeneste, men udfører alligevel tjeneste for en offentlig myndighed. Det kan eksempelvis være et kommunalbestyrelsesmedlem.

Herudover er privatpraktiserende læger, ansatte ved frie grundskoler, frie kostskoler, dag-, fritids- og klubtilbud, privatinstitutioner, privat dagpleje, opholdssteder, familiepleje, krisecentre, behandlingstilbud eller andre tilbud, der udfører opgaver rettet mod personer med sociale eller andre særlige problemer for det offentlige, omfattet af den skærpede underretningspligt i servicelovens § 153.²¹

De personer, der er omfattet af underretningspligten i servicelovens § 153, skal underrette kommunen, hvis de får kendskab til forhold, der giver *formodning* for, at et barn eller en ung under 18 år har behov for særlig støtte. Begrebet "særlig støtte" henviser til den støtte, der følger af servicelovens kapitel 11 om særlig støtte til børn og unge. Underretningspligten indtræder bl.a. i situationer, hvor barnet eller den unge udsættes for vold eller seksuelle overgreb, har vanskeligheder i forhold til dagligdagen, skolen, sine omgivelser i øvrigt eller lever under utilfredsstillende forhold. Bekendtgørelsen indeholder ikke nogen udtømmende opremsning af, hvornår kommunen skal underrettes om et barns eller en ungs forhold.²²

Den skærpede underretningspligt er en personlig pligt, der påhviler den enkelte offentlig ansatte mv. Enhver person omfattet af § 153 er derfor forpligtet til at reagere og handle, når pågældende har formodning om, at et barn eller en ung har behov for særlig støtte. Som det fremgår af formuleringen af § 153, er det ikke den person, som overvejer at underrette, der skal afgøre, om barnet eller den unge i den konkrete situation har behov for "særlig støtte". Det afgørende er, om den, der overvejer at underrette, har *en formodning om*, at barnet eller den unge kan have behov for særlig støtte. En person,

²¹ Der er ikke tale om en udtømmende opstilling af de personer, der er omfattet af den skærpede underretningspligt i servicelovens § 153.

²² Med Barnets Reform, som efter planen træder i kraft den 1. januar 2011, tydeliggøres den skærpede underretningspligt i servicelovens § 153. Det vil fremgå af bestemmelsen, at personer omfattet af § 153 skal underrette kommunen, hvis de får kendskab til eller grund til at antage, at et barn eller en ung under 18 år er udsat for vold eller andre overgreb. Det vil ligeledes fremgå af bestemmelsen, at den person, der underretter efter servicelovens § 153, med mindre særlige forhold gør sig gældende efter anmodning kan få oplyst, om underretningen har givet anledning til undersøgelser eller foranstaltninger efter serviceloven vedrørende det pågældende barn eller den pågældende unge, som underretningen vedrørte.

som har været forpligtet til at underrette efter bestemmelsen, vil ikke kunne straffes for at bryde sin tavshedspligt, selvom det efterfølgende viser sig, at barnet eller den unge ikke havde behov for særlig støtte.

4.2. Den almindelige underretningspligt

Den almindelige underretningspligt fremgår af servicelovens § 154 og handler om, at enhver borger,

...”der får kendskab til, at et barn eller en ung fra forældres eller opdrageres side udsættes for vanrøgt eller nedværdigende behandling eller lever under forhold, der bringer dets sundhed eller udvikling i fare, har pligt til at underrette kommunen.”

Alle borgere har således efter servicelovens § 154 pligt til at underrette kommunen i situationer, hvor de får kendskab til, at et barn eller en ung lever under forhold som nævnt i bestemmelsen. Det kan bl.a. være i situationer, hvor borgeren bliver bekendt med, at barnet eller den unge udsættes for vold, seksuelle overgreb eller anden mishandling.

Der er ingen formkrav til, hvordan en underretning skal være udformet – det kan således både gøres telefonisk, per brev, via e-mail etc. Den, der underretter, bliver ikke part i sagen, og vedkommende vil derfor heller ikke kunne få en tilbagemelding fra kommunen om, hvilken hjælp eller støtte kommunen giver barnet eller den unge. Der er ikke noget krav om, at borgeren kan dokumentere sit kendskab, når han eller hun underretter kommunen.

4.3. Underretningspligt og tavshedspligt

Mange personer er via lovgivning underlagt tavshedspligt i forbindelse med deres arbejde. Det gælder f.eks. læger, folkeskolelærere og præster. De nævnte faggrupper er imidlertid forpligtet til at underrette kommunen i overensstemmelse med servicelovens §§ 153 og 154 selv i tilfælde, hvor de har tavshedspligt.²³

Andre kan være underlagt tavshedspligt efter interne regler i f.eks. en virksomhed eller organisation, herunder en klausul om tavshedspligt i en ansættelseskontrakt.

²³ For så vidt angår læger henvises der til sundhedslovens §§ 40 og 43. For så vidt angår folkeskolelærere henvises der navnlig til forvaltningslovens § 27 og straffelovens §§ 152 og 152 e. Hvad angår præster henvises der til Justitsministeriets svar af 5. maj 2010 på spørgsmål nr. 827 (alm. del) fra Folketingets Retsudvalg, hvoraf det bl.a. fremgår, at folkekirkens præster på trods af den udvidede tavshedspligt i Danske Lov 2-5-20 er underlagt den skærpede underretningspligt i servicelovens § 153 – også når de udøver sjælesorg.

Serviceovens regler om underretning vil altid gå forud for interne regler om tavshedspligt, da underretningspligten er fastsat ved lov og derfor har forrang. Der kan derfor ikke henvises til interne regler om tavshedspligt som begrundelse for ikke at underrette kommunen efter serviceoven.

4.4. Afværgepligten i straffeloven

Der findes ingen generel pligt til at afværge eller anmelde truende eller begåede forbrydelser i Danmark. Visse steder i lovgivningen er der imidlertid konkret fastsat bestemmelse herom.

Et af de steder, hvor der er fastsat en sådan særlig pligt, er i straffelovens § 141, der har følgende ordlyd:

Straffelovens § 141

”Den, som er vidende om, at nogen af de i §§ 98, 99, 102, 106, 109, 110, 111, 112 og 113 omhandlede forbrydelser mod staten eller de øverste statsmyndigheder eller en anden forbrydelse, der medfører fare for menneskers liv eller velfærd eller for betydelige samfundsværdier, tilsigtes begået, og som ikke gør, hvad der står i hans magt, for at forebygge forbrydelsen eller dens følger, om fornødent ved anmeldelse til øvrigheden, straffes, hvis forbrydelsen bliver begået eller forsøgt, med bøde eller fængsel indtil 3 år.”

Pligten i straffelovens § 141 indebærer, at en person skal gøre, hvad der står i hans magt for at afværge forbrydelser, han er vidende om, som medfører fare for f.eks. menneskers liv og velfærd. Vedkommende straffes dog ikke for at undlade sådanne forebyggelseshandlinger, hvis deres foretagelse ville medføre fare for liv, helbred eller velfærd for ham selv eller hans nærmeste.

Der er ikke særlige krav til, hvordan forbrydelsen afværges. Der er således ikke pligt til at anmelde en truende forbrydelse til politiet eller en anden offentlig myndighed, medmindre det er nødvendigt for en effektiv afværgelse.

Det er en betingelse for at ifalde strafansvar efter § 141, at den fremtidige forbrydelse rent faktisk bliver begået eller bliver forsøgt begået.

Pligten til at afværge de i § 141 nævnte forbrydelser gælder, uanset om man er omfattet af regler om tavshedspligt.

5. RÅDGIVNING, HJÆLP OG STØTTE EFTER SERVICELOVEN

Dette kapitel beskriver mulighederne for at få rådgivning, hjælp og støtte efter serviceloven, hvis man har været udsat for et seksuelt overgreb.

Der er forskel på de tilbud, der henvender sig til børn, der har været udsat for seksuelle overgreb, og på de tilbud, der retter sig mod voksne med senfølger af seksuelle overgreb begået i barndommen. Første del af kapitlet handler om mulighederne for at yde rådgivning og hjælp til børn og unge under 18 år og deres familier. Den anden del af kapitlet beskriver de regler, der vedrører rådgivning og støtte til voksne med senfølger efter seksuelle overgreb. I rapportens bilag I er vedlagt en oversigt over de eksisterende private og frivillige tilbud.

5.1. Børn og unge

En af de nyeste undersøgelser af omfanget af seksuelle overgreb mod børn og unge i Danmark²⁴ er foretaget blandt ca. 4000 elever i 9. klasser. Undersøgelsen viser, at 5 pct. af drengene og 22 pct. af pigerne har oplevet uønskede seksuelle erfaringer med jævnaldrende og/eller med voksne. Andelen af de unge, der rapporterer om seksuel kontakt eller erfaring med voksne (som er mindst 5 år ældre end dem selv) er samlet set 2 pct. af drengene og knap 8 pct. af pigerne, svarende til 5 pct. af de unge.

5.1.1. Rådgivning til børn og unge og deres familier

Serviceovens § 11

Stk. 1. Kommunalbestyrelsen skal sørge for, at forældre med børn og unge eller andre, der faktisk sørger for et barn eller en ung, kan få gratis familieorienteret rådgivning til løsning af vanskeligheder i familien. Kommunalbestyrelsen er forpligtet til ved opsøgende arbejde at tilbyde denne rådgivning til enhver, som på grund af særlige forhold må antages, at have behov for det. Tilbuddet om rådgivning skal også omfatte vordende forældre.

Stk. 2. Såvel forældre som børn og unge, der alene søger rådgivning efter stk. 1, skal kunne modtage denne anonymt og som et åbent tilbud.

Stk. 3. Kommunalbestyrelsen skal tilbyde gratis rådgivning, undersøgelse og behandling af børn og unge med adfærdsvanskeligheder eller nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne samt deres familier. Opgaverne kan varetages i samarbejde med andre kommuner.

...

²⁴ Statens Institut for Folkesundhed "Unges trivsel År 2008"

Kommunerne har efter servicelovens § 11, stk. 1, en generel forpligtelse til at yde gratis familieorienteret rådgivning til løsning af vanskeligheder i familien. Det er ikke en forudsætning for at modtage rådgivning efter § 11, at der er iværksat andre foranstaltninger over for barnet eller den unge, da der er tale om et åbent tilbud, hvor alle har mulighed for at henvende sig. Rådgivningen kan ydes til hele familien eller til enkeltpersoner, herunder til barnet eller den unge selv.

Børn og unge under 18 år har ret til rådgivning på lige fod med alle andre. Derfor er der ikke noget krav om, at forældremyndighedsindehaveren skal give tilladelse til, at barnet henvender sig til rådgivningen, og der stilles heller ikke krav om, at barnet har en bestemt alder.

5.1.1.1. Anonym rådgivning

Kommunen er forpligtet til at tilbyde anonym rådgivning til familier med børn – herunder til børn og unge selv. Et barn eller en ung må aldrig presses til at opgive sin anonymitet, og rådgiveren må heller ikke oplyse andre om dets identitet

Hvis et navngivent barn eller ung fortæller rådgiveren, at han eller hun har været udsat for seksuelle overgreb, og rådgiveren vurderer, at disse traumatiske oplevelser bringer barnets eller den unges udvikling eller sundhed i fare, er rådgiveren forpligtet til at underrette familieafdelingen herom. I disse situationer skal kommunen vurdere, om barnet eller den unge kan have behov for yderligere støtte end rådgivning efter servicelovens § 11.

5.1.2. Særlig støtte til børn og unge

Rådgivning efter servicelovens § 11 er ofte ikke tilstrækkeligt til at hjælpe et barn eller en ung, der har været udsat for et seksuelt overgreb. I de tilfælde, hvor der er behov for yderligere støtte, skal kommunen iværksætte foranstaltninger efter f.eks. servicelovens § 52. Kommunen har efter denne bestemmelse mulighed for at iværksætte længerevarende foranstaltninger, der skal hjælpe barnet eller den unge.

Serviceovens § 52

Stk. 1. Kommunalbestyrelsen skal træffe afgørelse om foranstaltninger efter stk. 3, når det må anses for at være af væsentlig betydning af hensyn til et barns eller en ungs særlige behov for støtte. Afgørelsen træffes med samtykke fra forældremyndighedsindehaveren, jf. dog §§ 56, 57 a, 57 b og 58, § 68, stk. 2 og 3, og § 68 a. En afgørelse efter stk. 3, nr. 8, kræver tillige samtykke fra den unge, der er fyldt 15 år.

...

Stk. 3. Kommunalbestyrelsen kan iværksætte hjælp inden for følgende typer af tilbud:

- 1) Konsulentbistand med hensyn til barnets eller den unges forhold. Kommunalbestyrelsen kan herunder bestemme, at barnet eller den unge skal søge dagtilbud, fritidshjem, ungdomsklub, uddannelsessted eller lignende.
- 2) Praktisk, pædagogisk eller anden støtte i hjemmet.
- 3) Familiebehandling eller behandling af barnets eller den unges problemer.
- 4) Døgnophold, jf. § 55, for både forældremyndighedsindehaveren, barnet eller den unge og andre medlemmer af familien i en plejefamilie, på et godkendt opholdssted eller på en døgninstitution, jf. § 66, nr. 1, 4 og 5, eller i et botilbud, jf. § 107 eller § 144.
- 5) Aflastningsordning, jf. § 55, i en netværksplejefamilie, i en plejefamilie, på et godkendt opholdssted eller på en døgninstitution, jf. § 66, nr. 1, 2, 4 og 5.
- 6) Udpegning af en personlig rådgiver for barnet eller den unge.
- 7) Udpegning af en fast kontaktperson for barnet eller den unge og for hele familien.
- 8) Anbringelse af barnet eller den unge uden for hjemmet på et anbringelsessted, jf. § 66.
- 9) Formidling af praktiktillbud hos en offentlig eller privat arbejdsgiver for den unge og i den forbindelse udbetaling af godtgørelse til den unge.
- 10) Anden hjælp, der har til formål at yde rådgivning, behandling og praktisk og pædagogisk støtte.

Hvis kommunen på baggrund af oplysninger om barnet eller den unge, som kommunen f.eks. har modtaget via en underretning fra barnet eller den unges skolelærer, må antage, at barnet eller den unge har behov for særlig støtte, skal kommunen foretage en undersøgelse af barnet eller den unges forhold, jf. serviceovens § 50. Undersøgelsen skal være afsluttet senest 4 måneder efter, at kommunen bliver opmærksom på, at et barn eller en ung kan have behov for særlig støtte, jf. serviceovens § 50, stk. 7.

Efter serviceovens § 50 skal kommunen bl.a. se på barnets udvikling og adfærd, familie-, skole-, sundheds- og fritidsforhold og venskaber og andre relevante forhold, hvilket f.eks. kan være, at barnet har været udsat for et seksuelt overgreb. Ved at foretage en sådan undersøgelse får kommunen et indgående kendskab til barnets behov og kan dermed iværksætte de nødvendige foranstaltninger. Har barnet eller den unge akut behov for

hjælp, kan kommunen iværksætte en foranstaltning efter servicelovens § 52 og foretage undersøgelsen efter § 50 efterfølgende.

Kommunen har mulighed for at iværksætte flere typer foranstaltninger efter § 52, stk. 3. Forældremyndighedsindehaveren skal samtykke til alle foranstaltninger efter denne bestemmelse, mens unge over 15 år skal give samtykke til anbringelse uden for hjemmet. Afgørende for, hvilken foranstaltning der vælges, er, om den imødekommer barnets behov, som det er beskrevet i undersøgelsen efter § 50. Her nævnes nogle af de foranstaltninger, som kommunerne kan vælge at iværksætte:

- **Behandling, jf. § 52, stk. 3, nr. 3.**

Et eksempel på behandlingstilbud efter § 52, stk. 3, nr. 3, til en familie kan være individuel psykologisk behandling til barnet, som – afhængig af barnets alder og modenhed – kan være legeterapi eller bearbejdende og støttende samtaler, hvor barnet får skabt mening i det, der er sket, og hvor barnets skyld og skam bearbejdes. Behandlingen kan endvidere også handle om, at barnet får styr på sine oplevelser og følelser og får opbygget selvværd og tillid til voksne og accept af eventuelle ambivalente følelser i forhold til krænkeren.

Et andet eksempel kan være støttende og rådgivende samtaler til forældre med udgangspunkt i behandlingen af barnet og med henblik på at styrke forælderrollen. Det er almindeligt, at forældre til børn, der udsættes for seksuelle overgreb, kommer i krise og får vanskeligheder med forælderrollen. Forældrenes og omverdenens reaktioner på det, barnet har været udsat for, har betydning for barnets oplevelse af traumat. Der kan derfor være af stor betydning, at der gives støttende samtaler til forældrene ved siden af den psykologiske behandling, barnet har behov for, således at forældrene kan få bearbejdet deres chok og følelser af vrede, magtesløshed, skyld og hævnlyst - følelser, der hæmmer deres evne til at drage omsorg for barnet.

Et tredje eksempel på behandlingstilbud kan være familiesamtaler, hvor både barn og forældre deltager i behandlingen.

- **Personlig rådgiver, jf. § 52, stk. 3, nr. 6.**

§ 52, stk. 3, nr. 6, giver mulighed for at udpege en personlig rådgiver for barnet eller den unge.

Som nævnt under afsnittet om behandling (§ 52, stk. 3, nr. 3), sker der i forbindelse med et seksuelt overgreb ofte det, at hele familien rammes, og det kan være svært for barnet at få den omsorg og støtte i familien, som der er behov for. En personlig rådgiver kan være med til at sikre, at barnet eller den unge får en ekstra voksen at tale med - en voksen, som barnet eller den unge har tillid til, og som kan hjælpe og vejlede denne i dagligdagen. Der er ikke tale om en psykologisk behandlingsindsats.

Støtte fra en personlig rådgiver retter sig direkte mod barnet eller den unge, der har behov for hjælp, og ikke mod familien som sådan. En personlig rådgiver vil ofte være en voksen, som barnet har en god relation til og dermed er tryk ved. Det kan f.eks. være en klasselærer, pædagog eller andre, som barnet eller den unge kender i forvejen.

Nogle kommuner har ansat personlige rådgivere, som barnet eller den unge og familien tildeles. Andre kommuner finder en person, som barnet, den unge og familien har en god relation til, og som vurderes at kunne støtte barnet eller den unge og familien.

- **Kontaktperson, jf. § 52, stk. 3, nr. 7.**

§ 52, stk. 3, nr. 7, giver mulighed for at udpege en fast kontaktperson for barnet eller den unge og for hele familien.

En fast kontaktperson for et barn eller en ung retter sig mod situationer, hvor barnet eller den unge skønnes at have behov for en fast og stabil voksenkontakt, som barnets eller den unges familie ikke anses at kunne give. En kontaktpersons opgave er mere omfattende end en personlig rådgivers, idet kontaktpersonen forventes at forholde sig til barnet eller den unges totale livssituation på linje med, hvad der normalt ville være forældrenes opgave.

En kontaktperson kan også ydes til hele familien med henblik på at støtte familien i den krise og det kaos, som familierne ofte oplever i forbindelse med, at barnet eller den unge har været udsat for overgreb. Kontaktpersonens rolle er ofte at guide og støtte i forhold til at få hverdagen til at fungere igen og dermed sikre, at barnet eller den unge får den støtte og omsorg, det har behov for. Der er ikke tale om en psykologisk behandlingsindsats.

Som beskrevet i afsnittet om personlig rådgiver, har nogle kommuner ansat kontaktpersoner, mens andre finder en kontaktperson, som barnet eller den unge i forvejen har en god relation til.²⁵

- **Anbringelse uden for hjemmet, jf. § 52, stk. 3, nr. 8.**

§ 52, stk. 3, nr. 8 giver mulighed for anbringelse af barnet uden for hjemmet enten i f.eks. familiepleje, socialpædagogisk opholdssted eller på døgninstitution. Når en anbringelse kommer på tale i forbindelse med seksuelle overgreb, kan det bl.a. være fordi, barnet er blevet seksuelt misbrugt af et familiemedlem, og at barnet derfor må bringes i sikkerhed for yderligere overgreb. Der kan ligeledes være tale om, at barnet eller den unge misbruges af en uden for familien, og at dette medfører så store problemer for hele familien, at barnet eller den unge ikke kan hjælpes tilstrækkeligt, hvis ikke det anbringes uden for hjemmet. Disse anbringelser kan være af såvel frivillig som tvangsmæssig karakter, jf. servicelovens § 58, stk. 1. På tilbudsportalen, www.tilbudsportalen.dk, kan kommunerne finde en samlet oversigt over de anbringelsessteder, der har kompetencer til at tage sig af børn og unge med sociale problemer pga. f.eks. seksuelt misbrug.

5.2. Voksne

5.2.1. Rådgivning til personer med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne

Serviceovens § 12

Kommunalbestyrelsen skal sørge for tilbud om gratis rådgivning til personer med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller med særlige sociale problemer.

Tilbuddet om rådgivning skal også omfatte opfølgende arbejde.

Kommunen skal efter servicelovens § 12 tilbyde rådgivning til personer med særlige sociale problemer, herunder til personer der har været udsat for seksuelle overgreb. Rådgivningen skal afpasses den enkeltes behov og skal ske på et så sagligt grundlag som muligt.

²⁵ Med Barnets Reform, som forventes at træde i kraft den 1. januar 2011, bliver de to foranstaltningstyper – personlig rådgiver og kontaktperson – slået sammen under en funktion.

Kommunens forpligtelse gælder både den almindelige og den mere specialiserede rådgivning, og den retter sig mod mangeartede, komplicerede og ofte længerevarende problemstillinger. Rådgivningen skal afpasses den enkeltes behov, og det vil ofte være relevant, at disse behov bliver afdækket for at vurdere, om der også er behov for andre sociale ydelser eller tilbud.

Rådgivningen kan bestå af enkeltstående rådgivningssamtaler, men der kan også være behov for længerevarende forløb. Kommunerne er herudover forpligtet til at rådgive de pårørende – som f.eks. ægtefælle og forældre. Hvis kommunen ikke selv råder over den nødvendige faglige viden, kan kommunen søge denne i f.eks. VISO.²⁶

Mange seksuelt misbrugte og deres pårørende oplever, at følgevirkningerne efter det seksuelle misbrug gør det svært for dem at komme videre i deres liv. Rådgivning har i disse situationer stor betydning, da det kan hjælpe offeret og dets pårørende og give dem nogle redskaber til at komme videre. Det er vigtigt, at rådgivningen ydes af fagpersoner, der kan hjælpe dem med at få nye redskaber til at bryde ud af gamle destruktive mønstre.

5.2.2. Tilbud af behandlingsmæssig karakter

Serviceovens § 102

Kommunalbestyrelsen kan ud over tilbud efter § 85 give tilbud af behandlingsmæssig karakter til borgere med betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller med særlige sociale problemer. Tilbuddet gives, når dette er nødvendigt med henblik på at bevare eller forbedre borgerens fysiske, psykiske eller sociale funktioner, og når dette ikke kan opnås gennem de behandlingstilbud, der kan tilbydes efter anden lovgivning

Udgangspunktet for behandling efter serviceovens § 102 er, at det sædvanlige behandlingssystem efter sundhedsloven skal anvendes. Der kan dog være borgere med så alvorlige sindslidelser, misbrug eller lignende, at det kræver en særlig indsats eller en særlig indretning af behandlingstilbuddet.

Kommunalbestyrelserne har efter § 102 hjemmel til at yde hjælp til speciel behandlingsmæssig bistand, hvilket bl.a. kan være behandling af psykologisk, psykoterapeutisk eller sygeplejemæssig karakter. Kommunerne kan give tilbud om behandling efter § 102, når det er nødvendigt for at bevare eller forbedre borgernes

²⁶ Der henvises til afsnit 5.4 om VISO.

fysiske, psykiske eller sociale funktioner. Behandling efter § 102 kan dog kun gives, når den rette hjælp ikke kan opnås ved brug af det sædvanlige behandlingssystem.

Kommunerne kan bl.a. anvende § 102 som hjemmel til at give behandling til mennesker med senfølger af seksuelt misbrug i barndommen.

5.3. Hvor kan man henvende sig for at få hjælp?

Der findes mange forskellige muligheder for at få hjælp, hvis man selv eller ens pårørende har været udsat for et seksuelt overgreb. Bilag I indeholder en oversigt over de eksisterende tilbud med en beskrivelse af tilbuddenes målgruppe samt deres kontaktoplysninger. Her skal kort nævnes nogle af de muligheder, børn, unge og voksne har for at få hjælp og rådgivning. Den sociale indsats over for voksne med senfølger er i vidt omfang forankret gennem en række tilbud i frivilligt regi. Indsatsen over for børn og unge, der har været udsat for et seksuelt overgreb er ikke på samme måde forankret i frivilligt regi, da hjælpen til børn og unge primært ydes ved initiativer og foranstaltninger iværksat af kommunen på baggrund af en undersøgelse og efterfølgende behandlingsmæssig foranstaltning jf. servicelovens §§ 50 og 52, stk. 3.

5.3.1. Børn og unge

Som nævnt i afsnit 5.1.1 kan man rette henvendelse til sin kommune, som er forpligtet til at tilbyde gratis og anonym rådgivning til børn og unge og deres forældre. Herudover skal kommunen, hvis barnet eller den unge har behov for særligt støtte, iværksætte foranstaltninger over for barnet. Børn og unge kan også henvende sig til f.eks. deres lærer eller pædagog i dag- eller fritidstilbud, der derefter har pligt til at underrette de relevante personer i kommunen.

Kommunale tilbud

Århus, Odense og Københavns kommune har i dag et specialiseret rådgivnings- og behandlingstilbud til børn og unge, der har været udsat for seksuelle overgreb. Et eksempel på et specialiseret rådgivnings- og behandlingstilbud er bl.a. Sct. Stefans Rådgivningscenter i København, hvor der tilbydes ambulante rådgivning, undersøgelse og behandling.

Kommuner, der ikke selv råder over kommunale psykologer med særlig viden om børn udsat for seksuelle overgreb, kan henvise til privatpraktiserende psykologer med autorisation samt specialviden og erfaring på området.

Flere kommuner har forskellige tilbud til børn og unge med særlige vanskeligheder og behov og til deres familier. Mange kommuner har undersøgelses- og behandlingstilbud samlet i familiehuse, familiecentre o.lign. Et eksempel herpå er Psykologisk center for børn og unge i Esbjerg Kommune, hvor der tilbydes undersøgelse og behandling af børn og unge og deres familier.

SISO (Videnscentret for Sociale Indsatser ved Seksuelle Overgreb mod børn)

SISO har en landsdækkende anonym telefonrådgivning, der henvender sig til fagpersoner, børn og unge samt deres pårørende. SISO's telefonrådgivning tilbyder anonym rådgivning om alle problemstillinger inden for temaet seksuelle overgreb mod børn. Det kan f.eks. dreje sig om, hvor og hvordan man kan få relevant behandling i forbindelse med et seksuelt overgreb. SISO kan herudover yde faglig sparring, give konkrete råd og være behjælpelig med at henvise til de relevante instanser. SISO kan i sin telefonrådgivning samtidig oplyse barnet eller dets familie om den støtte og de behandlingsmuligheder og forpligtelser, som kommunerne har.

Tilbud inden for sundhedssektoren

Der findes flere tilbud inden for sundhedssektoren til børn og unge, der har været udsat for seksuelle overgreb. Som eksempel kan nævnes Rigshospitalet, der har oprettet et team for seksuelt misbrugte børn og unge, hvor der tilbydes behandling med et særligt fokus på at bearbejde den krise barnet eller den unge befinder sig i. Tilbuddet på Rigshospitalet er baseret på et samarbejde mellem børnelæger, sygeplejersker, psykologer og socialrådgivere. Skejby Sygehus har oprettet et center for børn udsat for overgreb, hvor der bl.a. er mulighed for at få akut krisehjælp og mulighed for, at familien kan snakke med en socialrådgiver.

Frivillige/private tilbud

Som supplement til den offentlige indsats er der en række frivillige organisationer, der yder rådgivning og støtte til børn og unge, som har været udsat for seksuelle overgreb. Et eksempel herpå er bl.a. Børnetelefonen (Børns Vilkår), hvor børn og unge, kan ringe ind og modtage telefonrådgivning. Herudover tilbyder Albahus rådgivning og behandling til børn og unge, der har været udsat for seksuelle overgreb, samt deres pårørende.

5.3.2. Voksne

Som nævnt i afsnit 5.2.1 har kommunen en forpligtelse til at yde rådgivning efter servicelovens § 12 til voksne, der lider af senfølger som følge af seksuelle overgreb

begået i barndommen. Herudover kan kommunen tilbyde behandling efter § 102, hvis den nødvendige hjælp og behandling ikke kan ydes efter anden lovgivning.

Sygesikringens ordning

Personer, der i deres barndom har været udsat for seksuelle overgreb, har mulighed for via sygesikringen at få tilskud til psykologbehandling. Her vil der med en egenbetaling på 40 procent være mulighed for at modtage op til 12 timers psykologhjælp gennem henvisning fra egen læge.

Psykologordningen

Servicestyrelsen administrerer en psykologordning, hvor det er muligt for voksne at modtage gratis psykologhjælp, hvis man har været udsat for seksuelle overgreb i barndommen. Det er muligt at få op til 11 gratis psykologbehandlinger. Man skal ansøge Servicestyrelsen om at komme med i ordningen. Kriterierne for at komme med i psykologordningen er følgende:

- Ansøger skal være fyldt 18 år.
- Ansøger skal kunne huske det konkrete seksuelle overgreb, der er begået, før vedkommende er fyldt 18 år.
- Ansøger skal beherske dansk i et omfang, der gør det muligt at profitere af en dansksproget psykologbehandling.
- Ansøger er forpligtet til at besvare anonyme spørgeskemaer i forbindelse med ordningen.
- Ansøger må ikke have et behandlingskrævende problem med misbrug af alkohol, euforiserende stoffer, medicin eller lign. uden samtidig at modtage misbrugsbehandling.
- Ansøger med psykiatrisk diagnose skal være afklaret eller i behandling herfor for at kunne modtage tilbuddet.
- Ansøger må ikke samtidig modtage anden psykoterapeutisk behandling sideløbende med denne psykologbehandling. Ansøger må gerne være tilknyttet en selvhjælpsgruppe.
- Ansøger skal selv sørge for eventuelle udgifter til transport, fysisk hjælp til at besøge psykologen mv. Tilbuddet gives via praktiserende psykologer uden krav om handicapvenlige adgangsforhold.

Frivillige tilbud

Ligesom på børneområdet er der på voksenområdet en række frivillige organisationer, som yder rådgivning og støtte til mennesker, der har været udsat for seksuelle overgreb i barndommen. Den frivillige rådgivning har bl.a. sin styrke i, at den hviler på et fundament af interesse, nærvær, anonymitet og kendskab til området. Nogle af disse frivillige tilbud giver rådgivning og vejledning, mens andre også tilbyder behandling. Som eksempel kan nævnes Center for seksuelt misbrugte på Fyn, der tilbyder rådgivning og behandling til voksne, der har været udsat for seksuelle overgreb i barndommen, og til deres pårørende. I bilag I oplistes en række frivillige og private tilbud.

5.4. VISO

I situationer, hvor kommunen har brug for sparring og rådgivning i forhold til at give børn eller voksne, der har været udsat for seksuelle overgreb, den rette hjælp, er der mulighed for at kontakte VISO (Den nationale Videns- og Specialrådgiverorganisation). VISO tilbyder gratis landsdækkende specialrådgivning og bistand i komplicerede enkeltsager. Herudover tilbyder VISO udredning og rådgivning indenfor bl.a. områder omkring seksuelle overgreb på børn og unge samt voksne med senfølger af seksuelle overgreb i barndommen.²⁷ I forbindelse med sager om seksuelt misbrug af børn har både barnets forældre og barnet selv mulighed for at kontakte VISO for at få rådgivning.

5.5. Behovet for oplysning om mulighederne for støtte og hjælp

Det er arbejdsgruppens vurdering, at der i dag eksisterer mange muligheder for at modtage støtte, hjælp og rådgivning i flere forskellige sammenhænge. Bl.a. er kommunerne forpligtet til at tilbyde gratis og anonym rådgivning til ofre for seksuelle overgreb. Herudover eksisterer der særligt i forhold til voksne med senfølger adskillige tilbud i privat og frivilligt regi. Efter arbejdsgruppens vurdering er der behov for at udbrede kendskabet til de private og frivillige tilbud, der i dag er til voksne med senfølger som følge af seksuelle overgreb begået i barndommen, sådan så det sikres, at ofre for seksuelle overgreb ved, hvor de kan få den nødvendige hjælp og støtte til at komme videre i deres liv efter deres traumatiserende og ydmygende oplevelser.

²⁷ Se mere om VISO på servicestyrelsens hjemmeside; <http://www.servicestyrelsen.dk>.

6. SAMMENFATNING

Nærværende rapport udspringer af et behov for klarhed og overblik over de gældende regler med relevans for sager om seksuelle overgreb mod børn og unge. Samtidig har der været behov for at få kortlagt de muligheder for at få hjælp og rådgivning, som ofre for seksuelle overgreb har. Vidensbehovet er aktualiseret af sagerne om seksuelle overgreb i den katolske kirke, men rapportens indhold og konklusioner rækker udover den specifikke problemstilling i forbindelse med disse sager.

Rapportens konklusioner kan sammenfattes i følgende hovedpunkter:

Viden om følger af seksuelle overgreb

Seksuelle overgreb i barndommen medfører ofte fortrængning, angst, depression og problemer med selvværd og seksualitet. Forskningen anslår, at ca. 60 pct. af alle, der har været udsat for seksuelle overgreb i barndommen oplever senfølger som følge af overgrebet. Ofre for seksuelle overgreb lever ofte en voksentilværelse præget af social isolation med lav grad af arbejdsmarkedstilknytning og begrænset eller ikke-eksisterende socialt netværk.

Viden om tegn på seksuelle overgreb

Signaler på mistroivsel som følge af seksuelle overgreb kan være pludselig adfærdsændring og påfaldende seksuel adfærd. Hos nogle børn vil man også se angstreaktioner, ubegrundede grådanfald og søvnløshed, ligesom depressiv og selvdestruktiv adfærd (f.eks. cutting) kan være tegn på, at et barn har været udsat for seksuelle overgreb. Andre børn reagerer med aggressivitet og hyperaktivitet. Man bør som voksen også være opmærksom på tegn på regression, f.eks. ufrivillig vandladning og afføring, "babysprog" hos større børn mm.

Straf for seksuelle overgreb

Straffeloven indeholder en række bestemmelser om straf for seksuelle overgreb, herunder seksuelle overgreb mod børn. F.eks. følger det af loven, at den, som har samleje eller anden kønslig omgængelse med et barn under 15 år, straffes med fængsel i indtil 8 år.

Hvis det seksuelle overgreb ikke anmeldes til politiet, så der kan rejses sigtelse mod gerningsmanden, forældes strafansvaret (dvs. at muligheden for at straffe gerningsmanden bortfalder) efter en årrække. Hvad angår seksuelle overgreb mod børn og unge regnes forældelsesfristen i langt de fleste tilfælde først fra den dag, barnet fylder

18 år. F.eks. er forældelsesfristen for så vidt angår samleje eller anden kønslig omgængelse med et barn under 15 år 10 år fra den dag, hvor barnet fylder 18 år.

Erstatning i anledning af seksuelle overgreb

Et offer for et seksuelt overgreb kan typisk kræve godtgørelse for tort af gerningsmanden. Desuden kan offeret kræve erstatning for eventuelle helbredelsesudgifter og andre udgifter eller tab som følge af overgrebet.

For så vidt angår godtgørelse for tort til børn, der har været udsat for seksuelle overgreb, fremgår det af retspraksis, at der ved fastsættelsen af godtgørelsen bl.a. lægges vægt på overgrebenes grovhed, barnets alder, aldersforskellen mellem gerningsmanden og barnet, de psykiske og fysiske følger for barnet og varigheden af den periode, hvor overgrebene har fundet sted.

Der er flere måder at gøre sit krav på erstatning og godtgørelse gældende over for gerningsmanden. Det mest almindelige er at gøre kravet gældende under straffesagen, hvor offeret har adgang til at få beskikket en advokat.

Krav på erstatning og godtgørelse i anledning af seksuelle overgreb forældes (dvs. bortfalder) som udgangspunkt 3 år fra skadens indtræden. Udløb af forældelsesfristen forhindrer dog ikke, at det under en straffesag, hvor tiltalte findes skyldig, kan pålægges tiltalte (dvs. gerningsmanden) at betale erstatning eller godtgørelse til offeret i anledning af det strafbare forhold.

Hvis erstatning og godtgørelse i anledning af et seksuelt overgreb ikke betales af andre (f.eks. gerningsmanden), kan offeret ansøge Erstatningsnævnet om udbetaling fra staten. Der udbetales som udgangspunkt alene erstatning og godtgørelse fra staten, hvis forbrydelsen uden unødigt ophold er anmeldt til politiet, hvis der er nedlagt påstand om erstatning under en eventuel straffesag, og hvis ansøgningen er indgivet til Erstatningsnævnet senest 2 år efter, at forbrydelsen er begået. Erstatningsnævnet kan dog efter omstændighederne se bort fra disse frister.

Underretningspligt og tavshedspligt

Serviceoven (med tilhørende bekendtgørelse) pålægger offentligt ansatte og visse særlige grupper af personer at underrette kommunen, hvis de får formodning om, at et barn eller en ung har behov for særlig støtte. Serviceoven pålægger endvidere andre borgere, der får kendskab til, at et barn eller en ung fra sine forældres eller andre

opdrageres side udsættes for vanrøgt eller nedværdigende behandling eller lever under forhold, der bringer dets sundhed eller udvikling i fare, at underrette kommunen.

Mange personer er underlagt tavshedspligt i forbindelse med deres arbejde via lovgivning. Det gælder f.eks. læger, folkeskolelærere og præster. De nævnte faggrupper er ikke desto mindre forpligtede til at underrette kommunen i overensstemmelse med servicelovens §§ 153 og 154 selv i tilfælde, hvor de har tavshedspligt.

Andre kan være underlagt tavshedspligt efter interne regler i f.eks. en virksomhed eller organisation, herunder en klausul om tavshedspligt i en ansættelseskontrakt. Servicelovens regler om underretningspligt vil altid gå forud for interne regler om tavshedspligt.

Politianmeldelse og afværgelse af forbrydelser

I Danmark findes der ikke en almindelig pligt til at anmelde forbrydelser, herunder seksuelle overgreb, til politiet. I stedet findes afværgepligten, der indebærer, at en person skal gøre, hvad der står i hans magt for at afværge forbrydelser, som kan medføre fare for andres liv og velfærd. Der er således ikke pligt til at anmelde en forbrydelse til politiet, medmindre det er nødvendigt for en effektiv afværgelse.

Muligheder for hjælp og støtte

Kommunerne har en lang række forpligtelser i forhold til at tilbyde rådgivning og støtte til personer, der har været udsat for seksuelle overgreb. Det vil dog altid bero på en konkret vurdering af den enkelte, hvilken støtte der er den mest velegnede i de enkelte tilfælde. Som supplement til det offentlige findes der en række private og frivillige organisationer, der tilbyder rådgivning og behandling.

Indsatsen over for voksne med senfølger som følge af seksuelle overgreb begået i barndommen er i vidt omfang forankret i frivilligt og privat regi. Det er arbejdsgruppens vurdering, at der er behov for at udbrede kendskabet til disse tilbud for at sikre, at ofre for seksuelle overgreb får den nødvendige hjælp og rådgivning.

Socialministeriet

Holmens Kanal 22
1060 København K
T: 33 92 93 00
E: sm@sm.dk

Justitsministeriet

Sloholmsgade 10
1216 København K
T: 72 26 84 00
E: jm@jm.dk